

et collegio de la Compañia de la Compañia
de Paris de Semilla. 3da

COMMENTARIORVM

DE BELLO APHRODISIENSIS LIBRI

QUINQUE

AVCTORE HORATIO

NVCVLA INTES

RAMNATE.

RAMNATE.

L. 22
C. 8

R. 29

4/12

Subm. 82

Nº 207

2

COMMENTARIORVM

DE BELLO AFRICANO

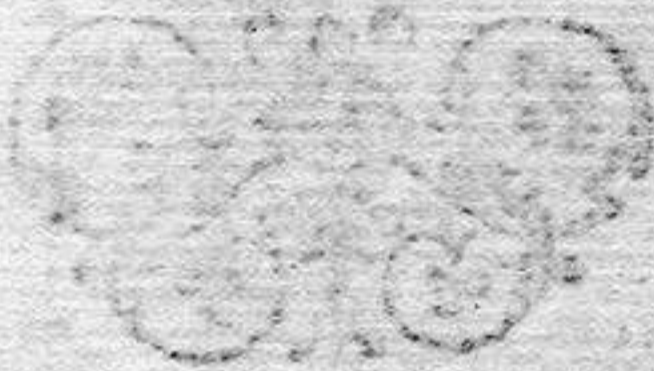
LIBRI

QUINQUE

AUCTORE HORATIO

INCVLTAINTES

RAMMATE

I V L I O I I I P O N T . M A X .

S . P . D .

V M animadueterem Pa
 ter Sanctissime ex nullis
 alijs auctorum monimen-
 tis maiorem aut uolupta-
 tem, aut utilitatem, quam

ex historia capi, dilexi ab ineunte adolescen-
 tia rerum gestarum memoriam, sumq; uehe-
 menter earum lectione assidue delectatus
 atq; id causae fuit, ut mihi in Sicilia anno su-
 periore commoranti ueniret in mentem tenta-
 re, an ipse quoq; aliquid ad communem studio-
 sorum utilitatem prodere memoriae possem.
 praesertim, quod Ioannes Vega illius insulae
 Prorex mihi argumentum scribendi praebuit,
 qui in Africam Caesaris classe traiecerat,
 paucisq; copijs Aphrodisium urbem penè om-

niam munitissimam, tutum piratarum receptaculum præter omnium opinionem expugnarat. Sed quoniam animaduvertebam non eam in me esse orationis facultatem, ut ipse historiam satis commodè scribere possem; nauavi operam, ut commentarios tantummodo conficerem; ut qui Aphrodisiense bellum commendare literis cuperent, ex ijs rerum gestarum ordinem facile cognoscerent, paratumque scribendi argumentum haberent.

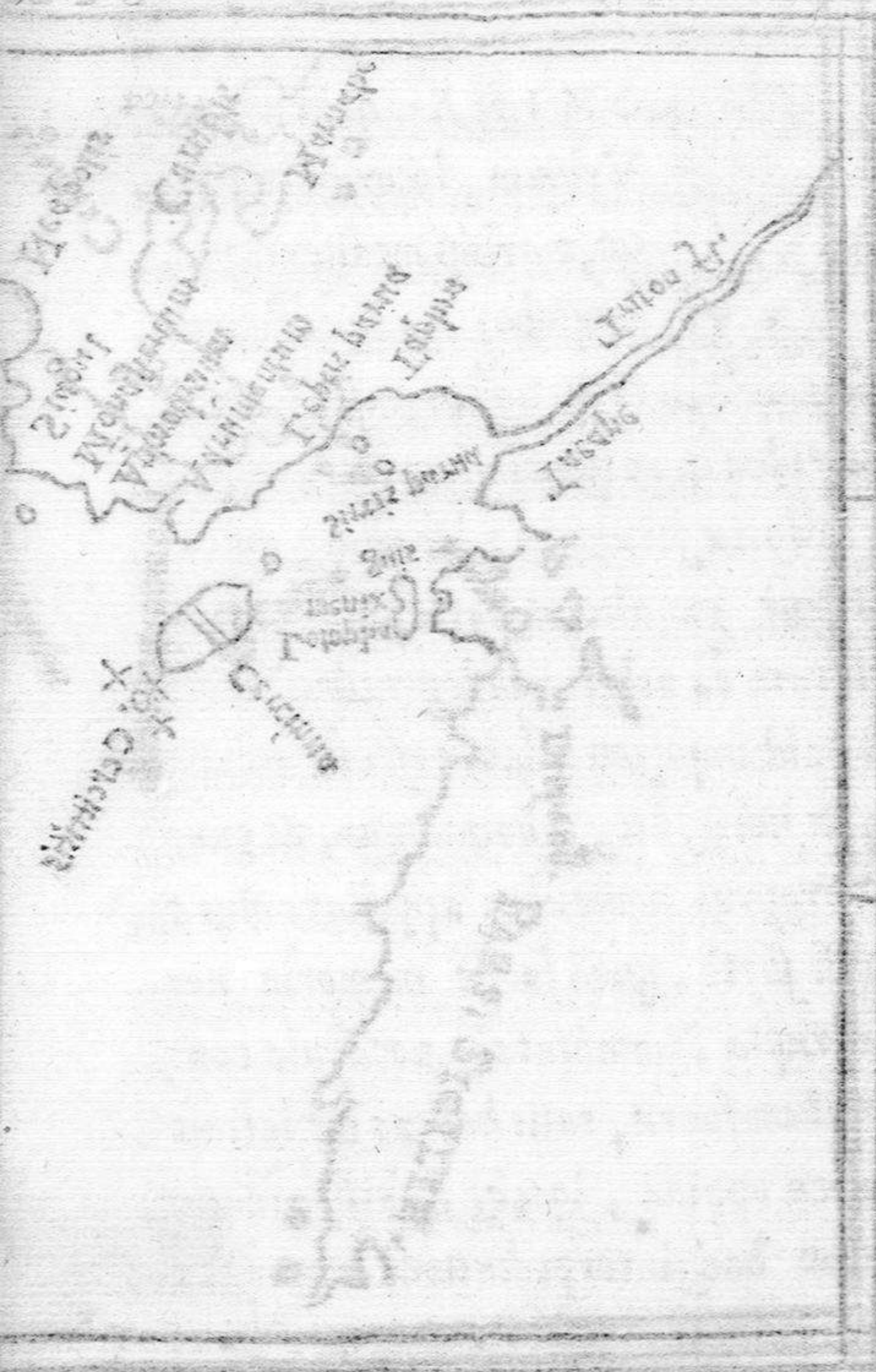
Hos igitur in apertum prolaturus Pater sanctissime, te unum ex omnibus eligendum putavi; cuius tutelæ opusculum nostrum multis de causis commendarem: etenim in altissimo isto dignitatis gradu constitutus ijs uitæ institutis assidue uiuis, ut infestos Christianæ Reip. hostes, quos nullis rationibus, nullisque consilijs se ad bonam frugem recipere uelle animaduertis, coerceri, & in seruitutem abstrahi: illam autem tuto frui otio, ac tran-

5

quillitate semper studeas : & eo nomine
Cæsaris exercitum in Africam Duce Vega
ad illud oppidum expugnandum proficiscens
tem instructis triremibus , militibus , & Pon
tificiæ facultatis donis adiuuisti . Ad hæc te
ita ueri cultorem iampridem nouimus , ut cum
sola rei gestæ ueritas nostris in scriptis inclus
sa sit , & singularum ipse rerum , quæ eo
in bello acciderunt , scriptores , & nuntios
habuisses , si in lucem sub tuo nomine profes
ratur , credituri sint , qui perlegent , histo
riam nostram simplici ueritatis ratione cons
tare . Præterea cum nemo sit , qui nesciat
te omni liberali doctrina , atq; acri , & pro
pè singulari iudicio præditum , ac non modò
de literis ipsis , sed etiam de illarum studiosis
semper optimè meritum , spero fore , ut sum
ma tua eruditione , & auctoritate , quæ ius
re omnium amplissima in terris habetur ,
plurimum splendoris commentarijs nostris

accedat ; benefica autem , prolixaq; natura
 præclarissimè nobiscum agatur . præsertim
 quòd Vegam tanti belli Ducem , confectoremq;
 ita diligis , ut præclara illius facinora magna
 cum uoluptate perlegas , illorum autem scrip-
 toribus non paruum honorem habendum cen-
 seas . Accipe igitur non inuitus munusculum
 hoc nostrum Pater Sanctissime , & mutuum
 in eo Vegæ erga te animum agnosce , qui me
 Aphrodisiensis belli scriptorem anno superioris
 re expugnati Aphrodisy spolia ad te perferre
 uoluit , & absolutum nuper de eo bello opus-
 culum Sanctitati tuæ dicare cupientem non
 inflammavit solum , sed interposita etiam aus-
 toritate sua id maturare quamprimum coe-
 git . Vale .

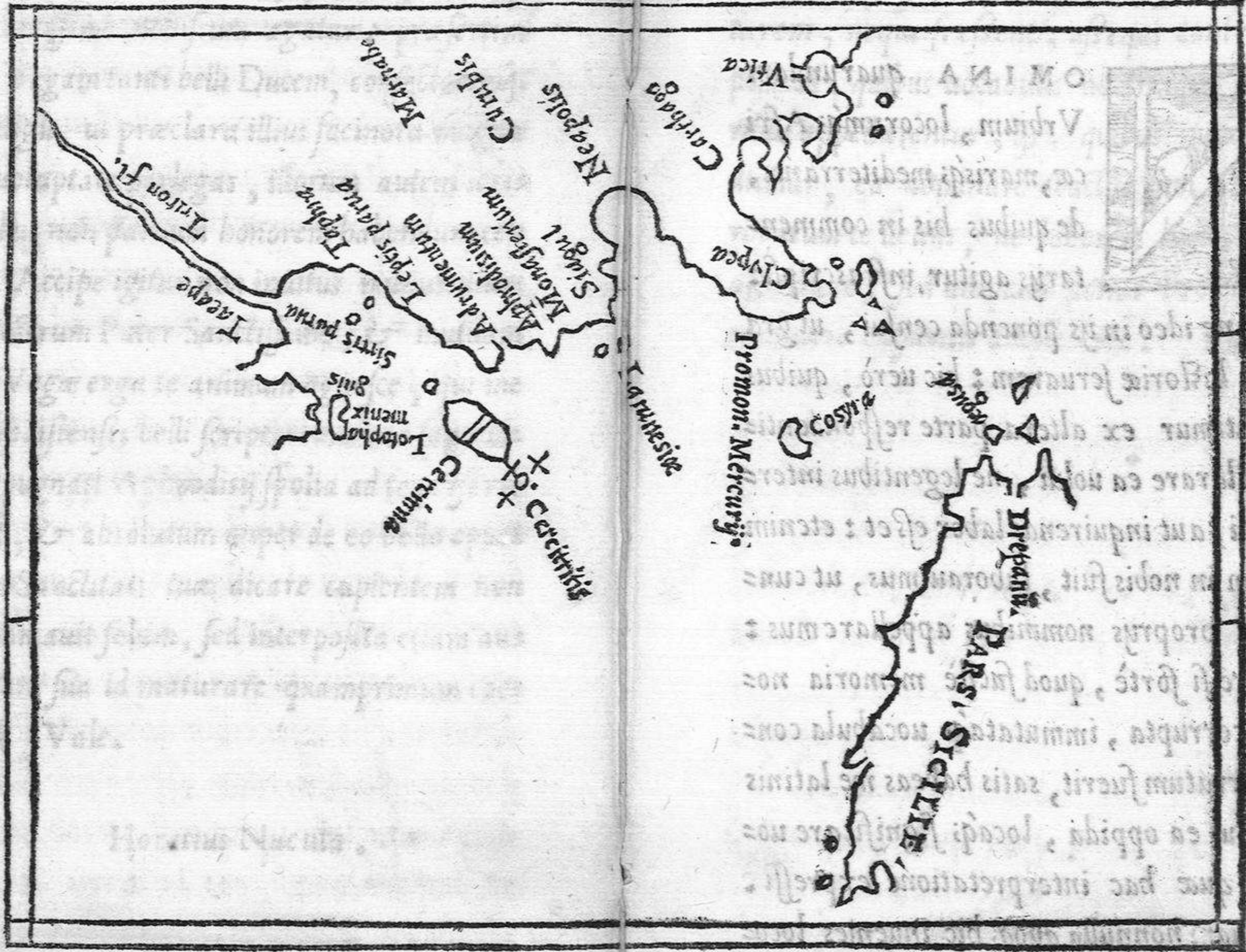
Horatius Nucula .

MERRIMACK

OCCASVS

AVCTOR ELECTORI

ORTVS

SEPTENTRIO

MERIDIES

NOMINA quarundam
 Urbium, locorumq; Afri-
 cæ, marisq; mediterranei,
 de quibus his in commen-
 tarijs agitur, infrascripti:
 quæ latine ideo in ijs ponenda censui, ut gra-
 uitate historici seruarem: hic uerò, quibus
 uulgo utimur ex altera parte respondentis-
 bus, declarare ea uolui, ne legentibus inter-
 pretandi, aut inquirendi labor esset: etenim
 quantum in nobis fuit, laborauimus, ut cun-
 cta loca proprijs nominibus appellarem: et
 qua in re si fortè, quod facile memoria no-
 stra ob corrupta, immutataq; uocabula con-
 tingit, erratum fuerit, satis habeas me latinis
 nominibus ea oppida, locaq; significare uo-
 luisse, quæ hac interpretatione expressi.
 Quanquam nonnulla quoq; hic inuenies loca

rum nomina, quæ cum non antiqua esse putarem, neque si essent, assequi coniectura possem, quibus uocabulis ab antiquis scriptoribus appellarentur, ijs, quibus nunc uulgò utimur, ea nominare coactus sum. Quare rogatum te uelim, ne laborem hunc meum aspernere, sed animum potius in commune consulere cupientis amplectare. Vale

A non mudo sup, nimon mny
 Adrumentum. Adrameto Città antica
 dell' Africa minore.

Aphrodisium. Africa uulgarmente det-
 ta Città principale della
 medesima Africa me-
 nore.

B Baleares insulæ. Maiorica, & Minorica.

C

Catina. Catania Città principa-
 le di Sicilia.

Cæsarea. Algeri città di Barbaria.

Centumcellensis portus. Il porto di Ciuita
 Vechia.

Cercina. Cercenna Isola apresso
 alla Sirte minore.

Cercinitis. Isola picciola apresso à
 Cercenna.

Cephaledis. Cefalù Città di Sicilia.

Clupea. Calliuid Città dell' Afri
ca minore *

Cosyra. La Pantalarea Isola
apresso à Africa .

Curubis. Caruano Città principa
le dell' Africa minore .

Cyrene. Corena regione, et confi
no della medesima Afr .

D
Drepanum. Trapani città di Sicilia .

Ae

Aegusa. La Fauignana isola
apresso à Trapani .

H

Hispania citerior. La parte di qua di spa
gna , che contiene in se

Catalogna , Aragona ,

Nauarra , & Biscaia

con parte del Regno di

Tolieto .

Insubres. • Quelli del Ducato di
Melano.

L

Larunesiæ insulæ. • Le cunigliere apresso à
Moneſterio.

Liburnus. • Liorno porto, et Terra
di Toscana.

Lilybæum. • Marsala Città, & proz
montorio di Sicilia.

Lotophagitis. • Isola delli Gerbi, quæ
& Menynx dicitur.

M

Mamertini. • Li Messinesi da Messina
Città di Sicilia.

Marnabe. • Luogo, & Terra dell'
Africa minore.

Menynx insula. • Li Gerbi, quæ etiam Loz
tophagitis appellatur.

Messana • **Messina** Città principale di Sicilia.

Mylæ • **Melazzo** terra forte di Sicilia.

N

Neapolis in Africa • **Mahometta** Terra di Barbaria.

Numidia • **Regione** di Barbaria.

Pachynus • **Capo passaro** promontorio di Sicilia.

Panormus • **Palermo** Città principale di Sicilia.

Pelorus • **Capo del faro**, promontorio presso à Messina.

Pompeiopolis • **Pampalona** Città di Spagna citeriore.

Promontorium Mercury • **Capo buono**, promontorio dell' Africa minore.

Siagul. Susa Terra del regno di
Tunesi.

Spedia. La spetia porto & terz
ra di Liguria.

Syracusa. Siragusa Città principal
di Sicilia.

Tacape. Città dell' Africa meno
re presso al fiume Triz
tone.

Taphra. Sfax Terra della Sirte
menore col porto.

Therma Himerenses. Termine. Città di
Sicilia.

Triton. Fiume della sirte minore

Vtica. Biserta, o uero porto Faz
rina, Città, & porto di
Barbaria.

HORATII NUCVLAE INTE=
 RAMNATIS COMMENTA
 RIORVM
 DE BELLO APHRODISIENSI.
 LIBER PRIMVS.

VM antehac nonnullas
 ex multis rebus à Prore=
 ge Vega in Sicilia præ=
 clare gestis ad amicos cõ=
 scripserim, potius ut ro=
 gātibus illis morem gererem, summamq; erga
 illum pietatem declararem, quàm ut ipse in=
 fantiæ meæ beneconsciis, mihi tantum assu=
 merem, ut huic me oneri sufficere posse ar=
 bitrarer, censuerunt nonnulli (qui ipsorum
 est in me amor, & in tantum uirum obser=
 uantia) illud mihi in præsentia suppeditari
 argumentum, quo multo liquidius quanti illū
 faciam, ostendere, & nomen meum immor=
 B

talitati commendare possim. Utinam ea esset ingeny mei acies, dicendiq; facultas, ut mihi istud ex sententia præstare liceat: etenim tantum egregijs illius uirtutibus debere fateor (quibus iam pridem allectus, & colo ipsum uehementer, & unum ex omnibus facio) ut siquam ipse, ex multis rebus quas ille gessit, distinctè, ornateq; prodere memorie possim, cum omnibus mortalibus de felicitate me certare existimem. Sed cum planè uideam (si quid coner) futurum esse, ut, cum nec ingenio, nec exercitatione, neq; stylo dicendi opifice quicquam ualeam, egregia tanti uiri facta, quæ illustranda essent, per nos obscurentur potius, & offundantur, uenit in mentem præclarius fortasse nobiscum agi, si illa mecum tacitus admirer, & doctioribus, ac diu, multumq; exercitatis uiris scribenda relinquam. Sed cum rursus animaduertam, me apud bonos uiros, negligen

tiæ, & prætermiffi officij & ingrati animi
 nomine, & fugientis laborem fufpectum fo
 re, nifi faltem, quid ea in re exiguæ uires
 meæ poffint, experiar (cum homines, homi
 num caufa generati fimus; & in ijs, quæ ad
 communem utilitatem fpectent, uigilare, ac
 pro uirili noſtra laborare debeamus) decreui
 tandem, aliquid tantarum rerum non hifto
 riæ filo, quod alijs prorfus relinquendum cē
 ſeo, ſed quoquomodo poffim, & ut ſoleo,
 rudi oratione mea complecti uel potius com=
 mentarios conficere, ut qui hifloriam perſcri
 bere, et Aphrodiſienſe bellū per Ioannem Ve
 gam cum ſuſceptum, tum ſumma cum gloria
 perfectum literis mandare uoluerint, in ijs
 propoſitum, paratumq; ſcribendi argumen=
 tum habere poffint. Efficiet fortaffe officij
 uis, ut, dum quoquomodo poſſumus illud con
 ſcribimus, ſi nihil laudis ad præclaras illius
 res per nos accedat; nihil tamen ex illarum

splendore scriptis nostris detrahatur. Quod
 quidem & si minus assequi poterō, me tamē
 consolabor, per me non stetisse, quin animū
 illi meum declarauerim, & ijs, qui id tanto-
 pere nostra, & illius causa desiderare uiden-
 tur, officiose paruerim. Sed quoniam ple-
 risq; eorum qui nostra legent, ea fortasse ob-
 locum, quem apud ipsum teneo, egregiamq;
 uoluntatem ab illo iampridem in me colla-
 tā, officij maiorem auctoritatem habere uide-
 buntur, quā sententiæ, aut ueritatis, quæ
 in hoc scribendi genere potissimum exigitur,
 omnes in animum inducant, sibiq; omnino
 persuadeant uelim, ita illum ueri percupidū,
 ac cultorem esse, ut, si quid ipse ficti, & com-
 mentitij, nedum falsi, simulatiq; (quod qui-
 dem semper ab institutis meis alienum fuit)
 scriptis meis inserere, tantumq; admittere fa-
 cinus conarer, non modo ille non æquo ani-
 mo laturus esset, sed potius me quouis odio,

atq; animaduersione dignum putaret. Quas propter ad rem iã ueniamus, cui, eorum præsertim testimonio, qui & coràm adfuerunt, & omnes ferè hodie uiuunt, nihilo plus quã concedat ueritas, tribuemus.

Post nõnulla Africæ oppida in turcarũ potestati redacta; multæ Italiæ urbes maritimis in locis sitæ, et omnes ferè insulæ, quæ in Infero mari iacent, maximum à prædonibus detrimentum accepere: Sicilia in primis, quæ cū soli fertilitate, diuitijs, & cunctarum rerum copia cæteris præstet, breuisq; insuper in hãc ex Africa sit nauigatio, piratarum iniurijs, atq; impressionibus maxime patet. Draguztes enim archipirata insignis, & inter barbaros admodum strenuus (ut alios in præsentia omittamus, nec rem altius repetamus) cum haberet, quo se tutò iure suo recipere posset, totum hoc mare, quod Europam ab Africa diuidit, ultro citroq; impune curre-

bat : atq; ita negotiatoribus sua classe infestū reddebat, ut pauci admodum iam nauigarēt, qui non se aut mortis, aut seruitutis periculo committerent. Et si permagna est, & pulcre instructa Cæsaris classis, atq; eius præfectus Andreas Auria omnium fortasse, qui unq; fuerunt, rerum naualium peritissimus, & rebus antehac gestis uir clarissimus, cuius prudentia, ac uirtute Dragutes ipse (si ad manus uentum esset) superari, quod alias euenit, atq; in seruitutem redigi facile potuisset; tamen munitorum locorum opportunitate, uel nondum tempestiuo ad nauigandum mari, classem ille educebat, & loca iniuriæ obnoxia perspiciens summa cum celeritate petebat, quosq; poterat quæstus consequendi studio cursus conficiebat, uel cum Cæsarianam Classem libero ad nauigandum mari egressam nouerat, singulos illius motus, progressusq; sic explorabat, ut diuersissime ab

ea semper nauigaret; & eo nomine naues
quàm plurimas arbitrato suo caperet: oppi-
da & maritima loca expugnaret: miserorū
fortunas prædaretur, seq; in tutum inuitis
nostris semper reciperet. Et res eò iam de-
ducta erat, ut pauci (ne nullos omnino dixe-
rim) ex ipsis portibus egredi auderent; præ-
sertim quòd æstate superiore Princeps Au-
ria cum tota classe illum perdendi causa inse-
cutus fuerat, & aspirare ad eum nunq; po-
tuerat. Et cum antehac ob liberum in Me-
ningem tantum insulam, & parua alia mu-
nita loca receptum, tot iniurijs, cædibusq;
Christianam remp. affecerit, nemo non ui-
debat, Aphrodisio oppido nuper oppidano-
rum dissensione, ac negligentia per illum cap-
to, pessime nobiscum posthac actum iri, nisi
illius motus, conatusq; euestigio prohiberen-
tur. Etenim cum ea Vrbs egregie natura,
etiam opere sit munita, non erat dubium, si

diu ea potiri Turcis daretur, quin ita nouis
 munitionibus firmari posset, ut, cum nullis
 postea opibus expugnanda esset, facile eo pro
 pugnaculo Turcæ totius Africæ Imperium ob
 tinerent. Cum putaremus igitur, non par-
 uæ ipsi Cæsari, & Christiano nomini ma-
 culæ & dedecori esse, hominem barbarum,
 infimo loco natum, per rapinas, prædas, illi
 berales quæstus, ac sordidos diuitem factum,
 seruum quondam nostrum, in summam per
 niciem Reip. à Ianettino Auria Principis Le
 gato, ac fratris filio pecunia dimissum, tot
 clades quotidie nobis infligere, tantasq; opes
 ante oculos nostros nemine prohibente sibi in
 Africa comparare, manare cœpit fama, quæ
 postea constans percrebuit, de bello aduersus
 Dragutem, cæterosq; prædones cogitari,
 quod æstate proxima Cæsaris auspicijs
 per Andream Auriam mari, per Ioanem au
 tem Vegam Siciliæ Proregem terra gerendū

esset; atq; ea loca, & oppida expugnanda, quæ in ipsius Dragutis, reliquorumq; piratarum manu essent. Et si constabat, Cæsarem crebris ipsius Vegæ literis incitatum, habere in animo Meningem insulam primum omnium bello tentare; quæ multos annos tutum prædonibus, Draguti in primis receptum præbuit, omnibusq; rebus ad calamitates nobis instigendas illos adiuvit; & idcirco ipsum Vegam Siciliae Proregem, ad quem eius belli summam deferret, designasse: tamen quoniam per viros rerum peritos iudicabatur, id bellum nullis præparatis rebus haud quaquam ea æstate fieri posse, existimabatur. Aphrodisium certe ob eas, quas memoravimus, causas, quamprimum è scytharum manibus extorquendum: præsertim, quòd dum ea civitas Afa Gerbino archipirata, qui superbe dominabatur, expulso, se in pristinam libertatem vindicaret, ad ipsum Siciliae Pro-

regem continuò scripserat , ageret cum Cæsare , ut ipsos in fidem ; & clientelam acciperet. Et Prorex ipse ut res se haberet , Cæsari perscripserat , quâq; illa Ciuitas uoluntate erga ipsum esset , significarat. Et respõsum iam à Cæsare expectabat , cum Draguztes ipse rei fortasse , quæ cum Vega ab Aphrodisiensibus agebatur , non ignarus , & id , quod ille cum Cæsare pro ijs ageret , probe nosset , ad id oppidum tanq; aliò nauigaturus classem direxit : cumq; discordes oppidanos , negligentes , atq; imparatos , & nil tale cogitantes offendisset , nullo penè negotio urbem cæsis custodibus furtim cepit , præsidioq; firmavit . Cum in eius rei expectatione omnes essemus ; & Vegam cum summa belli potestate illò traiecturum putaremus , cum quòd loci propinquitate prouincia Africæ iure illi ueniebat : tum , quòd eam sibi opinionem ex rebus præclarissime tam bello ,

quàm pace gestis apud omneis comparauit, ut nemo non compertum haberet, id bellum negotiumq; quodcumq; ille susciperet, ex omnium sententia confectum iri, constans ad nos rumor affertur, Cæsaris classem aduentare, sed non pro nauium numero, ac pro eo bello suscipiendo exercitum ferre: constabat enim ex ys Cæsaris copijs, quas in Gallia cisalpina ad eam tuendam semper habet, ipsum præfectum Auriam ad mille Hispani generis militum, quibus Ferdinandus Lupus Lusitanus præerat, à Ferdinando Gonzaga cum Imperio eam prouinciam obtinente, accepisse, eosq; Spediam, quod est Liguriæ oppidum ad Lunensem portum conuenire iussos, atq; inde in classem, cum è Genuensi portu, illac transiens Neapolim uersus nauigaret, impositos, & alios circiter octingentos ex Neapolitano præsidio eductos, tantummodo secū uehere. Nam tam etsi præter Hispanos mi-

lites circiter quadringentos, qui iugiter in Sicilia stipendia faciunt, ut in Urbium, & parum munitorum locorum sint praesidio, nuper habitus in eadem provincia delectus fuerat, & sexcentorum itidem Hispani generis militum numerus in eam rem conscriptus: tamen existimatum non temere à nobis fuit, Aphrodisiense bellum tam modicis copijs minimè geri posse: & propterea non Aphrodisium oppidum bello laceffendum, sed ipsum potius Dragutem cum caeteris praedonibus quacunq; ui petendum esse. Nec ea nos fellit opinio: propterea quòd eo animo Andreas Auria, quod postea constitit, ueniebat, ut prius Dragutem ipsum persequeretur, & (si fieri posset) è medio tolleret, quàm illam urbem bello tentandam putaret: quam quidem uel deuictò illo, uel saltem fugato nulla interposita mora in nostram potestatem uenturam crediderat. Nuntio igitur aduen

tus Auriae Panormum allato, cum Prorex uxoris causa adhuc in luctu, & squalore esset, domi se continuit, sed Ferdinandum filium cum principibus ciuitatis continuo illi obviam in classe Sicula procedere, ac per officiose, & peramanter illum excipere mandavit. Quare uehementer gauisus est Auria: & uix classis portum tetigerat, cum ipse è praetoria quadriremi egressus, Proregem conuenit; eiusque uicem (ut par erat) se uehementer doluisse significauit: & ut pro tempore illum consolaretur, enisus est. Quod ita Prorex libenter accepit, ut eius congressu admodum recreari, & omnem dolorem luctumque deponere uideretur. Sed Auria in consilio communicando perplexè animi sui sensum deponere uisus est: namque id modò dixit; sibi pluribus copijs opus esse: quòd habebat in animo, cum tota classe in Africam traicere; ut ex ijs, qui in arcis Gulettæ præ

*sidio uersabantur, de Dragute cognosceret, & consilium pro tempore, & pro re cape-
 ret. Ad quod Vega, quo candido est animo, ut debitum mutuæ inter se beneuolentiæ offi-
 cium præstaret, respondit, satis magnas co-
 pias, quas ille secum uehebat, sibi uideri, si
 mari tantum rem gerere cogitaret; contra
 autem perpaucas, si quid agere in conti-
 nenti moliretur; se paratum esse, illi de mi-
 litibus, re frumentaria, cæterisque rebus ne-
 cessarijs prouidere, ut negotium, quod Dei
 primum, Cæsaris deinde gratia suscipere-
 tur, ex sententia confici posset. Ab hoc con-
 gressu Auria in suam quadriremem reuersus
 est; ad quem Vega continuo egregia misit
 dona: etiam comæatu, reliquisque copijs ip-
 sius triremes onerauit: magnifice quoque, &
 prolixè erga reliquos totius classis principes
 se habuit, lauteque per filios accipi uoluit. In-
 terim octo triremes ad quingentos illos milis*

tes, quorum pars Cephaledi, reliquæ Ther-
 mis Hymereis præsidio erant, excipien-
 dos missæ. His Aluarus Vega Proregis filius
 tribunus in ea prouincia militum, præfectus
 fuerat, & eius urbis tuendæ, & muniendæ
 itidem gratia ibi Proregis patris mandato cõ-
 morabatur; quamquidem ualidis munitioni-
 bus breui firmatam ab omni hostium impres-
 sione tutam reddidit. Postero die à meridie
 Andreas ipse iterum Proregem conuenit; ac
 cum eo de discessu tantum locutus fuit. de ne-
 gotio autem, quod agendum esset, ne uerbum
 quidem fecit; & impositis ijs duntaxat ex
 hac prouincia in classem militibus, quòd ue-
 teranos omneis esse constabat, nam cæteri
 qui nuper conscripti fuerant, ad earundem
 tutelam urbium, & Lilybæi relictæ sunt, ac
 parte commeatus, & cibariorum sumpta se-
 cunda noctis uigilia Panormo soluit. At Pro-
 rex cum sibi persuadere nequaquam posset;

non aliquid aduersus Aphrodisium proximè à Dragute captum apparari, cum maximū, & manifestissimum esset periculum, quod inde conflari posset, summa statim cum diligentia de frumento, pane nautico, tormen-
tis æneis, sulphureoq; puluere prouideri, præ-
terea alios milites conscribi, naues conduci,
& cætera omnia, quæ ad magnum geren-
dum bellum necessaria censuit, comparari
mandauit, ut si quando ea res usu ueniret,
classisq; Cæsaris iuuanda esset, haud ipse im-
paratus offenderetur, & magna trepidatio-
re, & temporis angustijs premeretur. In eo
Panormi portu Auria quatuor Hierosolymi-
tanæ religionis longas naues, optime instruc-
tas, fidelissimas, ac pro Reip. salute tuen-
da semper paratas sibi adiunxit: quemad-
modum apud Liburnum Thuscianæ oppidum,
portumq; tres Cosmi Medicis Florentino-
rum Ducis, & Iulij Tertij Pont. Max.
tetidem

totidem apud Centumcellensem portum adiunxerat : qui religiosissimi Imperatoris Caroli in commune assiduè consulentis studiosissimi, eius augendam classem censuerunt, qua immanis ille archipirata infensissimus Christiani nominis hostis saltem coerceretur, si minus è medio tolli posset. Abeuntem Auriam Proregis iussu, qui filios immortalis deo primum, deinde regi se genuisse fatetur, illisq; assiduè inseruire desiderat, præter Aluarum Vegam, quem tribunum esse militum, & eorum, qui Auriam sequebantur, præfectum diximus, Ferdinandus etiam Vega eius frater, natu maximus secutus est, ac cum illo in prætoria Triremi Sicula profectus est, & benignè, & liberaliter cū omnibus egit. In eandem impositus est Buscarus Tunetis regis filius bonæ indolis iuuenis, & militiæ admodum studiosus : nam Azenus pater non Auriam, cui non dum

certum trayciendi in Africam, ibiq; belligerandi consilium esse uidebatur, sed Vegam postea ad Aphrodisium certe oppugnandum illò proficiscentem, secutus fuit: Is enim ab hinc quinquennium ab immani filio & regno spoliatus, & oculis orbatus fuerat; & ut sui misereretur, seq; in regnum, exacto inde filio, ut paucis ante annis deuicto Hariadeno fecerat, restitueret, ad pium Cæsaris animum, opesq; confugerat, seq; ad eius pedes supplex abiecerat: qui quanquam misericordia permotus, illi habebat in animo opem ferre: tamen quoniam non ita res habebat, ut illum Cæsar tantæ rei compotem facere posset: maiore rerum mole tunc ipsum urgente, (Nam magna Germaniæ pars ab eo, & Christo descierat) dedit continuo operam, ut ex portorijs, & uectigalibus, quæ ipsi quotannis Siculi pensitant, commodissime, æque & honestissime, non ille solum

cum filio, sed etiam frater, fratrisq; filius Panormi uiuerent. Bucarum Auria in classe uehebat, & postea Azenum Vega secum illuc accedere uoluit, ut, cum Cæsaris erga illos animum probè nossent, siquam forte Urbem in maritimis Africæ locis expugnarent, ibi illos cum præsidio relinquerent, initiumq; restituendi in regnum facerent. In Principis ab hac Urbe discessu ex ea re potissimum spem cepimus, ipsi, quicquid animo conciperet, ex sententia euenturum; quòd in summis puppibus, antennisq; non Cæsaris tantum inuicti Aquilas, sed Christi imagine Cruci Affixi insignita uexilla conspiciamus; etenim quemadmodum ille humani generis hostis uictor fuit, gloriosumq; de eo triumphum egit; sic quem tanti uictoris signo in nostrum, & illius hostem tendere uidebamus, iure optimo & illius uictorem rediturum, & iustissimum inde triumphum

consecuturum arbitrabamur. Nauigans igitur Auria Drepanum primum, deinde, Aegusam insulam cum tota classe peruenit: conciliumque ducum, & principum classis in posterum diem indixit: qui cum omnes ad constitutam horam ad ipsum coiuisissent, hæc tantummodo uerba ad eos retulit. Nulla alia causa egregij, strenuique uiri uos huc aduocandos putauit, quam ut hic quid in Dei, & Cæsaris rem esse censeatis, liberè uestra sententia explicetis: & ad Carolum Sfortiam triremium Iulij Pont. Maximi præfectum conuersus, rogauit, ut primus omnium suam sententiam diceret. At ille cum apertè ex Aurie uerbis non cognouisset, utrum mari negotium, an terra gerendum esset, illum orauit, ut explicatius rem referret. Ad ea Princeps, quoniam, inquit, Dragutes tot nos iniurijs quotidie afficit, magnasque calamitates Christianæ Reip. iam pridem infliz

git, ex uobis scire uelim, illum'ne mari nos-
tra classe perquirendum; & quacumq; ui-
possit, petendum esse, an Aphrodisium mu-
nitiſſimam urbem, quam ille nuper cepit,
tutumq; in illam pessimo publico receptum ha-
bet, bello tentandam censeatis. Tunc ille
nullo se pacto oppidum illud bello laceſſen-
dum putare; propterea quòd nullum penè ui-
debat, nec exercitus, nec aliarum rerum,
quæ ad tam munitam Urbem capiendam ex-
petabantur, apparatus: sed Dragutem po-
tius persequendum, & classem ad illud ne-
gotium recte conficiendum in duas esse par-
tes diuidendam. Garsia deinde Petri Tolle-
ti Proregis Neapolitani filius, classis illius
Regni præfectus sententiam rogatus, dixit,
se in Dei, & Cæsaris rem esse censere, si
ea oppida, quæ Aphrodisio de re frumenta-
ria, reliquisq; copys prouiderant, inuade-
rentur: & inter illa Neapolim, ipsumq; Mo-

nasterium, quod oppidum postea euersum
 est, nuncupauit. Claudius deinceps Zan-
 clus genere Gallus, classis diui Ioannis Hierosolymitani praefectus triremes quindecim
 quibus Bernardinus Mendosa praepositus
 est, Hispaniasq; a piratarum incursibus tu-
 tas reddit, continuo accersendas, & maio-
 ri classi iungendas censuit. totam deinde in
 partes treis diuidendam, ut una circum Afri-
 cam excubaret, altera Sardiniam non dere-
 lineret, tertia uero citeriorem Hispaniam
 tueretur. Huic Antonius Auria Vir magni
 consilij, quiq; sex triremibus suis rem Cæsa-
 ris quotidie auget facile assensus est, quod
 existimaret Dragutem eo consilio capi posse.
 Rogati deinde sententiam Ferdinandus,
 & Aluarus Siciliae Proregis filij, ut adoles-
 centes adhuc (Alter enim qui secundum, &
 uigesimum agebat annum, erat duodeuigin-
 ti mensibus altero maior) quanquam ita pru-

dentes erant, ut supra ætatem iure sapere censerentur; tamen uerecundia ætatis maiorum natu sibi rationem habendam duxerunt, & eo nomine ab omnibus probati sunt. Ferdinandus enim, quoniam, inquit, tam egregij Viri locuti sunt, optimumq; sensum bono publico deposuerunt, superuacaneum existimaui, aliud in præsentia dicere, quàm quod Princeps Auria pronuntiatis omnium sententijs constituerit; secuturum me esse.

Aluarus uerò se in eam sententiam, quæ cæteris præstaret, iturum respondit. Iordanus Ursinus qui Cosmi Medicis Florentinorum Ducis triremibus præerat, Garsia opinionem probauit. Cicala autem qui duabus triremibus suis assiduè sub Carolo Imperatore meret, aduersus Aphrodisium eundum, illudq; terra, mariq; bello tentandum putauit; aiebat enim fieri posse, ut quemadmodum Dragutes eam Urbem inuasit, & ea positus

quàm primum fuit, sic nobis itidem forte euenire posset. Berengarius Siculæ classis præfectus Hierosolymitanæ classis præfecti diuisa sententia, quatenus de Hispanis triremibus accersendis, atq; ijs, quæ præsentibus erant, iungendis dicebat, ei rei libenter assensit, sed in duas tantum partes ad Dragutem persequendum diuidendas omnino censuit: ut diuersæ, altera illarum Orientem, altera Occasum uersus nauigaret. Marcus autem Cæturio Principis Auricæ legatus, atq; illi consanguinitate coniunctus, se eius sententiæ esse dixit, ut prius quàm quicquam molirentur, aut decernerent, ad Arcem Gulettam nauigarent, ibiq; aliquid de Dragute, deq; totius Africæ statu cognoscerent. Cæteri omnes, qui coram aderant, uel huius, uel Garficiæ sententiam comprobarunt. Solus Octavianus Grimaldus Monæci triremium præfectus, Vir quidem & literarum, & armorum

rum studijs æquè deditus duarum rerum alteram censuit faciendam, uel Aphrodisium urbem, rebus prius necessarijs abunde comparatis, bello petendam; uel Dragutem summa cum diligentia perquirendum, perdendumq; esse: quod alterutrum in sempiternam Dei gloriam, atq; in Cæsaris rem, decusq; esse existimabat. Sed quoniam in arcis Gulletæ mentionem incidimus, aliquid de ea à nobis dicendum existimauimus. Ea est igitur iuxta ruinas Carthaginis in cuiusdam sinus maris angustijs sita, quæ à laxis primo littoribus paulatim in se coeuntibus fiunt; & inde uelut gula hominis, quæ ad stomachi latitudinem, ac longitudinem lagenæ modo funditur, in laxitatem desinunt: illiq; arci Gulletæ nomen ab ea similitudine tribuunt. Hæc à Tunetis regno ex Hariadeni Aenobarbi manibus ui extorto, Azenoq; regi restituto in potestate Cæsaris semper manet, firmoq;

Hispanarum præsidio tenetur, Sed ad rem institutam redeamus. Dictis omnium sententijs nihil publice constitutum fuit, ne fortasse quod decretum ibi fuisset, ad hostes deferretur, Auria inde abeundi signum dedit, cæpitq; Carthaginis ruinas uersus classem dirigere, eo consilio (quantum coniectura assequi potuimus) ut ex Marci Centurionis sententia prius Gulettam peteret, quàm quicquã in hostes moliretur. Sed id per aduersos uentorum flatus, qui ab occidente spirabant, haudquaquam licuit, coactiq; fuerunt ad promontorium Mercurij cursum flectere: quem & si tenuerunt: tamen nihilominus ita uis uenti percrebuit, marisq; tempestas est aucta, ut multis triremibus antennæ frangerentur, aliæ ex ijs remorum partem amitterent. Cum in ea statione classis esset, multi ex nauis (ut fit) ad aquam ex proximo agro petendam profecti sũt: erat enim nõ longe à littore

dulcis aquæ puteus, sed nonnulli equites tanquam ex insidijs egressi in illos impetum fecerunt: atque ex ipsis alios sauciauere, alios transfixis ferro pectoribus occidere. Et nisi crebris tormentorum æneorum explosionibus, ex Monæci triremibus, quæ proximæ erant, ab insequendo hostes remorati fuissent, pauci quidem ex illorum manibus elapsi essent: idque accidere plerumque solet, ubi res non recte, atque ordine administrantur: cuius tanta uis profectò est, ut cum eo paruæ res sæpe numero augescant, absque eo autem maximæ dilabantur. Eodem die sub solis occasum Princeps misit, qui suo nomine Aluaro Vegæ diceret, a qua uniuersæ classi opus esse; et ea causa habere in animo postridie summo mane inde ad quindecim millia passuum eius hauriendæ gratia contendere: quamobrem sibi perquam gratum fore, si ipse cum suis militibus in terram egrederetur, ut haur

rientibus præsidio esset. Hispanos quoque mi-
 lites, quos Neapoli aduexerat, ob eandem
 causam illuc accessuros. ad quod Alvarus,
 ut perofficiosum adolescentem decebat, respō-
 dit, se illi in rebus omnibus, quæ cum ad ip-
 sum, tum ad Cæsarem spectent, usquequæ-
 que præstò fore. Itaque postero die Clupea op-
 pidum edito loco iuxta mare positum, in cuius
 agro putei complures sunt, petitum à nos-
 tris fuit. Euestigio milites in terram egressi.
 Qui ab Alvaro ducebantur, pulchrè instruc-
 ti in dextrum oppidi latus contendebant; cæ-
 teri in sinistrum, ubi puteos esse renuntiaiu
 fuerat, proficiscebantur. Sed cum imperiti
 locorum essent, quanquam cum barbaris pro-
 hibere conantibus certamina seuerant; ta-
 men pars illorum summa cum celeritate littus
 petijt, & in remiges, nautasque prætoricæ
 quadriremis egredi scapham parantes tela
 coniecit, omneisque hæud dubiè interfecisset,

nisi inde tormentorum vi fuisset repulsa, duo tantum milites ex nostris, qui à reliquis aberrarant, à barbaris circumuenti læto dati sunt. Sed aqua per otium hausta, fugati barbari, oppidum captum, ac direptum à nostris fuit, quo relicto nostri se in classem nullo præterea accepto detrimento receperunt. Sed cum animaduernerent ita uentum contrariū esse, ut in stationem relictam nullo conatu, aut vi redire possent, ad Larunesias paruas Insulas non longè à Monasterio oppido sitas, quas à Cuniculis nunc Cunicularias uocant cursum dirigere coacti sunt, eumq; facile tenuerunt. Circum eas Insulas propter eandem tempestatem, uentiq; uim duos dies morati sunt, eo certe animo, ut si fluctus sedarentur, uentiq; mutatio fieret, institutum, cæptumq; ab initio cursum conficerent. Sed cum uentus adhuc uehemens esset, & immoderata tempestatas, Auria ex omnium senten-

tia iniuit consilium petendi Aphrodisium; ut
 eius urbis situm, munitionesq; perspiceret, ac
 quo in statu esset, quo ad eius fieri posset, &
 an in praesentia bello tentanda, cum specu-
 laretur, tum conijceret. Itaq; intempesta
 nocte inde abiit, & paulo post solis ortum
 in illius urbis conspectum cum tota classe se de-
 dit. Cœperunt omnes communitum, & ad
 aspectum, præclarum urbis situm contempla-
 ri: cernebatur enim in plano sita scopulo ad
 linguæ penè modum in mare producto, &
 undiq; petito fluctibus, præterquam à terræ
 parte, à qua aditus in latitudinem non am-
 plius ducentorum passuum relinquebatur;
 pulchraq; & æque ualida multis, fortibusq;
 turribus æquo inter se spatio per ambitum cõs-
 tructis habens mœnia, in quibus sclopettarij
 non pauci conspiciebantur. Et ueluti ij, qui
 nihil ab ijs timerent, ad scorpionis emissio-
 nem urbi appropinquarunt: sed temerarij

eius facti pœnas dederunt : etenim multæ tri-
 remes tormentorum æneorum ictibus percus-
 sæ sunt : quanquam in prætoria tantum qua-
 driremi ex duarum explosionum altera remi-
 ges quinque à Scaphæ parte absumpti, & no-
 uem uulnerati sunt. In cæteris desideratus
 nemo fuit. Postquam Auria se tormentis per-
 ti animaduertit, ab urbe in altum ad pas-
 sus circiter mille reliquis insequentibus se rece-
 pit. Inde melius agri amenitas perspecta est :
 nam uineis, arbutisq; passim consitus urbem
 multo pulchriorem reddebat. Sed quoniam
 huius urbis situm describere cœpimus, &
 bellum aduersus eam duce Vega postea ges-
 tum pro uirili nostra scripturi sumus, non ab-
 re esse existimauius, aliquid de ea libyæ
 parte, in qua hoc oppidum situm est, in præ-
 sentia dicere : ut cum ad cætera, quæ de ea
 dicenda sunt, ueniamus, non ignorato lo-
 corum situ, ea facile intelligantur.

Ea igitur pars Africa propriè dicitur, cuius
 latus ad occasum uergens, Numidia, Aquilona
 re Africano pelago, quod orientem spectat,
 Cyrene, quod autem Australe interioris Li
 biae desertis terminatur. In hac olim & Car
 thago fuit, Romani Imperij ad perniciem
 suam æmula, & Utica Catonis morte nobi
 litata, utraq; literarum monumentis celebra
 ta, est etiam Tunes, & ad promontorium
 Mercurij, quod Siciliae aduersum est, Clu
 pea, liberum olim oppidum, Neapolis deinceps,
 Siagul, & Monasterium; Hæc in lit
 tore maris, in Mediterraneis Curubis exs
 tat, libera itidem quondam Ciuitas, et Mar
 nabe paruum oppidum. In hac Libyæ par
 te sunt & duæ syrtes, quarum dextro mino
 ris cornu Meninx insula adiacet, etiam Los
 tophagitis appellata, longitudine triginta
 quinque millium passuum, latitudine autem uin
 genti quinque; hæc duo olim habebat oppida,

nunc

nunc mapalia tantum & tuguria. Aduersus alterum minoris Syrtis cornu Cercina est cum urbe eiusdem nominis, & perparua Cercinitis, quæ ponte huic olim iungebatur. In hanc syrtim Triton fluvius influit; quem iuxta Tacape Vrbs est, Taphra deinde cum portu ad sexaginta millia passuum, sic enim appellari puto id oppidum, quod Afri, Italiq; sfaces, Hispani autem Alfaces uocant. Inter has urbes, quas in littore maris sitas diximus, Aphrodisium positum est, æquali propè interuallo hinc ad promontorium Mercurij, & hinc ad minorem Syrtim; Vrbs quidem situ, mœnibus, ædificiorum pulchritudine, & agri fertilitate in primis nobilissimis; maritimis, terrestribusq; fructibus opulentissima, multis seculis libera suis tantum legibus, institutisq; uixit, neminiq; subdita fuit, ut cum tot, tantisq; rebus, cæteris minoris Africæ oppidis antecelleret,

totius regionis nomen sibi meritò uendicare potuerit : Africam tamen corrupto Aphrodisij uocabulo appellatam existimamus .

Aphrodisium , quòd Veneris uoluptatem significet , certo fortasse , proprioq; uocabulo ob ipsius urbis delitias auctores uocant ; quanq; sunt qui dicant , Aphrodisium Siculorum esse ædificium , quibus ipsa Venus peculiare numen fuit ; Afri tamen hanc urbem Mahagdan nominant . Hæc ab Azeno Tunetis rege occupata , & falsa quadam iusti imperij specie direpta penè fuit : & si ab eius iniusto , sordidoq; dominatu , accersito Asa gerbino Turca archipirata Hariadeno Aenobarbo consanguinitate coniuncto se liberarat : tamen cum nec superbum illius dominatum perferre posset , per quem in seruitutē multo duriozem se redactam esse perspiciebat , eo strenuè per uim eiecto , amissam libertatem recuperauit . Sed tanquam per-

petuæ exterorum barbarorum seruituti obnoxia esset, paulo post oppidanorum discordia, ac negligentia in Dragutis potestatem, ut supra demonstrauius, peruenit; & ipsa met sibi dedocori, atq; exitio fuit. Sed commemoratis ijs duntaxat, quæ ad rem facere uisa sunt, ad Principem Auriam iam redeauius, qui cum se in altum præ tormentorum ictibus recepisset, extemplo reliquis præfectis, ducibusq; ad se accitis, ex ijs quæsiuit, num bello tentandum id oppidum uideretur. Non commemorabo hic seorsum, ne longum faciam, sententias omnium, sit satis, omneis ad unum censuisse, ut prius res ad bellum necessariæ compararentur; quoniam munitior uisa est; quam ut inuadenda temerè, aut tumultuosè uideretur. Quamobrem fuerunt nonnulli, qui ad arcem Gulettam confestim eundum, & inde tormenta ænea, & cætera, quæ ad eorum usum expetebantur, capien

da mox Aphrodisium continuo inuadendum
 suafere: Et fors an rem persuasissent, nisi
 Berengarius Siculae classis praefectus illorum
 fregisset sententiam; cum diceret, praesta-
 re Siciliam prius repetere, & ibi consilio cum
 Prorege Vega communicato, milites, tor-
 menta, commeatum, reliquasque res facilius
 comparare; & consulto, & quo decebat, or-
 dine tantum negotium suscipere, ac diligen-
 ter curare. Berengary sententia uicit; quod
 per illam & cogitandi spatium, & oppor-
 tunus prouidendi locus, & idoneum gerendi
 tempus ostendebatur. Et quamquam munitissima
 urbs uidebatur, & re uera erat, & tormen-
 ta aenea quamplurima habebat; & turcarum
 praesidio firmata: tamen comparatis abun-
 de in Sicilia rebus, ac belli summa ad Prore-
 gem Vegam, qui maximam iustitiae, & belli-
 cae laudis opinionem habebat, delata, nemo
 non sperabat, breui negotium, atque ex omnium

sententia cōfici posse . Paucos esse defensores credebant, ducentorum Turcarum numerū nequaquā excedere, oppidanos odio illos habere, etiam si concordēs cum ijs essent, magno urbis circuitui non sufficere; cum primum se mari, terrāq; peti uiderint, animum abiecturos esse: Quamobrem eam prouinciam omnino, ac non multo interiecto tempore, capiendam: quoniam si Draguti spatium muniturum datum esset, eam esse loci naturam, ut munitionibus auctis, rebusq; ad uictum, & ad alios usus necessarijs optime prouisis, nullis postea conatibus, aut opibus expugnari posset. Et si ea difficultas ostendebatur, quod fieri facile poterat, ut finitimi populi, & Arabes, qui sub tugurijs in ea regione uiuunt, contra nos arma sumerent, nostrosq; Urbem oppugnanteis à tergo cederent: tamen cernebatur è regione oppidi collis egregiè munitus, atque

ex omni parte præterquam ipsius urbis, cir-
 cuncisus: quem si milites nostri tenerent,
 nullam externam uim formidaturi, & oppi-
 danos aquæ magna parte, & libero ex ur-
 be exitu prohibitori uidebantur: præsertim
 si Vegam haberent ducem, in cuius pruden-
 tia, auctoritate, & rerum usu, certam om-
 nium rerum bene gerendarum spem colloca-
 bant. Cum ex Berengarij sententia consti-
 tutum esset, ut Sicilia prius repeteretur, quã
 Aphrodisium oppugnari inciperet, uniuersa
 classis aqua egere cœpit; cuius petendæ
 causa idoneus Monasterij ager Auricæ uis-
 sus; in quo probatissimæ aquæ magnam copiã
 esse constabat. Itaq; ex omnium sententia il-
 lò contendit. Etiam fuerunt, qui Auricæ non
 innuerent solum, sed efficacibus rationibus
 suaderent, Monasterium & bonarum aqua-
 rum gratia, & quòd inde loci propinquitate
 multum Aphrodisio noceri posset, si pars

triremium in eo portu uersarentur, capiendum, tenendumque esse. Nec displicuit Auricæ consilium: & cum primum ad illius oppidi littus appulit, iussit omneis ad unum milites exponi: non eo tamen animo, ut tunc oppidum aggrediretur, sed potius ut haurientibus aquam nautis adesse illi possent, & iniuriam, si qua fieret, propulsarent. Sed cum ipsi animaduernerent, barbaros in mœnibus armatos consistere; & si nonnulli ex ijs præ lato signo deditiois, ut uidebantur, faciendæ causa, ex oppido exierant: tamen ut appetentes nimium, ualdeque auidi, præsertim cum sine duce essent, Princeps enim non egressus in terram fuerat, ad oppidum profecti sunt, Aluarus Vega primum agmen ducebat, rectè, atque ordine instructum, & cum eo multi ex principibus uiris erant, eique haud inuiti parebant. Garsia relicta ad littus classe cum Hispanis militibus, quos Neapoli

aduexerat in terram egressus, absente Principe, illius officio fungi cœpit, atq; Aluarum ex ipsius Auricæ uerbis admonuit, ut gradum sisteret, agmenq; moraretur, uolebat enim ipse præire, quòd locorum eius regionis peritus erat; ad quem Aluarus conuersus, Principis mandatum se libentissime quidem executurum, etiam illi prouirili sua satisfacturum respondit. Interim Auria, qui a quâ tantum peti iusserat, cum è quadriremi perspexisset, omnes fere milites ad oppidum inuadendum accedere, confestim in terram egressus, nequid perturbatione rationis peccaretur, atq; ordinis, illuc peruenit, ubi acies instructa erat. & cogitans fieri posse, ut oppido nostri potirentur, si in illud impressionem facerent, iussit eos sic instructos tantisper expectare, dum uideret, an uerè oppidani, quemadmodum significarant, dedere se uellent. Sed certior factus dari sibi

uerba, cū pleriq; illorū per auersam portā, suburbiumq; fugam facerent, cextemplo milites, quos secum è Liguria aduexerat, illò, ut eorum fugam inhiberet, misit. Tunc cæteri non dato signo, non Principis imperio expectato, ad oppidum edito loco situm, effuso cursu, turbatisq; partim ordinibus subeunt, nullaq; interposita mora alij prælongis hastis innixi, alij manibus ad eminenteis aliqua parte lapides applicatis, alij alio modo in muros euadunt, oppidumq; cæsis, quos repugnanteis obuiam habuerunt, expugnant, ac diripiunt. Homines circiter trecenti ex oppidanis capti, cæteri in arcem confugerunt. Pauci Turcæ, qui Dragutis mandato, ut conijcimus, arci præerant: Ut primum hostes in Oppidum irruisse, passimq; prædari, nulloq; ordine hac illac concursare uiderunt, crebris Sclopettorum iētibus

nonnullos occiderunt, at magnum eorum numerum sauciauerunt. Quos Auria ad oppidanorum fugam sistendum miserat, ex illis alios consecuti sunt, captiuosque duxerunt, alios in oppidum reiecerunt, continentiq; agmine unà cum ijs ingressi sunt; & partem illorum ipsi, partem qui aliunde oppidum intrarant, in seruitutem redegere. Sed qui primi oppidum reliquerant, & quicquid ex bonis suis potuerant, secum asportarant, in quasdam Arabum decurias, quæ prædandi causa in eum agrum incurrerant, incidere: & spoliati ab ijs euestigio fuere: qui quidem Arabes nisi auidi nimium prædæ fuissent, Auriam penè solum extra oppidum à nostris relictum uel iure suo opprimere, uel facillè in potestatem suam redigere potuissent: ex quo maxima rerum perturbatio orta fuisset. Sed Diu meliora. Princeps ubi oppidum à nostris captum uidit, & ijs, qui è manibus illorum

elapsi fuerant, aditum in arcem patuisse cō-
pertum habuit, tribunos militum per nuntios
monuit, ut hostes circumfiderent. Et inter-
ueniente iam nocte se in classem recepit; tri-
bunorum prudentiæ, & uigilantiæ confi-
dens, omnia perquàm strenue ab ijs factum
iri. Poterat quidem iure optimo singulis con-
fidere: Nam uiri erant, quibus nihil penè
deerat. Sed cum non haberent ipsi cuius impe-
rio parerent, ipsorum imperia diuersa es-
sant: quisq; tamen suos ad signa reuocauit,
atq; ædes arci proximas, in quas uenire conti-
gerat, occupauit, suoq; fungi officio disposi-
tis custodijs nixus est. Aluarus Vega è rez-
gione arcis statiuā habuit; & uigilans ipse
suos uigilias agere, ac totam noctem in ar-
mis esse iussit: ut si qua bene gerendæ rei oc-
casio præberetur, ei non deesset. Idem Gar-
sia fecit, & in ijs, quæ cum ad oppidi ex-
pugnationē, tū ad arcem strenuè oppugnādā

pertinebant, summa uigilantia, ac diligentia
 usus est. Sed quoniã munitior erat arx, quàm
 ut absq; æneorum tormentorũ adminiculo ex-
 pugari posset, postero die tormenta è nōnul-
 lis triremibus iussu Principis in terram dela-
 ta: ut eodẽ tempore terra, mariq; pilis tormẽ-
 tarijs per illa ui sulphurei pulueris, ignisq;
 emissis, uerberaretur, ac, si fieri posset, quas
 sata decideret. Sed cū nullæ essent machinæ,
 quibus illa imponi, ac sustineri, & ad idonea
 agi loca cōmode possent, in uehicula, quibus in
 opere rustico uti solemus, quæ forte in agris
 nacti sunt, nostri imposuerũt, & ut fieri pro
 tempore potuit, instruxerunt. Et si in ijs ap-
 te collocandis nō parua inter duces, tribunosq;
 dissensio orta est, cū alij hunc, alij illum elige-
 rent locum, deniq; tamẽ Aluaro Vegæ eius
 rei permissa est potestas: qui locum maxime
 idoneum illis cōstituendis delegit; et in ea re,
 cæterisq; quàm plurimis ita se gessit, ut ipsum

non adolescentem quidē, sed prouectæ ætatis uirum, diu, multumq; in rebus bellicis exercitatum putares. Ferdinandus quoq; frater nō parua magno animo pericula subiens, nam cum magna militum manu, qua arcem non semel, & iterum circuiuit, dispositas custodias reuisit, atq; ad arcis oppugnationem necessaria conquisiuit, totam noctem insomnē duxit, se cum fratre, maioribus suis belli gloria immortalitate donatis, patre Ioanne Vega in primis, cuius præclara facinora nostra ætas admiratur; & futura secula uenerabuntur, dignum præbuit. Arx igitur postero die mari, terraq; peti, ac tormentorum ictibus quati cœpta horas circiter nouem pulsata est. Sed magna ualidæ turris pars è triribus deiecta fuit. quod cum nostri, qui instructi, & intenti erant, aniuaaduertissent, Aluarus Vega primū, Bernardusq; solerius, qui sub eo ordines ducebat, uir ab ineunte æta-

te in studijs bellicis uersatus cum tota cohorte, deinde Antonij Auricæ milites, quos in suis triremibus uehebat, impetum in arcem fecerunt; perq; turris ruinas audacter ingressi, arce statim potiti sunt. Sed Antonij signum primum omnium in summa arce, quod ascensus ferenti opportunior, ac facilius contigit, statutum fuit. Barbari, qui resistere pugnando conabantur, omnes interfecti. ad sexcentos ibi homines capti fuere. In ea expugnatione supra ducentos ex nostris uulnerati sunt, decem perierunt, pleriq; clari, strenuiq; uiri; quos inter Franciscus Mendosa Diui Ioannis Hierosolymitani miles, qui dū euadere in murum nititur, Sclopetti ictu secundum aurem inflicto, cecidit. Didacus Ruius, qui dum Aluari Vegæ tribuni sui iussu monet milites, ut ab hostium ictibus sibi cauerent, ipse melius alijs, quàm sibi cauens transfixo pectore mortem occubuit. Nauar

retus cum summas muri partes iam teneret, inde ui hostium deturbatus ferro lanceæ, per quam subierat, quæq; terræ defixa adhuc hærebat, se induit; eoque per clunes ad dextrum humerum adacto uitam cum morte commutauit. Gherrus, cui instruendi aciem, ordinesq; explicandi negotium datum fuerat, dum arcem intrepidus, sed properans speculari studio circumibat, & ut uideret an testudo quædam repente constructa ad idoneum acta locum esset, a Sclopettario et ipse percussus pronus humi prostratus est; Et paulo post interijt. Etiam in classe iactura facta est: duarum enim Sicularum triremium, in quibus tormenta uitio fortasse conflata, uel incuria eorum, quibus curæ erant, instructa, magno impetu, sonituq; effracta sunt. Altera saluis tantum remigibus, & armamentis amissa: altera proræ parte diminuta, atq; in fundo perforata est.

HORATII NVCVLAE

INTERAMNATIS

COMMENTARIVM

RIVM

DE BELLO APHRODISI-

SIENSI.

LIBER SECVNDVS.

APTO, direptoq; Monas-
 terio, & si multi putarant
 C illud oppidum praesidio à nos-
 tris firmandum, tenendumq;
 esse: quòd ad Aphrodisij expugnationem id
 multum interesse crediderant: tamen Auria
 nullum ibi praesidium censuit relinquendum:
 quòd paucos, primũ habere se milites perspi-
 ciebat: deinde, quòd ita fractas eius oppidi
 vires, magna oppidanorum parte caesa, rez-
 liqua in servitutem redacta, arceq; diruta
 animaduvertebat, ut ad id oppidum obtinẽdũ
 nullum

nullum unquam tenere ibi præsidium opus
esset : & qui fuga salutis suæ consuluerant ,
ita paucos esse compertum habebat , ut nihil
ibi reparare contra nos possent . Quamob-
rem nullum ibi præsidium reliquit : & in ea
sententia confirmatus , ut statim bellum ad-
uersus Aphrodisium susciperetur ; propterea
quòd si id in aliud tempus dilatum esset , ita
interim illud militibus , opere , & commeas-
tu per aduersarios firmandum esse præuide-
bat ; ut , quod sæpenumero dixerat , nullis
postea opibus è manibus hostium , in totius
Christianæ Reip. perniciem extorqueri pos-
set . Re de integro ad conciliū relata , cum ui-
disset omnes ad unum in suam sententiam
discedere : placuit cum Ludouico Peresio Var-
ga arcis Gulettæ præfecto uiro strenuo , atq;
in rebus bellicis diu , multumq; non parua
cum laude uersato , eam rem communicari ,
ut ab eo etiam tormentis æneis , pilis ,

Sulphureoq; puluere iuuaretur . Itaq; nulla interposita mora , cum secundi ab oriente spirarent flatus , cursum , quem nostra classis ad eam arcem direxit , ex sententia tenuit . Idem censuit Ludouicus Peresius continuo faciendum ; pollicitusq; fuit , se Curubis cum rege , qui præpotens in Africa , sibiq; amicissimus erat , acturum , ut si ille rebus , conatibusq; nostris ob aliquam rationem auxilium non præstaret , minime tamen nobis aduersaretur . Se daturum etiam operam , ut quibuscunq; rebus posset , res nostras adiuuaret . Sed quoniam non putabat , quæ ipse ad eius arcis defensionem tormenta ænea habebat , ad tam munitæ urbis expugnationem satis esse : nec uolebat ipse arcem rebus ad eam defendendam necessarijs temere priuari : censuit ex regno Neapolitano milites , tormenta , reliquasq; res , quæ ad eam provinciam capiendam expetebantur , aduehen-

das esse : commeatum autem , & partem Hispanorum militum , qui in prouinciæ Siciliae præsidio ad tempus erant , illinc petendam , & Principi seorsum dixit , sibi non displicere ; quòd eius belli summa ad Ioannem Vegam illius insulæ Proregem belli , pacisq; artibus præclarum uirum deferretur ; quòd futurum ipse putabat , ut eo tantum negotium suscipiente , illud ex omnium sententia conficeretur . Id Ludouici consilium , cum omnibus , Auricæ inprimis , qui multa quoq; in eâ sententiam plena consilij & prudentiæ dixerat , perplacuisse , publice decretum fuit , ut bellum continuo aduersus Aphrodisium susciperetur . Dimisso Principum concilio Garsia , quem Neapolitanæ classis præfectum diximus , cum occasionem sibi oblatam putaret , qua eius belli summa ad se deferretur : immortalẽq; inde gloriam sibi breui compararet , Auriam conuenit , atq; eum uehemen

ter hortatus, ut in sententia permaneret, quod eam rem Cæsari, ac Christianæ Reip. utilem, nec factu difficilem existimaret, pollicitus fuit, se Hispanos milites, cōmeatum, tormenta ænea, & non modò ad ijs utendum, sed omnia quæ ad eius Urbis opugnationem necessaria essent, si iustus triremium daretur numerus, Neapoli aduecturum. Quod Garsia obtulit, dixitq; libenter amplexus est Auria, eumq; à fide, animiq; magnitudine uehementer probauit, & cum duabus, & uiginti longis nauibus Neapolim statim repetere, atq; ex eo regno, quæ ultero pollicitus fuerat, transportare ad se iussit. Accersitū tamen Ferdinandū Vegā Siciliæ Proregis filium monuit, ut euestigio ad patrem rediret, eiq; suo nomine diceret, In Cæsaris, & Christiani nominis rem esse putare, si Aphrodisium eo tempore caperetur; rei benegerendæ opportunitatem adesse.

cui si desint, se non tã facilè posthac habituros. Quamobrem rogare eum uehemèter, ut id oneris non inuitus susciperet, & quàm citissime fieri posset, de militum numero, qui in prouincia cogi possent, deq; rebus omnibus, quibus ad id negotium conficiendum opus esse censeret, pro sua prudentia, & qua semper solitus est, diligentia prouideret, seq; ad profectiõnẽ, & ad eam prouinciã capiendam omnino pararet: propterea quòd tota bene agenda rei spes in eo dũtaxat reposita esset. Se interim quasi in obsidione eius urbis, ut ne quid rei frumentariæ importari, né ue mari subsidium mitti posset, mansurum esse. His acceptis mandatis Ferdinandus assignatam sibi triremẽ conscēdit, & unã cū Garsia Sicilia uersus nauigare cœpit. à Lilybeo hic Panormum, ille autem Neapolim petijt. Interim Princeps per Bucarũ Tunetis regis filiũ certior factus, Siagulem in eo maris tractu sitã

facile etiam capi posse, sibi illuc eundem quā primum censuit; ut aliquo pacto illud quoque oppidum in Cæsaris potestatem redigeret; etiam, si fieri posset, Bucarum ibi Regem constitueret, ut tota ea regio pro nobis staret. Itaque cum in ipsius oppidi conspectu fuit, misit, qui oppidanis diceret, Cæsaris classem, quam coram adesse cernebant, habere in animo moritima eius tractus oppida illius Imperio subijcere, quæ sponte se dederent, cum ijs optime actum iri, quæ uerò imperata facere recusarent, ea cædes, seruitutem, omneisq; calamitates passura esse. Quamobrem hortari illos, ut Cæsari mitissimo omnium principi obtemperarent, & quod maxime ipsis in optatis esse debebat, Bucarum Azeni legitimi ipsorum Regis filium, cum Siagul pars Tunetani regni esset, in suum regem acciperent. Hoc Cæsari gratissimum fore, seque daturum semper operam; ut ipsos

eius facti nunquam pæniteret: propterea quòd exploratum habebat, Cæsarem uehementer Bucarum diligere: & eius causa optime de ipsis meriturum, eosq; tutos ab omnibus iniurijs, & calamitatibus præstiturum esse. Auricæ nuntius benigne ab oppidanis exceptus, & eius mandata libenter audita, atq; accepta sunt: nam & Cæsaris iustissimi Principis ditionem augeri cupiebant: & Bucarum ipsum plurimi faciebant. Quamobrè responderunt omnes, se & ad Cæsari usque quaq; parendum; & ad Bucarum in Regem accipiendum, paratos esse. Quo circa factum est, ut, eiecto inde Hali, barbaro strenuo quidem, ac ualido, qui Aphrodisium, cum parua illa manu, quam secum habebat, statim petijt, benignissimeq; acceptus est, nostramq; ex ea urbe uictoriam diu, multumq; suo ingenio, atq; industria moratus est, Bucarus Siagulis oppidi Rex per Auriam appellaret

tur, & oppidani magno cum plausu auctores fierent; & eo ibi relicto Princeps ad Aphrodisium, ut nequis illò ingredi, nèue quicquam importare posset, reuerteretur. Sed paucis post diebus accidit, ut Barbarus quidam inter Arabes facile Princeps, ac Bucaro ipsi in primis notus Siagulem proficisceretur, eumq; officij gratia conueniret. Sui aduentus eam dicit esse causam, ut, quoniam audierat, ipsum Regem creatum, & paucos secum habere, à quibus, si quid accideret, defendi posset, polliceretur Arabum præsidium; quo oppidum firmari, regnum stabiliri, & ipsius auctoritas, atq; existimatio maxime augeri posset. Quamobrem, si uellet, præstò ipsi cum præsidio affuturum. Ea barbari humanitate gauisus est Bucarus, gratijsq; illi actis; rogauit uehementer, ut, quod ultro pollicebatur, continuo re ipsa præstaret: Se enim daturum operam, ut officijs

non uinceretur. His uerbis dimissus à Rege barbarus paucis interiectis diebus ad constitutam diem cum præsidio redijt. Sed cum Bucarus ipse uideret, nihil sibi ab Auria relictum esse, seq̃; propè nihil habere, quo id oppidum in sua ditione tenere, ibiq̃; præsidium ad sui, & illius tutelam alere posset, relicto oppido cum Barbaris illis inde abiit: atq̃; inter eos tantisper uersatus est, dum Cæsaris exercitus in Africam oppugnandi Aphrodisij causa traiectus. Itaq̃; Bucarus breui per Auriam regnum adeptus est, breuiq̃; cum sustinere illud non posset, deposuit, priuatusq̃;, ut antea, nostrorum illic aduentum expectauit. Sed ad Siciliae Proregem redeamus: qui, ut primum Auriae animũ per Ferdinandũ filiũ cognouit: etsi nõ eius erat sententiæ, ut id bellum statim faciendũ esse censeret, primũ, quòd non dux ipse à Cæsare eius urbis causa, sed Meningis insulæ

nominatim lectus esset : ut rebus in sequens
 tem annum abundè ad id ipsum comparatis
 in Libyam incunte uere traiceremus . Des
 inde se ita imparatum modicis copijs , com
 meatu , rebus deniq; omnibus , quæ ad usus
 bellicos expetuntur , animaduvertebat , ut non
 tam temere id tentandum putaret , ex quo
 dedecus pro laude referri posset : tamen cum
 ipsum Principem , cuius prudentiæ , & auc
 toritati plurimum ipse tribuere solebat , alie
 ter de ea re sentire perspiceret , tanti uiri sè
 tentiam non contemnendam ratus , continuò
 Ioannem Osorium Quinnionium affinem suū
 uirum quidem iudicio , ac rerum usu admos
 dum præditum ad illum misit ; qui denuo , cū
 quid ipse sentiret , tum qualis apparatus in
 Sicilia ad præsens esset ; qualisq; tam breui
 tempore fieri posset , illi suo nomine expone
 ret . Quòd si tamen eam prouinciam susci
 piendā omninò putaret , se facere non posse ,

quin ipsius sententiam comprobaret, consiliumq; sequeretur. Quamobrem se daturum extemplo operam, ut quicquid ad id bellum gerendum necessarium existimaret, quantum in se esset, mature prouideret. Et præstitit, quod receperat: nam & antea, cum illud breui futurum prospiceret, multa, ut diximus, prouideri mandarant: & eam tunc adhibuit in prouidendo diligentiam, ut decem dierum spatio commeatu primùm, & reliquis copijs, quibus humanus usus carere non debet, deinde tormentis æneis cum magna pilarum, & Sulphurci pulueris ui, atq; alijs machinis ad feriendam, disturbandaq; hostium mœnia Naues duas oneraret. His crates uimineas, & præacutos uallos addidit, ex quibus, quos nunc Cauiones uocant, quòd caueæ similitudinem habeant, cõfici possent, ut cum primum tormenta locis idoneis disponerentur, eodem tempore terra illos repleri,

& aggeres ad illorum, & militum tutelam
 facile iaci possent. Habitus quoq; delectus
 militum fuit, & omnes Hispani generis, qui
 ad militiæ munia obeunda idonei in prouin-
 cia sunt inuenti, nomina haud inuiti dede-
 runt. Itaq; præter illos milites, quos antea
 conscriptos fuisse, & Cephaledi, Thermisq;
 & Lilybei præsidio relictos supra demon-
 strauimus, quatuor Centuriæ confectæ sunt:
 quas inter una Græcorum erat: qui & si an-
 tea leuis armaturæ equites fuerant: diuq;
 sub Cæsare militauerant: tamen cum ido-
 neis tunc equis carerent, Proregi moris geren-
 di gratia pedibus stipendia facere decreue-
 re. Adhæc Messanam, ubi magnum Sul-
 phurei pulueris numerum esse compertum
 habebat, qui aliquam inde uim adueherent,
 mittendos curauit, qui tametsi maturè non
 perferretur: post profectiorem tamen unà
 cum commeatu, & reliquis rebus, quas

Prorex ipse denuo comparari mandarāt, mitti posset. Dum Vega ad eam expeditionē ita se cōparat, seq̄; profecturū illō esse, ita dissimulat, ut nulla certa consilij, propositiq̄; eius fama manaret, Garsia nullum remittebat tēpus: cum ut Principis mandata exequeretur: tum ut, quam sibi augendæ dignitatis oblatā occasionem putarat, nequaquam amitteret. Hic enim cum exploratum haberet, Ioannem Vegam sūma uirum prudentia, ac sapientia præditū, haud facile in animū inducere poterat, eū nisi præparatis abūde rebus, magnōq̄; exercitu coactō, cuius propē nulla facultas erat, tantā esse prouinciā capturū, & propterea, ut in aliud tēpus differretur, Auricæ susurrū. Et quēadmodū sibi persuaserat, eū illō haudquaquā profecturū, sic eius rei administrandæ summā se potestatē habiturū putauit. Quāobrē sūma ope studebat, ut omneis hispanos milites, qui pro illius regni tutela Neapoli

uersabantur, secum adduceret, cuius rei & si non penitus, aliqua tamen ex parte, sed penè inuito patre, qui regnum eo præsidio destitui nolebat, compos fuit. ij mille, & quadringenti numero erant, ueterani omnes diu apud Insubres in bello antehac uersati, et inde Neapolim abhinc triennium ad Neapolitanos in officio continendos acciti. Tormentorum insuper æneorum magnam uim, & quicquid ad ijs aduersus hostes utendum opus erat, ab eodem obtinuit. Balistas præterea ad magnos lapides in hostes iaciendos, Scalas, machinas, aliaq; instrumenta bellica sibi magna adhibita diligentia comparauit. His igitur copijs, ac rebus instructus Garsia, ut sine controuersia, quod maxime cupiebat, consequeretur, dabat operam, ut in Africam ad Principem omissa Sicilia reuerteretur; & prius se duce illud oppidum expugnaretur, quàm suæ profectiois à Nea

poli fama ad Siciliam perueniret. Sed longè aliter, atq; ipse opinatus fuerat euenit: Berengarius enim Siculae classis praefectus, & Bernardus Chimeranus unus ex Rhodiensium triremium ducibus, qui ambo Auriae iussu Neapolim cum illo profecti fuerant, audacter, libereq; illi coram dixerunt, se nullo unquam pacto id, quod contrarium officio, & existimationi suae esset, efficere posse, sed in Siciliam prius ad Ioannem Vegam nauigaturos, atq; ipsius mandata, cui maxime obtemperare debebant, executoros; praesertim, quod de rebus ferè omnibus, quibus ad id bellum, quod parabatur, opus foret, inde esset prouidendum: Ioannes Osorius iam à Principe reuersus fuerat, eiusq; mandato ad Proregem detulerat, ipsius aduentum auidè ab ipso expectari: cum quod rem in aliud tempus non reijciendam existimabat: tum quod ipso auctore prosperè, atq; ex omnium

sententia euenturam pro explorato habebat. Quocirca factum est, ut Prorex Auriæ consilium sequi, & oblata m capere prouinciam statueret. Præterea, ut solertis ingenij est, cum Garsia consilium præripuisset, ad Berengarium scripserat, ut Panormum suo tempore reuerteretur. Sed eas literas ad Aluarum filium, qui cum suis militibus in ea classe Neapolim petierat, misit, illum monens, ut cum Garsia in Africam rediens prope Siciliam nauigaret, tunc illas Berengario redderet: quod & tempestiue factum fuit, & Proregis uoluntati cumulatissime satisfactum. Id Garsia moleste admodum tulit, propterea quod & summam rei gerendæ potestatem, & incredibilem benè gestæ gloriam sibi eo facto è manibus ereptam putarat. Sed ita profectò decipiebatur, ut, si eius ipse rei compos fuisset, & se ipsum, & exercitum, & Cæsaris existimationem perditum isset.

Quanquam

Quanquàm non illi penitus uitio dandum putamus: nã præterquamquòd ipse ob nõnulla à se mari præclarè gesta, id sibi, uirtutiq; suæ munus expetebat, per quod, si res ex sententia contigisset; & nomine, & dignitate augeri potuisset;angebatur ardentis animi iuuenis, quòd in Africa iuxta minorem Syrtim patrum Garsiam belli, pacisq; studijs excellentem uirum amiserat, in eo scilicet bello, quod, undequadragésimo abhinc anno Rex Ferdinandus cognomento Catholicus aduersus Lothophagitim Insulam susceperat, eiusq; belli summam ad illum propter uirtutis opinionem detulerat: præsertim quòd postquàm animaduertit, Ioannem Vegam, cui iure multis nominibus obtigit, eam prouinciam suscepisse, se ipsum extemplo colligens, ità se illi morigerum præbuit, ut cum per omneis occasiones illi placere semper studeret, æque,

ac parentem amauerit illum uehementer,
& obseruauerit plurimum. Tribus ante die-
bus, quàm ipse Drepanum perueniret, Prin-
ceps Auria non tam ut negotio instaret,
quàm ut commodius copiæ trasportarentur,
ac nonnullis necessarys rebus triremes ins-
trueret: Præterea, ut Afros metu discessu
suo liberaret, negligentesq; redderet, illuc
appulerat: & continuo Marcum Centurio-
nem legatum suum cum quatuor, & uiginti
triremibus Panormum misit; eiq; id omnium
primùm mandauit, Vt Ioanni Vegæ Prore-
gi tum præstò esset, tum omnia ad eius nu-
tum, præscriptumq; diligenter faceret. Sed
Auriæ ab Africa discessus ità intempestiuus
fuit, quod postea liquidò patuit, ut res nos-
træ penè afflictæ, in maximum periculum,
ac discrimen adductæ sint. Sub idem ferè tẽ-
pus, triremes Siculæ, quæ Garsiam sequi
noluerant, eiusq; minas, & obtestationes

contempserant, portum intrarunt; seque omnes mutuo plausu, lætitiâque exceperunt. Iam omnia à Prorege, ut diximus, parata erant; & qui suam in Africam profectiônem uel alicuius motus in prouincia causa, antehac dissimularat, uel uerius, ne, quod summo studio in hanc expeditionem Garsia Neapoli parabat, intermitteretur; eo præcipue nomine, quòd nuntium ab Auria de ea re expectans, nondum certum proficiscendi consiliu ceperat, se iam profecturum esse, palam professus est; isque rumor statim per prouinciam sparsus. Quamobrem Siculi ferè omnes cogitare quamprimùm cœpere, quem potissimum ex principibus Prorex abiens præesse Siciliae iuberet. Sed cum alij hunc, alij illum tantum sustinere onus posse iudicarent, Prorex, quanquàm exploratum habebat, complureis ex primoribus quouis munere fungi posse; tamen non in rem esse existit;

mauit, Principem Siculum Siciliae provinciae
 praesse: quod aliqua fors an affectione mo-
 tus, qua, qui muneribus funguntur publicis,
 carere omnino debent, in alios integros for-
 tasse, & innocentes viros animaduerneret,
 alios autem quouis crudeli supplicio dignos
 impunitos dimitteret: ex quo illud haud du-
 bie secutum fuisset, ut aequabilis antehac
 administratae provinciae ratio, tenorq; pessi-
 mo publico sublatus esset. Itaq; omissis opti-
 matibus Siculis Ferdinandum Vegam filium
 praeposuit provinciae: ijs maxime incitatus
 rationibus, quod raram in iuvene pruden-
 tiam pari sapientia, & gravitate coniun-
 ctam, quam vix paucos in senectute consecu-
 tos uidemus; praeterea maximum in eo uir-
 tutis lumen elucere animaduertit: quo du-
 ce illum se talem eo in magistratu praestituru
 opinatus est, & speravit, ut maioribus suis,
 se patre in primis haud indignus censeretur.

nec illi præter opinionem & spem, quam
ceperat, euenit: nam patrijs usq; quaq; in-
sistens uestigijs, ita se gessit, ut cum nihil
illius quotidianæ consuetudinis in agendis ne-
gotijs prætermitteret, & nulla gerendæ pro-
uinciæ mutata ratio uidebatur; & ipse eius-
modi se, & maiora sustinere posse onera
præsefererat. Hunc tamen, ante quã discede-
ret, quid ipsi ad prouincialiũ societatem, pa-
cemq; conseruandam cū uiris capitalibus agē-
dũ; quid ad prouinciam ab externa ui tutan-
dam; quid de rebus ad bellũ, si forte protra-
heretur, necessarijs cum senatu, magistrat-
uq;, & Cæsaris procuratoribus consulēdũ,
prouidendũq; esset, monuit diligenter, & in-
stituit; nihil deniq;, quod prudentissimus rec-
tor tali tēpore præcauere debebat, prætermi-
sit. Ordinatis ad hũc modũ prouinciæ rebus,
ac necessarijs ad bellum paratis, in nauesq;,
ut supra memorauimus, impositis undecimo

Cal. Quintilium Prorex è Regia à filio præ-
 sidi, & proceribus, tota ferè Ciuitate in-
 sequente, alijs, quos Aphrodisij munitus si-
 tus, & opera non latebant, illum ire fortè,
 ire felicem cum toto exercitu iubentibus: alijs
 qui illius uirtutem, animiq; magnitudinem
 perspectam habebant, non spem, aut curã,
 sed certam animo uictoriam uoluentibus, ad
 portum usq; deductus, primis tenebris magno
 omnium applausu classem conscendit; pri-
 maq; inde uigilia soluit. Sed aduersis uento-
 rum flatibus uix secundo post die Drepanum
 peruenit; ubi cum Principe Auria ipsius ad-
 uentu maxime hilari, lætoq; se coniunxit,
 & Garsiam, qui triduo ante illuc appulerat
 benigne allocutus, sic paratum inuenit, ut
 facilè crederet, sibi illum præstò in rebus om-
 nibus semper futurum. Sed ibi communi suo,
 & Auria consilio, nulla penè mora facta,
 abierunt: & postridie mane ad Egusam in-

sulam peruenerunt: in quã eo nomine egressi sunt, ut, quoniam dies ille diui Ioannis Baptistæ natali dicatus erat, festus quidem, & omnibus Christiani nominis uiris admodum solennis, sacrificio interessent: quo statim peracto, regressi in classem, nauigationem continuarunt. & postero die in Cosyrã sub meridiem uenere: ubi per officiose, & per amanter ab eius Insulæ habitatoribus, & incolis excepti: Nam quicquid illi frugum, quicquid pomorum, & aliarum copiarum habebant, sponte obtulerunt. Sed omnia non nisi persoluto prius pretio ab ijs accepta. Etsi eodem die inde discessum est: tamen cum nullus penè flatus esset, uix ad eam eiusdem insulæ partem, quæ in Africam uergit, peruentum. Prorex cum paucis in terram delatus, cum benè mane esset, rem diuinam fieri iussit. Ibi aliquantulum nullo spirante flatu cõmoratus est. à meridie,

inde leui admodum flante aura nauigare cœperunt; eo scilicet consilio, ut nisi uentus increbesceret, uel Monasterium, quod iam propè erat, uel paruulas Insulas, quibus à Cuniculis nomen inditum, supra demonstrauius, classe peterent. Sed frigidi terræ anhelitus, ità uentum intempesta nocte auxerunt, ut Auria consilio nostri ad Aphrodisium cursum dirigerent: ad quod postridie eius diei paulo post meridiem cum duabus illis nauibus, quas commeatu, & munitionibus oneratas diximus, nam eas nunquam omiserant, peruenere. Ioannes Vega pro singulari, qua est humanitate præditus, nulla interposita mora cum ducibus, et primoribus classis Principem Auriam conuenit, ut quid agendum esset, communi prius consilio decerneretur, & ille primus omnium rem referret, ac discessionem faceret. Sed cum ab illo Auria mansuetudine & modestia uinci

nollet, se ei cedere omnino affirmabat: atque id, ea causa facere uidebatur, ut cum Vega retulisset, post aliorum sententias rogatus & ille suam diceret, in quam reliquos utrosque arbitrabatur. Sed eorum uterque, dum alterius habere rationem studebat, nullum consultandi initium faciebat. Quamobrem Auzaria non se relaturum, sed quid ipse sentiret, breuiter dicturum professus est. Eius sententiae summa haec fuit, ut Aphrodisium, siue Arabes amici, siue hostes essent, oppugnaretur: nam ipsius Vegae, cui summa rerum mandata erat, prudentia, & rei militaris scientia, usuque, & caeteris uirtutibus maximo duci consentaneis, quibus illum ornatum uidebat: ac ueteranorum militum, quos habebant, uirtute, roboreque saepenumero perspecto, breui fore sperabat, ut omnino uictoria potirentur, eamque ciuitatem Caesaris imperio subycerent: ex qua postmodum tota Libya capi posset.

Quòd si in aliud tempus id negotium differre-
 tur, præ loci ingenio, situq; ità opere id op-
 pidum firmari, muniriq; posset, ut frustra
 postea quibusuis opibus tentandum esset.
 Quamobrem occasionem, quam offerri uis-
 debant, libenter arriperent; & suæ & Cæ-
 saris gloriæ uno tempore prouiderent. Zan-
 clus Rhodiensis classis præfectus, & Anto-
 nius Auria, qui deinceps rogati sententiam
 fuere, illud idem efficiendum censuere, nisi
 quòd Antonius, ut est magni uir consilij, &
 non rei modò naualis, sed etiam bellicæ admo-
 dum peritus, addidit, ut locus in littore, ubi
 commeatus, & quicquid munitionum causa
 ueherent, constitui tutò posset, prius com-
 muniretur, quàm inde ad oppidum castra
 mouerent. Cæteri in eandem sententiam
 discessere. & eò factum est, ut cum Siciliae
 Prorex idem sentiret, Principis sententiam,
 quiq; illi assensi fuerant, uehementer proba-

ret, atq; id pro auctoritate sua confirmaret, cunctisq; persuaderet, ut monumentum illud, quod Antonius suaserat, omnino fieret, & ducentorum militum praesidio firmaretur. Ac, ne quid temporis amitteretur, statim quod collocandum in eo erat, è nauibus illò conueheretur, nostræq; triremes illi, quàm proxime fieri posset, tutelæ causa admouerentur: deinde reliqui milites in terram exponerentur, ut eos ad capiendum collem, quem e regione urbis, cum oculos circumtulisset, atq; omnia ijs perlustrasset, paruo occupatum praesidio uiderat, extemplo duceret, ibiq; castra communiret: existimabat enim maxime in rem esse, si is collis in nostrorum potestatem ueniret, simul quòd quid animi haberent Arabes nondum sciebant, quos si nobis hostes, & praesentes adesse contingeret, non erat dubium, quin ea in re magno nobis impedimento esse possent. simul quòd

inde haud dubiè sequebatur, ut oppidum à re frumentaria, & reliquis commodis, quæ mora temporis suggerere solet; deniq; ab omni subsidio intercluderetur. Quod quidem tametsi ab omnibus comprobatum fuit uehementer: tamen ex Auricæ consilio milites in terram deponendi negotium, quòd nondum tota classis conuenerat; in posterum diem dilatum fuit. Nec ea temporis dilatio malè cecidit: etenim ante lucem, cum luna pernox esset, & non parua Scapharum, & nauigiorum, quæ remis impelluntur, suppeteret copia, milites in continentem eo ordine exponi cœpere, ut unius horæ spatium, aut paulo amplius omnes in litore instructi essent. Ex ijs duæ acies confectæ sunt: altera ex ijs modò, qui è regno Neapolitano aduecti fuerant, constabat: altera tum eos, qui in Sicilia conscripti fuerant, Aluaróq; Vegæ parebant, tum quibus Ferdinandus Lupus præ-

positus fuerat, præterea Diuiloannis Hiero
solymitani milites strenuos quidem, & pul-
cherrime instructos continebat. Dum ad hūc
modum instruitur acies, iam munimentum
in littore non longè ab eo colle, quem castris
elegerant, fieri coeptum: quod & Prorex
ipse designauit, & ad alios inflammandos
primus pala uertere terram coepit, quo quidē
exemplo breui postea confectū fuit: præser-
tim, quòd cū ex Vegæ sententia duæ cēturiæ,
quarum altera Hispanorum, quibus Solerius
præerat, altera Græcorū, quibus Matthæus
imperabat, in illius custodia relictæ essent,
ducū diligentia, & militum industria nullum
in muniendo tēpus remissum, & interea, dū
agmina procederent, penè absolutum opus
fuit. Garsia prius agmen ducebat; poste-
rius Siciliae Prorex, collemq; uersus,
sed longè ab oppido, ne ab oppidanis tor-
mentis æneis ferirentur, incedebant.

ab eo non amplius ducentis passibus abe-
rant, cum ex priori agmine ex ijs, qui, quòd
Archibusijs tormentis non priacem inuentis
hostem feriant, archibusiarij nominantur,
ducenti: ex altero autem trecenti, qui eisdẽ
tormentis utebantur, subducti sunt. Cum ijs
Ioannes Osorius Quinmionius, & Moreros
la Strenui duces ad collem occupandum, &
hostes, qui in eo apparuerant, deiciendum
missi: qui celeriter sed insequentibus agmini-
bus profecti sunt: ut, si quid ijs forte accide-
ret, opportunum præstari auxilium posset.
Et facillè, quod cupiebant, assecuti, barbari
enim qui locum obtinebant, quamprimùm
cessere, seq; in urbem sparsa fuga recepere.
Quare agmina statim consecuta sunt, ibiq;
castra, ut constituerant, posuere: locum
enim ita munitum, atq; idoneum inuenere, ut
ab omni hostium etiam innumerabilium impe-
petu, quiq; maximo equitatu pollerent, se

tutos usq; quaq; fore animaduertent. Nam præterquam quòd editus natura, ac præceps est, optimis a quis abundat, lignis uerò penitus non caret; & qui in ea urbe uersabantur, sic intercludebat, ut nulla penè egrediendi, nec quicquam importandi facultas esset. Positis igitur, communitisq; castris, maximam Vega diligentiam adhibuit, ut naues quamprimùm exonerarentur: & comæatus in horreis conderetur: Tormenta autem, & quicquid muniendi, & commodè illis utendi gratia comportarant, opportunis locis constituerentur. Sed perflante eo die Austro, id non potuit ex Vegæ sententia tã celeriter perfici, quod autem in illius manu fuit, misit ea nocte Garsiam, & cum eo Ludouicum Peresium Gulettæ præfectum, qui Principis Auricæ triremi paucis ante diebus ipsi ob eam causam relicta uectus illò se officij causa contulerat, ut cum sex præfectis

militum omnia specularentur, ac diligenter
 explorarent: ut certior inde fieret, ubi ænea
 tormenta disponi, & commodè hostium mœ-
 nia quassari possent. Id ab illis strenue factū:
 etenim loca urbi proxima, & tormentis dis-
 ponendis perquàm idonea, sed communica-
 to prius cum Vega consilio, delegerunt, qui
 & illuc profectus est, & illorum electionem
 probavit. Sed accidit, cum urbis muros spe-
 cularentur, ut nonnulli ex oppidanis, qui
 uel eruptionem fecerant, uel in statione ex-
 tra urbem uigilabant, nec ab illis præ noctis
 obscuritate præuisi fuerant, duo missilia tela
 in nostros torquerent: quorum alterum Lu-
 douici Galeam uix tetigit: alterum autem
 aberrauit. Huic à cæteris subsidio uentum;
 & quòd ueriti insidias fuerant, ad arma cõ-
 clamatum. Quamobrem factum est, ut ipse
 met Vega è castris cum magna militum ma-
 nu recipiendi eos gratia, illò descenderet, &
 nullo

nullo ab ijs detrimento accepto, ac locis omnibus diligenter exploratis, in castra reduceret. Eodem ipso die, cum nostri Aphrodisium peruenere, nonnulli Arabes sciscitatum uenerunt, an Azenus TUNETIS Rex in classe ueniret: & edocti à nostris illum aduenisse; sibi cū eo loquendi potestatem fieri petiere: qua per Vegam, Auriamq; ipsis facta, in quadremē, ubi Rex manebat, transiere, eumq; & uenerati sunt, & allocuti. Cum primum Rex aduentus illorū causam cognouit, se inde ad Vegā, Auriamq; contulit, ipsisq; quid noui illi attulissent, renuntiauit: esse uidelicet in ea regione Arabes, qui circiter quatuor millia numero erant, equites omnes, qui audacter pollicebantur se illorum finium, ut ab omni hostiū impressione tuti essent, custodes futuros, & cōmeatū abundē ipsis præbituros esse. Benignè illis responsum fuit, tā promptū ipsorum animum, & quod se effecturos recipiebant, q̄ gratissimum

accidere. Quod si re ipsa, ut sperabatur, præstaret, exploratū ipsi haberent, se apud gratos homines posituros; qui non modo non cōmitterent, ut officijs uincerētur, sed cumulatè, quod in ipsos constaret, remunerarentur. Atq; id nō eo nomine factum principio fuit, ut putaretur quicquā fidei illis habendum, cū rumor manaret, & re ipsa constaret eos quidem certè homines leuissimos esse: tamē Bucarus ipsius Regis filius, qui ab illis postero die ad castra uenerat; nuntiauit nostris, ex yis supra mille equites sibi amicissimos ad quinq; millia passuum cōsistere: qui neminem ad negotium nostris facessendum uenire paterētur. Eodem die ex literis, quas Tunete Buametus Vledus, & Adrametus Benus nō parua in ea urbe, ac regione auctoritatis uiri ad Azenum dederant; quibus se eius aduentu mirum in modum lætatos scribebant, cognitum est uniuersum Tunetis regnum uehementer cōmotum, ut primū auditū

est Cæsaris classem ad Africæ tractum appu-
lisse: & Hamidam tyrannum, quæ paucis ante
annis summa cū impietate Azenū patrē uno
tempore orbasse oculis, regnoq; spoliasse de-
monstrauimus; magno timore affectum esse:
& ea ratione Arabes cognomine Fricenses,
ys qui prope Aphrodisium degebant, maxime
infensos, & Vledum Zeitum eorum præfectū
acceruisse. Hi regi Azeno pollicebantur, se illi
præstò semper futuros, si se in fidem, & clien-
telam acciperet. Addebant insuper centum
equites non longè inde abesse, qui ipsum Aze-
num alloqui, & cum eo de cæteris rebus ad cõ-
munem omnium utilitatem spectantibus cõmu-
nicare cuperent. Hi omnes Numidæ re uera
sunt, sed Arabiū nomine magis gaudent, quòd
Mahometem in Arabia ortum ferunt. Hi nec
certas domos, nec sedes habent. Et quoniam
ex rapto uiuunt, modò hæc, modò illa loca, unde
se aliquid uel frugum, uel pecorum abacturos

ſperant, turmatim petunt: & ſub dio cum ſuis
familijs in tabernaculis uiuunt: leues quidem
homines, & nullius propè fidei eſſe conſtat.
ex equis aſſiduè pugnant: iaculis breuibus ad
hoſtem eminus feriendum, & falcatis, quibus
cominus præliantur, enſibus, ac prælongis du-
plici plerisq; munitis ferro utuntur lanceis: qui-
bus etiã fugientes ipſi inſequentem hoſtem fe-
riant. Clypeis ab hoſtium ictibus ſe ſubducunt,
turmatim equitant, ac uagantur: et turmæ om-
nes præfectis ſuis, quos ipſi per ſuffragia eliz-
gunt, creantq; haud inuiti parent, & certis in-
ter ſe legibus uiuunt. Non de ſinam hic com-
morare rem quidem non prætereundam ſilen-
tio: quòd inter eos Numidas primaria fœmina
uerſabatur, uel potius parti illorum præerat,
eamq; morigeram ſemper habebat. Hæc illorũ
præfecto genere, & factis, ut inter barbaros,
claro uiro, nupta fuerat: quem & ſi ipſa in flo-
re iuuentutis, & pulcherrima amiſerat: tamẽ

& prudentia, quæ rara est in fœmina: & pudicitia se tanto uiro dignam præstitit. Quærè factum est, ut quibus uiuens maritus imperauerat, non secus uiduæ ipsi morem gere-
rent, atq; illi antea non inuiti paruerant: ete-
nim coniugis insistentes uestigijs, ità erga om-
nes se gerebat, ut cum nulla administrationis
facta mutatio appareret, uehementer ab om-
nibus coleretur. Hæc Vegæ uirtutibus alle-
cta, quarum fama totam ferè Africam iam
peruaserat, suas partes esse duxit ea integri-
tate, & præstantia uirum sibi conciliare.
Itaq; egregium illi munus agrorum fructuum,
auium cohortalium, & pecorum misit: etiam
qui suo nomine diceret, se illum officij causa
couenturam fuisse, si decuisset fœminam ui-
ro orbatam, atq; ætate integram, nec des-
formem uiri adhuc iuuenis tabernaculum in-
gredi. Oblectatus mirum immodum Vega
est non tam munere, quàm iugenio, dictisq;

non barbara muliere, sed quæ uel Romæ,
uel Lacedemone nata esset, dignis, munus-
quisque libenter accepit, summisque illam laudi-
bus ad cœlum tulit: contraque illi sericas uestes,
mellitos panes, aliaque eiusmodi melle
condita, etiam poma omnis generis, quæ nus-
per è Sicilia allata fuerant, dono misit: ac
per nuntium significauit, se, quod magis de-
ceret, ipsam uisurum, si propius accedendi
daretur occasio: interim si quid eius causa pos-
set, se libere uti uellet, quod officium tantæ
uirtuti debitum, quantum in se esset, non
prætermitteret. Sed illud Vegæ per inter-
ualla locorum, belli que molem præstare non li-
cuit; quod libentissime quidem effecisset, ut
de facie, congressuque cognosceret, cuius in-
genium minime barbarum existimarat. Ex eo
Numidarum numero complures eodem die
boues, uitulosque in castra perduxerant: etiam
nonnullas cohortales attulerant aues: pro

quibus, cum pretium, quod ipsi indicarant, recepissent, nullo non die postea idem non inuiti fecere. Edicto etiam Vega, Auriâq; cauere, ut quicumq; commeatum, reliquasq; copias ad uitæ usum necessarias in castra conueherent, uenaleisq; haberent, cum accessus, recessusq; omnibus tutus esset: tum præfinitum ab ipsis pretium persolueretur. Quamobrem tanta rerum copia in castris erat, ut in celeberrimo esse emporio omnes uiderentur, præsertim, quòd Ferdinandus Vega, qui Siciliae præsidebat, summa primum pietate in patrem: deinde officio, quod Cæsaris copys præstare debebat, incitatus penè quotidie onusta illuc nauigia dirigebat, & fructus, quibus eam regionem carere existimabat, illò potissimum perferendos curabat. Ad quod, & reliqua omnia, quæ tum ad quietum prouinciæ statum, tum ad Aphrodisiense bellum conficiendum pertinebant, ita Præses

uigilans, atque intentus erat, ut patrimonij Cæsaris procuratores, eosdemq; consiliarios excubare, uigilare, sibi noctu, & interdium præsto esse, ac uehementer laborare iuberet: ijs enim Præses, quæ agenda erant, imperabat: illi autem properè, ac diligenter eius mandata exequiebantur; ij erant prudentes, & ipsius Cæsaris testimonio probati uiri Andreas Arduinus Consultor regius, Iacobus Abates, Ioannes Solyma, Petrus Augustinus, Guilielmus Bonannus, ac Quæstor regius Philippus Rocha: etenim præclaro ipsius Cæsaris instituto dum qui integræ uitæ fuerant, ob bene administratâ remp. Drepani colaudabâtur, et qui parum syncerè sua munera obierant, ignominia notabantur, hi publico præconio celebrati sunt. Horum igitur diligentia, & acri Ferdinandi Præsidis uigilantia, promptoq; in explicandis difficillimis rebus consilio, necnon expedita, grauiq; in dubijs

deliberatione, qui senibus illis rerum usu, atq; experientia probatis nonnunquam in capiendo consilio titubantibus, ac propter ancipites negotiorum exitus æstuantibus adolescens ipse sua sapientia, consilioq; succurrit, factum est, ut in prouidendis rebus omnibus, quæ commensus & munitionis causa expetabantur, necessariæq; erant, non maturè solum conquirerentur, uerumetiam celeritate incredibili in Africam transportarentur. Præsertim quòd Proregis, Præsidisq; mandato Ioannes Orosius Sylua egit diligenter, ut cum regium aerarium penè esset exhaustum, locupletes, & pecuniosi homines pecuniam, quanta ad eius belli sumptus faciendos opus foret, Quæstori regio mutua darent. His tantis commoditatibus nostri in spem haud dubiam principio uenerant, breui futurum, ut oppido potirentur: & putabant id tantummodo morari uictoriam, quòd tormenta ænea nondum collo-

carant. Itaq; omnem adhibuerunt diligentia, ut id, quamcitissime possent, exequerentur: et duobus maxime idoneis delectis locis, quorum alter circa collis radices, in quo castra inezrant, quinquaginta supra trecentos passus ab urbe distans: alter non amplius ducentis quinquaginta à muro aberat, & mari ad orientem uergenti proximus erat. In ijs his partitò maiora tormenta ex eo genere, cui à cannarum similitudine nomine indito, Cannones appellamus, duodeuiginti constituerunt; in singulis scilicet locis nouena: ducto, iactòq; prius aggere, qui ab inferiore loco ad mare occidentis usq; & illinc reflexus ad superiorem perducebatur: ex quo alter qui in orientis sinum protendebatur, exhibat: tutusq; ijs ad utrunq; locum accessus, recessusq; nostrise rat. In ijs iaciendis maxima Garsia diligentia, industriaq; enituit; qui non modo ea in re, sed in cæteris, quæ ad parandam

ex barbaris uictoriam, Aphrodisiumq; expugnandum pertinere uidebantur, & celeritate incredibili, & industria singulari usus est, & summam animi magnitudinem præ se tulit. Pro ijs aggeribus passus ab urbe circiter centum quinquaginta locus itidem à nostris uimineis cratibus, uallis, pluteisq; & terra communitus, atq; octingentorum archibusiariorum præsidio firmatus fuerat: ut illorum metu nulla hostibus consistendi in muro potestas esset. Sed dum à nostris aggeres iaciebantur, hostes non semel, & iterum eruptione ex urbe facta ad munitiones usq; audacter progrediebantur, telisq; in nostros operi intentos coniectis, ac nonnullis ex ijs uulneratis, se in urbem festinanter recipiebant. Sed cum rursus breui interiecto tempore maiore concursu, atq; impetu reuersi essent, nostri iam sibi præcauentes, quòd illud futurum præuiderant, in illos infestis armis con-

uersi sunt, ac non modo sparsa fuga illos in oppidum reiecerunt, sed etiam ex ijs alios occiderunt, alios grauiter sauciauerunt: quos inter Turca fuit, quem tum uirtute, tum generis splendore cæteris antecire dicebant.

Accidit præterea aliàs alia pugna, quod non prætereundum silentio duximus, ut cum neminem sua laude fraudemus, reliqui proposito præmio ad uirtutem capeffendam excitentur. Lusitanus quidam miles, cui nomen Sosa erat, non æquo animo ferens tantam Scytharum, oppidanorumq; audaciam, qui nulla penè timoris significatione facta in stationes nostras erumpere nitebantur, cum tormentum, quod manu habebat in hostes ex ipsis aggeribus explosisset, eo statim relicto gladium infenso animo dstringit, arreptaq; è solo læua manu corbe, qua in opere faciendo usus fuerat, ut ea pro tempore uice clypei uteretur, è munitionibus extemplo desilit,

.nagnoq; impetu in confertissimum hostium agmen inuehitur, ex quibus dum solus ipse non paucos sauciat, terga uertere omnes cogit, & usque ad moenia persequitur: & , quod illi maximo decori fuit, leui tantum in altero fœmore accepto uulnere incolumis ad suos reuersus: egregiamq; laudem ab omnibus tulit, à Vega in primis, à quo non modò uehementer collaudatus, sed etiam insigni munere donatus est. Ex eo militis facinore, & reliquorum uirtute secutum est, ut hostes postea se oppido continerent, ac nostræ munitiones perficerentur. Quamobrem spes nostrorum quotidie magis augebatur: Nam tametsi oppidum loci natura, & opere munitum uidebant: tamen cum putarent, paucos defensores esse, & in eo paruum omnium rerum, quæ ad bellum usui sunt, facultatem inesse, paucorum dierum obsidione,

deditionem illam facturam crediderant. Sed ab ea opinione, ac spe, quam acceperant, decepti sunt: propterea quod satis magnum, ualidumque in oppido praesidium uersabatur: & magna omnium, quae ad usus bellicos exspectuntur, facultas erat: etenim post captum, euersumque Monasterium oppidani omnes ex finitimorum casu, quid sibi accidere posset cogitantes, summa cum festinatione fruges omnes, quae iam maturae in agris erant, resecurerunt, atque in urbem importarunt. Etiam armenta, & greges in oppidum receperunt: quibus statim caesis, in partesque dissectis, ac multo sale seruandi causa conspersis, si quando casus, necessitasque urgeret, uesci, seque ijs sustentare possent (constat enim Afros, Turcasque tenui uictu contentos esse, ac facile inedia pati posse). Adhaec cum Auria relicto oppido Drepanum petijt, triremesque inde Paznormum ad excipiendum Proregem Vegam

misit ; tria nauigia commeatu , & militibus
onusta subsidio illis ex Aegypto uenere : quibus
ualde oppidū firmatum fuit ; Turcæ enim,
& Aegyptij, qui in illius præsidio iam uersa-
bantur ; sexcentorum numerum excedebant ;
ijsq; ad mille Afros, atq; ex ijs trecentos, qui
sclopettis utebantur, delegerant : quibus ita
confidebant , ut nullam externam uim sibi ti-
mendam putarent . Nec erat , quamobrem
nostri sperarent intestina discordia , ut malè
antea edocti fuerant , expugnari urbem posse
se : proptereaquòd oppidani cum exteris ad
urbis defensionem concordēs erant : & non
nulli ex ijs , qui in suspicionem Turcis uene-
rant , in uinculis habebantur : præterea op-
pidum ipsum præterquamquòd ualido muro
circundatum fuerat , ita loci natura munie-
batur , ut magnam ad ducendum bellum da-
ret facultatem : proptereaquòd penè totum
mare cingitur, & spatium, quod non amplius

ducentorum & triginta passuum esse diximus, qua mare intermittit, quod partim in meridiem, partimq; in occasum uergit, firmissimis mœnibus, turribus, propugnaculisq; munitum est: quæ cum terra ad summum repleta, & firmissimo structuræ genere, quo Mauri utuntur, ædificata olim fuissent, nullis penè tormentorum ictibus deiici, aut disturbari poterant: ante hæc & altera, sed humiliora constructa erant mœnia, quæ plures, sed multo minores, è regione sitas habebant turres, itidem terra ad summum repleta: & interuallum, quod inter utrunq; murum est, nisi qua transitus per septem portas æreas non rectè, sed obliquè positas, in urbem patebat. Hæc ita munitam reddebant urbem, ut nullam hostium uim, aut conatum formidarent. Augebat etiam rei difficultatem, quòd præter loca urbi proxima, quæ & uadosa, & inæqualia sunt, trirenes

triremes ad eam accedere nequaquam poterant. Quarè fiebat, ut è mari nusquam commodè murum tormentis deicere, nec si qua forte deiectus foret, qui ab ea parte aggredierentur, immittere possent.

In eo latere, quod Orientem spectat, portus est intra Urbem, sed paruarum cymbarum capax, quà si classi accedere propius licuisset, magna inde commoda nostris fuissent: & facile inde inuadi urbs, atq; expugnari potuisset. Sed ijs causis, quas diximus, omnis penè à mari capiendæ urbis facultas eripiebatur, relinquebatur igitur, ut ab ea tantum parte, qua oppidum firmissimum, munitissimumq; erat, summa vi oppugnaretur. Et quoniam omnis spes tanti negotij conficiendi, in tormentis æneis reposita erat, illis iam opportunis locis, ut demonstrauiamus, constitutis, ac necessarijs rebus instructis ad opus

noſtri accingebantur. Sed Prorex Vega, et Princeps Auria, ut duces prudentiſſimos decebat, censuerunt, ut antequàm murus feriri, quaffariq; inciperet, tentaretur, an aliqua hoſtes conditione cedere urbe uellent. Itaq; cum ad tempus non paruæ auctoritatis uir ex illis Numidis in caſtris eſſet Aluis Daunus Mantaffarris filius Tunetis Regi, & eius filio perneceſſarius, & Isæ, atq; Hali, qui Aphrodiſienſi præſidio præerant, iã pridem notus: hunc ad illos in hanc ſententiam ſcribere placuit.

Eſt, quòd ſciatis, me nuper ad Azenum, & Bucarum in caſtra ueniſſe, eoſq; oraſſe uehementer, & obſecraſſe, ut à magnis Principibus Vega Sicilia Prorege, & Auria Cæſaris claſſis præfecto multis precibus, & obſecrationibus peterent, ut non prius oppidũ inuaderent, quàm ego ad uos ſcriberem. Et ipſi illorum cauſa miſericordia erga uos

commoti oppugnationem hodiernam, quam inferre uobis pararant, omisere: utroq; uobis pollicentur, si soli oppido cedere uelitis, se liberam uobis exeundi potestatem facturos. Oppidanis autem, si Cæsari se dedant, nihil ex ijs, quæ possident, adempturos; eosq; tutos, ut reliquos, qui illius ditioni subiacent, ab omni iniuria præstituros: propterea quòd non eo consilio in Africam traiecerent, ut humanum sanguinem profundant; sed prohibeant potius, ne Christiana respublica à prædonibus, cæterisq; nocentibus, malisq; hominibus infestetur, atq; iniurijs quotidie afficiatur: & primum omnium, ut Christiana pietas, ac religio ad sempiternam diuini nominis gloriam augeatur. Dabitis igitur operam, ut nobis hodie omnino, quid animi uobis sit, respondeatis: propterea quòd nisi per uos factum erit, cras certam ab ijs oppugnationem expectetis. Quamobrè

Dei optimi, maximi nomine uos oro, atq; obtestor, ne committatis, dum licet, & uobis integrum est, ut dum tantam lenitatem, clementiamq; contemnitis, cædes, seruitutes, innumerasq; alias calamitates & miseras patiamini. Scripta igitur & obsignata epistola, ille idem Numida hominem idoneum nactus Afrum genere, qui eam se bona fide perlaturum pollicebatur, illi quam primum dedit: qui præstitit, quod recepit. Sed illi nec responderunt, nec egredi ex urbe nuntium passi sunt, nec quid illi postea accidisset, scire unquam potuimus. Quarè postridie eius diei ea urbis pars, quam maxime munitam diximus, tormentis illis æneis ferri cæpta: etsi diu, multumq; ictibus penè innumeris percussa fuit: tamen quoniam mœnia, & structuræ genere, & latitudine, duos enim et triginta pedes ubi angustissima erāt, lata esse constabat, multo quàm antea renun

tiatum fuerat, firmiora erant, non ex animi sententia cæptum opus procedebat, quamquam prior murus penè totus, & bona pars posterioris ità quassata uidebatur, ut appareret spectantibus eam non longo interuallo ruinas edituram. Quare Vega, qui nulli labori parcens rebus omnibus intererat, uehementer instabat, ut tormentorū displosiones, ictusq; nequaq; intermitterentur; per quos dūtaxat fieri poterat, ut muri deijcerentur; et nostri compotes uictoriæ fierent. nam quod ad milites attinebat, eā spem Vega, cæteriq; duces in ipsorum uirtute multis ante bellis spectata collocabant, ut disturbatis mænibus, in quibus maximè hostes fidebant, exploratum haberent, nullum nostrorum impetum illos laturos. Cum igitur tantum in militum robore confiderent, & rerum omnium copiam in castris esse perspicerent; præsertim quòd Numidæ in fide permanebant:

ac quotidie aliquid afferre studebant : id potissimum Vega curabat , ut hostium munitio nes crebris tormentorum ictibus prostratas uideret . Quod quidem ut facilius assequi posset , quanquam aliqua sulphurei pulueris , pilarumq; uis reliqua in castris erat : tamen ne tempore maxime necessario deessent , egit cum Auria , atq; illi statim persuasit , ut propere ad Ferdinandum Vegam filium Siciliae Praesidem ijs mandatis triremem mitteret , ut si forte nauis , quam ipse abiens onerari mandarat , propter aduersos uentorum flatus nondum soluisset , triremis ipsa puluerem , pilasq; tormentarias acciperet , & quam citissimè posset , uel secundo uento , uel remigum ui utens ad Africam remearet : aut si nauis illa Septentrionibus uentis spirantibus uela fecisset , quicquid sulphurei pulueris , pilarumq; Panormi relictum esset , in triremem Praeses imponendum , atq; ipsam euesti-

gio remittendam curaret : aiebat enim id ad negotium conficiendum maximè pertinere : & in ipsius Cæsaris rem nihil præstantius fieri posse . Quare hortabatur illum uehementer , & rogabat , ut ea in re acri cura , summaq; diligentia uteretur . quod quidem summo cum studio , ac celeritate factum est : nã quanquàm nauis iam è Panormi portu soluerat ; tamen Præses magnam pulueris , pilarumq; uim , ut per literas pater monuerat ; eadem triremi cum non parua omnis generis frugum copia , perferendam curauit . Quamobrem omnes , in primis Vega mirum in modum lætatus est . Per eos dies duo ex oppidanis metu , ut ipsi dicebant , perculsi , ne expugnationem expectarent , egressi ex urbe fuerant : & ne in potestatem militum nostrorum uenirent , natando sibi salutem quæsierant : attamen in unum ex ijs Numidis , qui nostris morem gerere nitebantur , inciderāt :

à quo capti fuere, & suæ fugæ causam,
 & oppidanorum timorem patefecere, &
 ut falsa, quæ afferebant, crederentur, ijs ue-
 ra admiscebant. Aiebant enim primo quoq;
 tempore si per Turcas liceret, urbem om-
 nes relicturos: quos etsi imminenti ruina ue-
 hementer commotos, & perturbatos confi-
 tebantur: hætenus falsa, quæ autem sequū-
 tur uera sunt, tamen ad mortem omnes, ut
 strenuos milites paratos esse affirmabant:
 cum putarent, sibi fore multo pulchrius, si
 mortem dimicando oppeterent, quàm si in
 miseram seruitutem redigerentur. Cum
 illud idem tametsi ut nemo diceret, Ve-
 ga ità futurum arbitraretur, exploratum
 habens quàm bellicosi, quàmq; mortis con-
 temptores gloriæ causa Turcæ sint, omnes
 curas, & cogitationes suas ponebat, ut ui-
 ctoriam uel nulla, uel modica militum iactu-
 ra consequeretur. Itaq; quanquàm uidebat,

inurorum partem cōcussam ruinam minari :
nunquam tamen censuit , oppidum militibus
inuadendum prius esse , quàm mœnia cuer-
sa , ac solo penè æquata perspiceret . Præ-
sertim quòd multis rationibus cunctari , &
bellum protrahere facilè poterat : Primum
enim nostri omni commeatu , & rerum cop-
pia abundabant ; nec erat metuendum , ut
ab ijs intercludi possent ; hostes autem in maz-
ximis angustijs rerum omnium positi cense-
bantur : ut in spem haud dubiam nostri ue-
nirent , illos fame ad deditiōem cogi posse .
Deinde Numidas in fide omnino permansu-
ros credebant : non tam , quòd illos suapte
natura fidos putarent , quàm quòd in illo-
rum rem esse cernebant , Turcas , quos maxime
obesse rationibus suis experti fuerant , om-
nibus miserijs , & calamitatibus affici .
Nouissime certus de Dragute nuntius als-
latus fuerat , eò iam ipsum redactum esse ,

ut, qui ex Africa multis prædonibus, quibus ille pollebat, comitantibus, cum sex, & triginta nauigijs discesserat, penè ab ijs omnibus destitutus uix secum ex eo numero sexdecim biremes haberet: ac Monasterij primum direptione, deinde Aphrodisij oppugnatione audita, ita animum deiecisse, ut nunquam posthac tutum se fore arbitraretur: ac noctu, & interdium nil nisi triste cogitaret: præsertim quod in Sardinia strenuos uiros, dum pagum ibi capere tentaret, circiter quadrigentos amiserat. Statuens igitur Vega ex Principis Auricæ, & reliquorum ducum consilio pugnam in aliquot dies exercitus seruandi causa differre, tantum de mœnibus, turribusque disturbandis cogitabat. Quare & castra propius hostes promouit, & in urbis munitionibus deiciendis continuos aliquot dies laborauit. qua in re cum, quantum operis factum esset, ipsum, reliquosque duces non

pæniteret, ratus idoneum iam inuadendæ
urbis tempus esse, rem ad consilium retulit,
& omnibus idem sentientibus constitutum
fuit, ut urbs postridie mane summa vi terra,
marique uno tempore oppugnaretur: ut dum
manus hostium diuersis locis distinerentur,
facilius nostri uictoriam consequerentur. Sed
accidit non multo post, quod illos mutare cõ-
silium, & prælio supersedere coegit. Erat
in urbe Mamertinus quidam puer olim à
Turcis captus, & ad illorum sectam Chris-
tiana pietate relicta, uel precario, uel ui-
conuersus, qui cum uideret, eas munitiones,
& insidias aduersus nostros turcas parasse,
ut si in urbem per eos impetus fieret, omni-
bus ad unum ferè moriendum esset; diuino
ille afflatus numine (quod non aliter existi-
mandum est, tantum enim beneficium im-
mensæ Dei bonitati duntaxat acceptum refe-
rimus) ad tertiam uigiliam noctis urbem

deceptis custodibus egreditur: & ad Vegam
 in castra perductus, monet, ne urbem aggre-
 diatur, nisi omnes, qui impetum in eam fa-
 cerent, uellet amittere: & narrare coepit mu-
 rum interiore, qui foris deiectus uideba-
 tur, ab urbis parte integrum adhuc, & al-
 tissimum esse: & sub eo hostes profundam,
 latamq; admodum fossam duxisse: in eamq;
 tabulas praelongis, magnisq; adactis cla-
 uis, & stipites teretes à summo præacutos,
 & præustos demisisse, etiam taleas ferreis
 hamis infixas uicissim infodisse, ut qui forte
 in illam inciderent, se ipsi & uallis acutissi-
 mis induerent, & longis mucronibus, ha-
 misq; ferreis infingerent: & ut facilius nos-
 tros fallerent, tabulis illam leuissimis ope-
 ruisse: atq; ita superiniecta terra constrax-
 uisse, ut nihil subesse intuentibus uideretur.
 Huc addidit & tectos cuniculos egisse, &
 ignes artificio confectos præparasse, & à

fossæ lateribus terna, citra autem fossam aduersus irrumpenteis nostros tormenta ænea quatuor numero collocasse, ut non modò illi, qui in tectas insidias inciderent, sed etiam qui illas aliqua ratione euaderent, undiq; flammis, ignibusq; correpti, fœdo, ac miserabili mortis genere afficerentur.

Quamobrem illius oratione opugnandæ, inuadendæq; urbis consilium omissum fuit: ne exercitus in extremum discrimen, certumq; periculum adduceretur. Præsertim quòd oppidi potiundi spem certam habere uidebantur. Actum tamen fuit, ut in eam prioris muri partem, quæ tormentis quassata fuerat, ubi pars hostium in statione erat, atq; in turrim illi imminentem impetus fieret. Quod tametsi plerique faciendum esse censuerunt, Ludouicus Peresius in primis, quod multum nostra intererat, si inde custodes deicerentur,

Et turris illa, ex qua prospectus in urbem maximus erat, caperetur: tamen erant nonnulli, qui eam rem admodum difficilem existimabant, turris præcipuè expugnationem: quorum Vega Princeps erat; qui maiorem in diruendis mœnibus fieri progressum uolebat. Etiam uariabant sententiæ utrum noctu, an interdiu tentanda res esset, cum Vega apertè diceret, quicquid faciendum putarēt, id clara luce (quòd barbarorum insidias uerebatur, quibus noctem peropportunam sciebat) fieri debere. Sed cum parum proficeret, ad Auriam, quem cæteris prudentia, et rerum usu præstare existimabat, quemq; in suam sententiam iturum sibi persuaserat, reijciendum putauit: ut quicquid agendum foret, per illum decerneretur. Cum illi igitur placuisset, utranq; rem noctu tentari, quòd fortasse putabat, noctem ad rem gerendam nostris opportuniorē fore, rei periculū,

sed inuito Vega, factum fuit: & turrin illā itā munitam, firmatamq; ab hostibus nostri inuenere, ut ab impressione faciēda prorsus abstinendum censerent. cum omnes uiderent, se turpiter, magnāq; inde iactura respelli posse. in eam tamen prioris muri partē nonnulli ex nostris militibus euasere, & ad manus cum hostibus uenere: etsi nonnullos ex illis interfecerunt, ex nostris quoq; circiter sexaginta ceciderunt. Quare cæteri siue metu, seu nocte perterriti, re infecta pedem retulerunt, sed turcæ, oppidaniq; ut nobis illuderent, ac de illato nostris ea nocte detrimento quodammodo triumpharēt, occisorum militum nostrorum capita prælongis primum hastis infixere: deinde in summis mœnibus, ut è castris ab omnibus conspici possent, tanquam trophæa, quæ bellicæ laudis uictoriæq; insignia, & monumenta sunt, statuere. Cum itā res haberet, communi principum

consilio decretum est, ut maior in quassanis
 dis mœnibus progressus fieret, cuniculi age-
 rentur, ac non nullæ machinæ, instrumen-
 taq; bellica conficerentur: ut omnibus modis
 urbem inuaderent, ac parua militum iactus
 ra uictoriam, si fieri posset, consequeren-
 tur. Sed quoniam, ut id exequi maturè pos-
 set, uidebat Vega magna sulphurei pulue-
 ris, cæsaq; materia opus esse, triremes quas
 tuor ad arcem Gulettam, ut inde puluerem,
 pilasq; adueherent: ad Siciliam uerò duas ob
 eandem causam, & ut aliquam insuper ma-
 teriam, & culcitras, lectosq; ægrotantium
 curandorum gratia perferrent, Principe nõ
 repugnante, mittendas curauit. cum ijs sau-
 cios milites, & male affectos Drepanum,
 ut ibi commodius curarentur, misit. has cõ-
 secutæ sunt aliæ quinque, quæ Neapolim pe-
 tierunt, & indæ trecentos prope milites in
 Africã reportarunt. Post illarum ex Africa
 discessum

discessum Marcus Centurio Auriae legatus cum longis nauibus sexdecim eas insecutus fuit, tum ut à prædonibus, à Dragute in primis, quem rumor manarat inter Pelorum, Pachynumq; uisum esse, tutas redderet; tum ut panem nauticum, & reliquas res necessarias ex Sicilia prouincia exercitui, sibiq; sumeret: præterea quod perferre duæ illæ non possent, eas onere suis leuaret. quod quidem ex Vegæ, Auriaeq; sententia cumulatissimè factum fuit. Nam de re frumentaria, & reliquo comœatu Ferdinandi Vegæ Præsidis mandato, & magistratus, Cæsarisq; procuratorum diligentia Panormi abunde prouisum; & ægrotis, saucijsq;, æque ijs qui Drepanum missi fuerant, & ijs qui in castris uersabantur, optimè fuit consultum. Sub idem ferè tempus nauis, quæ magnam sulphurei pulueris, pitarumq; uim, quæ Messana aduecta fuerat, ac milites ad trecentorum numerum

ferebat, quos Prorex ex Sicilia abiens ex arcium praesidijs subtrahi mandarat, ad Aphrodisij littus appulerat: Vegamq; & reliquos duces laetitia affecerat. eae quoq; naues longae, quae praemissae ad Gulettam fuerant, cum tormentis aeneis, & rebus ad illorum usum necessarijs rediere. Abundabant igitur nostri rebus omnibus, quibus multum hostibus officere; seq; sustentare, & alere facile possent: & Numidae de pecoribus, auibusq; ad uescendum nostris benignè accommodabant: nostri autem illis, quod magna annonae caritas in ea regione erat, frumentum, sed paulatim praebabant: eosq; in amicitia retinere summa ope nitebantur: Et re uera ita se iam inde ab initio gerebant, ut eos Numidas, quibus familiaritatem cum Turcis intercedere comper tum habebant, ab omni prorsus iniuria, negotioq; nostris facessendo deterrerent. Illis propè diebus Azenus legitimus Tunetis rex,

quem à filio orbatum luminibus , regnoq; expulsum docuimus , qui eo animo in Africam traiecerat , ut Cæsaris opibus filij impietatem ulcisceretur ; regnumq; amissum recuperaret , seu animi ægritudine , cui se dedebat , cum uideret , eius urbis expugnationem , quã breui futuram crediderat , proferri , ac præter opinionem accidere : seu belli incommodis ; siue potius , quòd ita fato comparatum erat , in grauissimum incidit morbum : nam ita æstu , febrîq; iactabatur , ut qui auxilio , opeq; medica leuari debebat , grauius , uehementiusq; affligeretur . Quare facile apparebat , illum breui diem suum obiturum . Cum ipse quoq; uideret , sibi mortem instare , ad arbitros conuersus dixisse fertur : lætus certè ex hac uita migro ; primum , quòd mihi in regno meo , & patrio solo mori datum est : deinde quòd uideo anteq; moriar , infideles populos regis sui desertores hostibus suis pœnas

dare. Vox quidem barbaro rege digna, qui ut nullam bene uiuendi; sic ne moriendi quidem rationem habuit: & non multo post miseram, atq; ultionis cupidam egit animam nõ Astrologorum prædictionibus deceptus, quos illum in Africa moriturum prædixisse cognitum est. Bucarus eius filius moribus, & pietate nequaquam Barbarus patris corpus arca statim condendum, Curubimq; , ubi perpulchra Mahometis ædes est, & eo nomine sacrosancta apud Barbaros ea urbs habetur, Regesq; Africae, & clari totius regionis uiri illic sepeliuntur, per Numidas, ut ibi honorificè sepulturæ daretur, efferendum curauit.

HORATII NUCVLAE

INTERAMNATIS

COMMENTAR

RIORVM

DE BELLO APHRODIS

SIENSI.

LIBER TERTIVS.

M AHOMETES Botaybi filius,
 & Cidiarphei Nepos Curuz
 bis præclaræ eius urbis Rex
 erat, ut illius prouinciæ opes
 sunt, ualde potens, qui non
 æquo animo ferens, Turcas maritima Africæ
 loca, munitaq; oppida & occupare, &
 firmis præsidijs tenere: iam inde à principio
 cupiebat, occasionem dari, qua Turcæ ex
 Africa exigerentur: & sciens Cæsaris Caro
 li potentiam pari coniunctam iustitia, qua in
 omneis uteretur, in eos præcipue, qui se illi

in fidem, & clientelam darent, in primis cupiebat, socia illi arma iungere, atq; cum eo foelus ferire: ex eo enim in spem ueniebat, breui se eius rei, quam maximè cupiebat, compotem fore: nam si munitæ Africae urbes, quæ in maritimis locis sitæ sunt, erant ab exteris ditione tenendæ, eas à iusto Imperatore, quàm ab impijs prædonibus teneri malebat. Sed quanquam eo animo iampridem erat, nunquam tamen conficere illud studuerat. Cum Vega igitur, & Auria in Libyã Aphrodisij expugnandi gratia traiecissent, illi quamprimùm scribendum esse censuerunt: ut uel eum ad permanendum in sententia ijs literis incitarent, uel saltem non suis rationibus, cœptisq; aduersantem haberent. earum literarum sententia talis fuit.

Cum proximè huc eo animo traiecerimus, ut Aphrodisium Urbem è piratarum nobis, uobisq; infestorum manibus extorqueamus,

ob rerum, uirtutumq; tuarum famam, quæ præclara ubiq; est: nobis faciendum existimauimus, ut has ad amplitudinem tuam daremus literas; ijsq; tibi tantummodo declararemus, nos eam in te uoluntatem contulisse, ut quicquid iuste, pieq; tua causa facere possimus, libentissime totum ad te deferamus. cætera quæ te scire oportere censuimus, ex Mahomete Benceieno Scyriffo cognosces: qui tibi omnia explanabit; eiq; fidem habeas, & cum ad nos remittes, omnibus de rebus, quas nobiscum communicandas, agendaq; censueris, ei mandata des uolumus. uale ex castris ad Aphrodisium quarto nonas Quintileis. Hic Benceienus Scyriffus, quem ad Curubis regem à nostris missum commemorauimus, puer quondam in Tripolis expugnatione captus Hugoni Moncadæ Hispano Siciliae tunc Proregi seruiuit, à quo & in Christianorum numerum adscriptus, & libertate donatus

fuit. Sed cum postea uxorem duxisset afram genere post quartum, & uigesimum annum, ex quo Christianam religionem professus fuerat, nescio quo malo dæmone instigatus, illa relicta, iterum ad Mahometis sectam reuersus est; & ab Azeno Tunetis rege ob eam causam multis beneficijs affectus, ipsiq; cum florentissimæ ipsius res essent, in primis charus. Postquam autem is spoliatus regno, orbatusq; luminibus à filio Hamida fuit, tantam impietatem hic detestatus, ut, si fieri posset, aliquando ulcisceretur, illius aduersarios sibi conciliauit, illisq; obnixè placere studuit. Itaq; diu apud arcis Gulettæ præfectos uixit, summoq; studio; ac fidelitate res Cæsaris adiuuit. Hic cum Ludouicus Peresius illius arcis Præfectus in castra uenisset, ut pro parte sua Cæsaris regis sui opes, ditionemq; unà cum Vega, cæterisq; ducibus augeret, cum eo illuc profectus est: & eo interprete, atq;

internuntio ob multarum linguarum peritiam Vega, Auriaq; usi sunt; eiusq; opera summa cum fide, & diligentia præstita, ita hoc in bello enituit, ut omnium animos sibi conciliarit, Scyriffi nomine maxime gaudet, quod omneis, qui uel à Mahomete, quos inter se refert, uel à regibus originem trahunt, sic in Africa appellari ferunt. Huic Scyriffo illud præterea mandatum fuit, ut pro egregia in Cæsarem uoluntate, & præstitis antehac officijs, magnas ipsi regi gratias ageret; quamq; illi grata semper accidissent, quæ in ipsum constiterant, exponeret: etiam diligenter cum eo ageret, ut quoniam aduersus immanes tantum Scythas priuatim ipsi, totiq; Africæ infestos hostes eò Cæsaris exercitus traiectus fuerat, eodem esse animo, atq; in eadem sententia, quod maximè decebat, permanere uellet. Præsertim quod nemo erat, qui nesciret, Cæsarem ita gratum esse, ut

de cunctis benemeretur; quosque sui studiosos
nouisset, beneficijs quàm plurimis remunera-
ret: id quod poterat ex maximis illius in Aze-
num Tunetis regem meritis cognoscere: quē
in suum regnum Hariadeno inde tyranno ui-
exacto, restituit: deinde iterum ab Hamida
filio fœdè eiectum, omniq; auxilio destitutum
non modo in sua regna excepit, sed prolixè,
ac magnifice illi ad regio apparatus, cultuq; ui-
uendum necessaria suppeditauit, atq; ita de
eo usquequaq; meritus fuit, ut nihil is præ-
ter orbitatem sentiret; atq; ingenuè fatere-
tur, optimè secum actum esse, quòd in eius
se principis fidem dedisset, qui & facere, &
sustentare reges posset. Ad ea Curubis rex
uera esse: quæ per Vegam, Auriamq; scrip-
ta fuerant, respondit, seq; illud, & alia
exempla quàm plurima non ignorare, quibus
magnitudo animi, bonitas ingenij, & pro-
lixa, beneficaq; Cæsaris natura in optimum

quemq; præsertim in eius ipsius studiosos iam pridem perspiceretur, seq; paratum usque quaque esse, in rebus omnibus, quas ad illius utilitatem, decusq; pertinere, uel ipse per se animaduerneret, uel ab ipsis admoneretur, egregiam, quam in ipsum contulerat, uoluntatem declarare; req; ipsa quanti illum faceret, eiusq; imperium auctum uellet, ostendere. Cupere tamen ab eo tantum in se conferri beneficium, ut aduersus Hamidam Tunetis regem, acerrimum sibi hostem auxilium præstaret, oppidaq; Monasterium, Siagulemq; tandiu ditioni suæ subiecta uellet, dum tyrannus ille is potiri, ut suis, contendere. Etiam si illo è regno per Cæsarem exacto, aliter, cuius se amicum fore pollicebatur in eo imperio constitueretur, id ea conditione fieret, ut dum uita ipse frueretur, eorum oppidorum possessione nequaquam careret. Quæ quidem si Vega, Auriaq; concedere inducerent

animum, cupere ea conuentorum, & pactio-
num formula foedus inter se ferire. Conuenit
igitur inter eos, ut illud ijs conditionibus icere-
tur, seque uicissim stipulatione alligarent. Sed
cum ille rei instare desisset, ut uideret prius,
quis euentus, finisque rerum esset, & nostri,
ne cupidè uelle cum eo amicitiam iungere uis-
derentur, rem dedita opera intermisissent;
dilatatum tandiu negotium fuit, dum Draguz-
tes, qui magna manu nostros opprimendi
causa uenerat, à nostris non parua cæde fus-
sus; & profligatus fuit. Quod quidem, cum
extemplo postea rex misisset, qui illi instas-
ret, atque urgeret, ex sententia confectum
est: Propterea quòd duces è re Cæsaris esse
perspiciebant, si ille rebus nostris non aduer-
saretur. Quamobrem Vega ipse, & Auria
ex foedere Monasterium, Siagulemque eius im-
perio subiecere, & ipse pactis, conuentisque ste-
tit; & quæ pollicitus fuerat, dum exercitus

noſter in ea prouincia uerſatus eſt, bona fide præſtitit. Sed ut ad rem, unde degreſſi ſumus, reuertamur; cum animaduertent noſtri, nihil iam earum rerum deeſſe, quibus tormenta inſtrui, machinæ ædificari, & Cuniculi agi, cæteraq; quibus ad oppugnandam urbem opus eſſe arbitrabantur, apparari poſſent, non cunctandum rati omnia quàm primum inchoari, informariq; , ut mature confici poſſent, imperarunt. Sed quoniam primum omnium, uallum, foſſamq; produci, & novos aggeres iaci uolebant; ut tutius noſtri ad urbem accederent, & facultas conſiſtendi in muris, hoſtibus eriperetur; uidebat Vega ad eam rem perficiendam, uallos, uiminaq; deeſſe: quæ cum è proximis locis oleis conſitis petenda eſſent, ipſe illò proficiſci ſtatuit: cum quòd audierat, non eo ordine, quo decuiſſet, ſuperioribus diebus illuc à noſtris, qui ob eandem cauſam miſſi fuerant,

uentum esse : & eò nonnullos Afros consanguinitate ijs , qui Aphrodisij obsidebantur , coniunctos partem nostrorum palantium aggressos esse , & ex ijs alios uulnerasse , alios autem morte affecisse , & Aluarum filium illorum Ducem animi ferocia hostes cupidius quàm deceret , insecutum penè circum uentum ab ijs fuisse ; tum ut ipse loci naturam , situmq; exploraret : propterea quòd putabat , aliquam externam uim aut ab ipso Dragute , aut à TUNETIS tyranno , cæterisq; regibus , Africanisq; populis , quibus penè nullam habebat fidem , oriri posse : ut si quando id usu ueniret , non esset eorum locorum , quos insidijs collocandis aptissimos audierat , imperitus . Sed antequàm è castris abiret , prudenter instituit , cauitq; , ut illorum munitiones diligenter seruarentur . ut si forte hostes eruptionem ex oppido facerent , quòd nostros inde deductos esse , uel indiligentius seruare arbit

trarentur, haud imparatos offenderent: & inde facile, ac non sine cæde in oppidum reijcerentur. Itaq; octauo calendas sextileis, qui dies in diui Iacobi honorem à Christiana re publica celebratur, facta prius re diuina, curatisq; corporibus, paulo ante meridiem milites circiter septingentos, quos ex omni numero delegerat, ac sub tria signa conuenire iusserat, educit: & in hunc modum instruit. milites, qui ad duo signa constiterant, qui omnes archibusijs utebantur, græcorum centuriam, & nonnullos ex ijs qui, militiæ sacramento non tenebantur, præibant. quos sine armis proficisci Vega iusserat, ut cæsa ligna, uirgarumq; fasces in castra referrent. his adiungebantur, qui ligna cæsuri erant; quos calones, & lixæ insequiebantur: ut ipsi quoq; quæ militum usui fore putarent, sumere inde possent. Tertia igitur delectorum militum pars sub uno uexillo agmen claudebat.

Acie sic instructa Vega oliuetum uersus proficisci coepit. ab eo non longè aberat, cum Afer quo exploratore nostri utebantur, Ludouico Perefio, qui unà cum Vega in agmine proficiscebatur, nuntiat, magnam hostium multitudinem aduentare; ac penè ea ipsa loca, quæ petebantur, obtinere. Quod postea quàm compertum fuit; & si erant nonnulli, qui non ulterius progrediendum, & certamen omnino detrectandum putabant: propterea quòd maior erat hostium numerus, quàm ut nostri cum ijs sine magna iactura congredi possent: Vega tamen ad locum ipsum perueniendum; & inde quòd ad castrorum usum expetebatur, sumendum: & praelio, si necessitas cogeret, cum hostibus decertandum censebat; præter enim ingens dedecus, quòd admissurum se uidebat, si nostros non progredi iuberet; animaduvertebat insuper, cum iam propè in conspectu hostium essent, euitari praelium

prælium haud quaquam posse : nam si terga
hostibus uerterent ; & se iam metu percussos
esse demonstrarent , non uidebatur dubium ,
quin maiores illi spiritus caperent , & alac-
criores ad insequendum fierent . quod secus
futurum cernebat , si cœptum iter perseque-
rētur , & nulla timoris significatione facta ,
quibus negotium datum erat , ligna cæderent ,
cæteri milites instructi in armis essent . Quo
circa instructum agmen procedere , & ad ul-
teriore[m] oliueti partem , quæ iam prope erat ,
contendere iussit : ubi satis idoneum pro tem-
pore delegit locum , cui à tergo oliuetum re-
linquebatur , & à fronte magna planities
aderat . Vix eo ipso loco nostri constiterant ,
& quibus cura mandata erat , lignari cœ-
perant , cum repente à leua parte è colle edi-
to , sed decliui magna Turcarum , & Afro-
rum uis , quæ omnium qui aderant iudicio ,
duum millium , & quingentorum numerum

excedebat, descendere cœpit. à dextra quoq;
ad equites centum quinquaginta, cum non
exigua peditum multitudine apparere cœpe-
runt. In utroque agmine pleriq; hostium sclo-
pettarij, & sagittarij erant, parati, & in-
structi ueniebant, ut cum primum per loci spa-
tium ipsis liceret, nostros aggrederentur.
Quod postquam Vega animaduertit, archi-
busarios, quos in primâ acie locauerat, co-
hortatus fuit, ut memores gloriæ hispanæ
gentis, quam in omnibus bellis antehac gestis
semper adepta fuerat, uellent Turcis, Afrisq;
ostendere, se illis multo potiores: & ipsorum
paucitatem illorum multitudini non modò for-
titer resistere, sed eam etiam fundere, & fu-
gare facillè posse: putarentq; Deum, qui ser-
uandorum hominum causa humanam induerat
naturam, uitæq; ærumnas, & labores, mor-
tem denique turpissimam perpeffus fuerat illis
iure optimo infensum esse: ipsis uerò, qui

pro illius religione augenda, christianissimiq;
Cæsaris regis sui imperio propagando in
Africam traiecerint, ac militiæ labores, &
pericula æquo animo perferant, maximè
propitium; & eò spem haud dubiam accipes-
rent, illius numine certè futurum, ut nullum
ipsorum impetum hostes laturo, sed fugam
euestigio facturi omnes essent. Monuit insu-
per illos diuum Iacobum Hispanorum patro-
num in ea pugna sibi affuturum, opportu-
numq; auxilium aduersus eos hostes laturum
esse; ut aliàs sæpenumero in Hispania, &
illi adesse prouinciæ, ac pro ea à Maurorum
dominatu liberanda præliari uisum, ipsorum
maiores testati fuerant; præsertim cum is
dies ad tanti Diui honorem celebrandum om-
nibus christiani nominis uiris, Hispanis præ-
cipue festus, & solemnus esset. Christo igitur
duce, inquit, diuoq; Iacobo adiutore mi-
lites irruenteis hostes repellite, iniuriamq;

alacres propulsate. Iam illi in æquum locum descenderant, & sclopetta displodere, & sagittas in nostros conycere cœperant; cum milites nostri ipsi fortes perse, & tanti ducis adhortationibus, ac præsentia fortiores facti, contra nitebantur; & non hostium impetum modò sustinuerunt, sed magna illos eæde, multisq; illatis uulneribus repulerunt. A dextro quoque cornu, cui Ludouicus Peresius præerat, hostes non paruo accepto detrimento ab impetu nostrorum reiecti, pedem retulerunt. Quanquam principio nostrorum paucitas tanta hostium multitudine sic ibi premi cœpta, ut tametsi fortissimè omnes præliabantur, loco tamen ab ijs pellerentur, Palombaremq; Ferdinandi Lupi signiferum cum septem alijs fortissimis uiris amitterent. Quod cum Vegæ renuntiatum fuisset, ueritus ipse ne circumuenti milites nostri internicioni darentur, cum ea armatorum manu, quam semper custodiæ

causa apud se habebat, incredibili celeritate illò peruenit: ubi & si hostes acriter instare uelut certa iam, atque explorata uictoria animaduertit, suo tamen peropportuno illuc aduentu uehementer laborantes nostri milites sic recreati sunt, ut qui modò hostium impetum non sustinuerant, se Ducis præsentia quàm primum colligerent, ac redintegratis animis haud difficilè uim reprimerent: etenim Vega ipse in prima acie uersari, strenuamq; non adhortando solùm, sed etiam pugnando operam nauare, & illius exemplo milites acriter repugnare, locum uirtute parare, partum tueri, & collectis denique uiribus, nouoq; facto in urgenteis adhuc, incumbenteisq; hostes impetu pedem referre cogere. Hos Ludouicus Peresius magna archibusiariorum manu contra Vegæ uoluntatem insequitur: qui cum sat haberet, paucos nostros ab hostium multitudine non superari, miserat, cum

in sinistram cornu se referret, qui illum, ne ulterius progrediretur, moneret: sed cum ille uideretur ex eo loco, in quem æquo transibat, posse melius hostes ferire, atque eos in effusam fugam conijcere, monitis non paruit, sed ipsis hostibus confestim eius rei pœnas dedit: etenim sclopetti ictu præceps ex equo cecidit, magnoque omnium militum, ducumque, Vegæ imprimis qui tantum, tamque strenuum uirum, & sua, & Cæsaris causa diligebat, mœrore interijt. Ut hostes illum mortuum animaduertunt, confestim redeunt, eiusque corpus circumuenire, atque in suam potestatem redigere summopere conantur. Sed Francisci Amatoris præfecti militum interuentu, illud seruatum: & multi hostium uulnerati, nonnulli interempti sunt, reliqui se fugæ mandarunt. Acriter utrinque pugnatum, sed uictoria penes nostros fuit. ex quibus non amplius uiginti quinque perijsse, & paucos uul-

neratos fuisse compertum est. ex hostibus uero multo plures cecidisse, uulnera quoque accepisse renuntiatum fuit. ex quo facile dignosci potuit, quanta nostrorum militum uirtus fuisset, cum mira ipsorum paucitas tantæ hostium multitudini non restitisset solum, sed uulnera etiam, cædemque influxisset: uel potius immensa Dei bonitas, clementiaque in eo prælio enituit, qui nostris, qui pauci erant, animum, uiresque suggestit, hostibus uero, qui innumeri ad nostros erant, prorsus ademit, Proregemque Vegam non modo suos uerbis adhortantem, sed etiam pugnantem, & omnia, ut nostri superiores essent, diligentissime prouidentem seruauit incolumem. Hic iam inde ab initio cum nostrorum paucitatem, & hostium multitudinem perspexisset, misit in castra, qui Garsia diceret, ut cum parte copiarum subsidio illuc ueniret, ut si forte opus foret, integri sessis succederent,

ac praelium integrarent. Venit igitur, cum nostri se reciperent, uirgarumq; fasces, & ligna interea dum pugnatum fuit per otium ferè cæsa in castra referrent: eiusq; aduentu factum est, ut hostes, qui se à fuga iam receperant, nouissimumq; nostrorum agmen consequerantur; ab insequendo retardarentur. Itaque nostri magna lignorum ac uirgultorum ui, quanta opus fore crediderant, se in castra recepere. hostes tamen longè nostros secuti, ad scorpionis emissionem à castris post quosdam humiles hortorum parietes, uirgultaq; confederunt: inde sagittas in nostros corneis arcibus mittebant, sclopettaq; displodebant: ac nostrorum munitiones unà speculabantur. Quod cum Vega non in rem esse existimaret, Aluaro filio tribuno militum adolescenti strenuo mandauit, ut cum ualida archibusiario-rium manu, delectaq; iuuentute illuc aduolaret, & inde, quòd incompositos uidebat, con-

festim deiceret : quod quidem strenuè factum
fuit : nam cum illuc instructo agmine, & quo
decurrit ordine profectus esset, primo impetu
fusi hostes, atq; in fugam coniecti, tela alij
abijciebant, alij uestes sanguine tinctas relin-
quebant : qua ex re, atque ex certis nostro-
rum ictibus, cognitum fuit, non paruum ibi
quoq; detrimentum hostes fecisse. Post Gar-
siæ è castris discessum, qui à Vega, ut dixi-
mus, accersitus fuerat; ut si forte opus fo-
ret, subsidio nostris esse posset; qui Aphro-
disij obsidebantur, opportunum tempus rati
inuadendi castra cum maiore præsidij parte
repente ex oppido eruptionem faciunt, uale-
lumq; & munitiones nostras aggrediuntur.
Sed qui castrorum præsidio relictis fuerant,
ita Vegæ instituto excubabant, paratiq; in
armis erant, ut non modò inde hostes facta te-
studine reicerent; sed etiam præsentis animo
eruptione è castris facta, illos in fugam con-

iectos ad oppidum usque persequerentur : & partem illorum sub ipso pomærio trucidarent, partem proijcere se in mare cogere, multis periculosa uulnera infligerent. Idq; eo facilius fieri potuit, quòd Garsia cum illa parte copiarum, qua subsidio nostris profectus fuerat, properè à Vega remissus, cum ab insequendo hostes retardati fuissent, in castram iam redierat, animumq; pro castris præliantibus nostris facile addiderat; hostibus uerò incredibilem terrorem iniecerat. Ex ea re coniectatum fuit, antea inter hostes conuenisse, ut eo die hinc, & illinc nostros inuaderent; & undique circumuentos pro iure suo cæderent, seq; obsidione, & bello liberarent. sed quoniam aliter, ac ipsi opinati fuerant, euenit, quòd in lato campo multi à paucis deuicti; & qui ad castra inuadenda aduolarent, reiecti tam facile in urbem fuissent; & si per exploratores Vegæ nuntiabatur ex-

ternos hostes oppugnandi nostra castra consilium iniuisse; atque illud in vulgus iactasse: in animum tamen illud inducere non poterat: quanquam nihil quod ab hoste diceretur, ita contemnendum putabat, ut fieri non posse existimaret: & propterea se ad omnia, quae impendere ab hoste possent, praeparabat. Nondum Vega compertum habebat, se eo die cum Dragute ad manus uenisse: quanquam coniectura assequebatur, neminem alium esse potuisse; cum quod nullus hostium postridie in ijs locis apparuit, tum quod magna turcarum manus, quam non nisi Dragutes ipse adducere potuerat, eo die cum nostris pugnavit: & quod rei caput est, fando dici audierat, illum ad Taphrae portum sua nauigia reliquisse, atque in terram descendisse: ut proximos adiret populos, ac sub communis religionis praetextu magnum Afrorum numerum cogeret; secumque ad opem, auxiliumque Aphro

disio ferendum duceret : nec erat cogitan-
dum , qui contra nostros armati congressi
fuerant , Numidas illos fuisse : proptereaque
pauci inter illos equites , & magna sclopetta-
riorum , & sagittariorum vis erat , quibus
armis Numidæ non utuntur , & multis ante
diebus propter summam rerum inopiam , quã
in ijs esse regionibus uiderant , ferè omnes ad
fertilia Africa loca more suo discesserant .
Ex multis rebus , quæ prosperè eo die nostris
acciderunt , facile intelligi potuit , Dei opt.
Max. auxilio illos seruatos , sed ea potissi-
mum , quòd multi è principibus uiris sclopet-
tis hostium icti fuere , nihilque inde detrimenti
acceperunt : quos inter fuere , Aluarus ipsius
Vegæ filius , cui amictus tantum ex aluta con-
fectus , quem post lineum thoracem induerat ,
à sinistro latere glande percussus , ac crema-
tus fuit , à periculoso ictu immunis mansit :
Ioannes Osorius , qui unà cum equo , quo ue-

hebatur, petitus fuit, & neuter uulneratus:
Alfonsus Pimentellus, qui sub mento secundum iugulum uulnus, quod acu punctum uidebatur, accepit: & Ferdinandus Lupus, cuius pectori infixus ictus, thoracem lineum quo muniebatur, non transfixit. at non parua quidem iactura fuit, quæ in Ludouici Peresij casu, & strenuorum militum, qui fortiter aduersus hostes pugnando mortem occubere, facta est. Sed ea re præcipue immortalis Deus nostrorum militum saluti eo die consuluit, quod Ioannem Vegam illò proficisci uoluit, cuius non prudentia solùm, sed rei etiam militaris scientia, & uirtute cum felicitate coniuncta factum est, ut nostri uictoria potirentur. Cum ipse milites in castra reduceret, strictumq; gladium manu ferret, sibi casu pedem sauciauit, sed ita leuiter, ut nullo negotio pedibus iret, & equo saltem uectus, eorum quæ prouidenda erant, nihil

prætermitteret. Ex literis maximi natu Curubis regis, quas ad Mahometem Benceienum Scyriffum secundo post prælium die in castra miserat, cognitum fuit, copias illas, quæ fusæ à nostris fuerant, Dragutis fuisse: qui cum in terram descendisset, turcasq; circiter octingentos, quorum partes duæ solopectis, tertia corneis arcubus in pugna utebantur, exposuisset, Tacapem, quæ urbs ab Aphrodisio centum et octoginta millia passuum distat, Taphram, aliaq; oppida simplex adiuit, auxiliumq; ab ijs aduersus Christianos Aphrodisium oppugnanteis implorauit. præterea cum magnis itineribus eam urbem peteret, omneis, in quos inciderat, ad Christianos ex tota Libya exigendos hortabatur; secumq; ducere ad id ipsum nitebatur: facile omnibus persuadens, si Christiani eo oppido potirentur, futurum esse, ut totam prouinciam subigerent, ac prouinciales omnes

neis in duram seruitutem redigerent, & Ma-
hometis leges, & sacras ædes uiolarent.
Quare factum est, ut cum omnes Afri leuis-
simi sint, nouisq; rebus semper studeant, ad
quatuor circiter millia hominum cogeret, &
ad nostros inuadendos summa cum celeritate
contenderet. Præfectus equitum Curubis re-
gis, qui cum iis Siaguli erat, cum primùm
per nuntios dispositos doctus fuit, illas copias
aduentare, ex suis equitibus duos misit, à
quibus exploraretur, quinam illi essent, &
quò proficiscerentur. Hi cum ad oppidum
Marnaben peruenissent, quod duodeuiginti
millia passuum à nostris aberat, ibi certiores
facti sunt, Dragutem cum illis copijs Aphro-
disij subsidio proficisci. Turcæ quoq; cum de
illorum aduentu cognouissent, misere, qui illos
ad se perducerent: cumq; congressi essent, &
Curubis regis equites esse didicissent, illos be-
nignè exceperunt, ac tota illis castra ostens-

dere conciliandi gratia non dubitarunt: & rogati ab ijs ipsis equitibus, quò proficiscerentur, se ad lucrandum animas contendere, responderunt: illosq; ad idem faciendum uehementer hortati sunt. Ad quod illi, non nobis, inquiunt, absq; nostri regis potestate istud est integrum; nec per ullam conditionem licet. Tunc Dragutes se de ea re ad regem scripturum dixit: quanquam nihil præterea nuntiandum illi putabat, q; ut secum Aphrodisio subueniret, & ipsum oppidum, & quicquid in ea regione caperent, imperio illius se subiecturum polliceretur. Dimissi equites ad præfectum redeunt, atque illi rem, ut se haberet exponunt: qui statim regi rem omnem aperit, ut quicquid agendum censeret, quamprimum constitueret. Sed ille, ut qui penè ancipitem gerebat animum, quà fortuna ipsa rem daret, ea inclinare uires penè consisium cœpit. Itaq; cum tempestiuè posset,

nec

nec nostris Dragutis aduentum nuntiauit,
nec aut exercitu, aut alia re iuuit. Duo alij
equites prælio cum nostris factò interfuere,
& quòd Turcæ, & qui socia illis arma iun-
xerant, fusi, fugatiq; à nostris fuerant, re-
tulere. Illud insuper addidere, Afros, qui
cum Dragute uenerant, è Turcis quæsisse,
quamobrem Christianos, ut se de ea re ma-
gnificè iactarant, non uicissent: & ad id
Turcas respondisse, se nautas esse, & rez-
rum naualium tantummodo peritos; strenuos
autem, quos habuerant, in Sardinia ami-
sisse. quibus de rebus regis filius per eosdem
equites certior factus literas ad Scyriffum de-
derat; quibus nostros bono animo esse iubes-
bat, cum diceret, ita Turcas re male gesta
territos abysse, ut nihil quicquam posthac ab
illis timendum esset. Pater quoq; qui paulum
hactenus animi pependerit, postquam præ-
lium cum Turcis factum, & illius diei euen-

tum fama cognouit, continuo suæ arcis præfectum uirum quidem grauem ad Vegam, Auriamq; in castra misit; etiam Garsia gratulandi causa literas scripsit, ut quod inter eos antea conuenerat, ut scilicet in fidem cum suis reciperetur; Siagulemq;, & Monasterium ex fœdere ab ijs acciperet, perficeretur. Et quod petijt, assecutus est, cum Vega Auriaq; uiderent, illud non modò Cæsaris rebus non aduersari, sed magno illis usui potius fore. Nec ea spes illos frustrata est: propterea quòd non paruum equitatum assiduè postea Siaguli habuit, qui ad omnia, quæ imperabantur, nostro exercitui præstò fuit; & rebus necessarijs ipsum adiuuit: & tunc magnū omnis generis pecorum, quibus uesci solemus, numerum misit: iussitq; omnibus, qui imperio suo parebant, idem efficere. Ad hæc finitimi populi certatim omnes pro se quisque commeatum, reliquasq; copias in castra per-

ferendas curarunt, & legatos ad amicitiam petendam miserunt: & ut in suis oppidis tuzi Vega, Auriaeq; fide, sine qua non uidebantur, esse possent. ex quibus rebus conijci plane potest, detrimentum Draguti illatum, maius, grauiusq; extitisse, quam à principio existimatum fuerat: cum in castra ante eum diem post Numidarum profectiorem nihil prorsus uenale adduxissent, & amici animi significationem penè nullam dedissent: Sed ijs omnibus Vega, Auriaq; benignè responderunt, atq; haud iniquo esse animo iusserunt: quòd non eo consilio in Africam traiecerant, ut illi obesse prouinciæ cogitarent: sed potius immanissimis inde exactis prædonibus, qui nõ paruo ipsis oneri, nobisq; perniciosissimi assidue erant, utrorumq; tranquillitati, ac saluti uno tempore consulerent; & ipsius Cæsaris auctoritati, atq; existimationi prospicerent.

Cum primum ad Vegæ, Auricæq; aures peruenit, Dragutem fuisse illum, quem nostri prælio deuicerant; in eam cogitationem uenerunt, ut crederent, classe quoq; illum spoliari posse, si quis aliquot longis nauibus ad eam partem, ubi illam reliquerat, cursum derigeret. Itaq; statim Antonio Auricæ ijs conditionibus cum decem instructis triremibus illum persequendi negotium dedere, ut si circum Africæ tractum non inueniret, Siciliam inde classe peteret, ac totam circumiret: quòd fortè dum Cæsaris classis in urbis Aphrodisij obsidione maneret, ille aliquam insulæ partem infestaret: & quam armatis militibus nostris in Africa non potuerat, fortasse inermibus, atq; aliqua parte imparatis Siculis iniuriam inferret. Præterea ut Syracusarum, Messanæ, Milarum, & Panormi arces inspicere; ac quicquid sulphurei inesset pulueris ex omnibus sumeret, earumq; præfectis

quàmprimum iuberet, ut ad arcium munitio-
nem, quod facile fit, nouum conficerent.
Adhæc cum uiderent, magnum militum nus-
merum desiderari; quòd alij morbis belli la-
boribus, cœliq; grauitate contractis, perier-
rant: alij uel in pugna ceciderant, uel ex ea
sauciati discesserant: atq; urbis expugnatio-
nem tum situ, munitioibusq; ipsis; tum præ-
sidij, oppidanorumq; non tam uirtute, quàm
quam magnam præseferrent, quàm obstina-
tione difficilem; inierunt consilium, noua
conquirendi auxilia: nam tamesi multum in
uirtute militum confidebant, ac sperabant,
fieri posse, ut illorum paucitate urbs expugna-
retur: tamen quoniam aliter accidere poter-
rat, non sibi committendum esse putarunt,
ut rem temere in extremum periculum, ac
discrimen obijcerent. Itaq; Marco Centurio-
ni negotium datum, ut cum decem triremibus
Genuam, indè per equos dispositos ad Ferdiz

nandum Gonsagam mandato Cæsaris Galliã
 cisalpinam cum imperio obtinentem, Medioz
 lanum contenderet: eiq; tantum significaret,
 in Cæsaris rem esse, ut partem exercitus
 Hispani generis, quem ad illius prouinciæ tu
 telam semper habet, transportandam in Afri
 cam quamprimum traderet: & quacunque
 alia re posset, Cæsaris exercitũ Aphrodisiũ
 Urbem obsidentem iuaret: Vega enim, Au
 riaq; compertum habebant, illum ea integri
 tate uirum esse, ut quicquid ea de re fieri pos
 set, continuo exequeretur: Quamobrem eidẽ
 Centurioni mandatum fuit, ut si fortẽ nihil
 inde sperari posset, quod Ferdinandus puta
 ret, non sine magno prouinciæ incommodo,
 ac periculo partem ex eo numero detrahi, cõ
 festim ad Cosmum Medicem Florentiæ Du
 cem, clarissimum genere, & opibus uirum,
 rerumq; Cæsaris maximè studiosum, literas
 mitteret, quibus ipsi illud idem significaretur,

ut qua pietate erat in Cæsarem, partem Hispanorum militum ex arcium præsijs subduceret, ac si fieri posset, etiam aliorum delectum ageret, & Liburnum eos conuenire, & cætera, quæ ad belli, & militum usum necessaria duceret, conuehi iuberet. Interim ipse Genuam repeteret, classemq; inde Liburnum reduceret: impositisq; in eam militibus, cæterisq; comparatis rebus quamcitissime mē posset, in Africam reuerteretur. Nec mora facta, diuersi Antonius Orientem, Marcus uerò Septentrionem uersus nauigare cœperunt. Interim in aggeribus iaciendis, tectisq; Cuniculis agendis, & testudinibus, alijsq; machinis conficiendis nullum à nostris tempus remissum: & Vega ipse non modò præsens semper aderat, operibusq; instabat; uerum etiam, qua ratione conficienda cuncta essent, ipsis artificibus præscribebat: ipse quoq; cum magna omnium admiratione labo-

rabat ; nec noctu , nec interdiu quiescebat ,
nec cibi , nec somni discriminata habebat tem-
pora , sed quod gerendis rebus supererat , id
quieti dabat ; qua laborum , uigiliarumq; mi-
ra tolerantia fiebat , ut illius exemplo milites
nullum laborem , eut discrimen recusarent ,
& illi ad omnia æquo animo præstò essent :
eò præcipuè , quòd militum omniù salutem sum-
mæ illi curæ esse perspiciebant : cum & ualidis
nihil deesset ; & ægrotis , & saucijs om-
nia abundè suppeditarentur . Dum in ijs ope-
ribus nostri occupati erant , & obsidio uerius
quàm oppugnatio urbis esset , quanquam ob-
sessi multos in ea eruptione (ut supra demon-
strauimus) amiserant : non eò tamen abiez-
cerant animum : nam , tametsi renuntiatum
nostris fuerat , aqua iam illos carere , cum
nunquam interim pluuisset , & cisternæ ex-
haustæ essent ; & quæ ex agro per subterraneos
ductus in urbē influebat , tubis à nostris ,

dum terram aggeris causa effoderent, disturbatis ablata erat, reliquasque res ad victum necessarias ex cepto paucis hordeo, & oriza, illis deesse: tamen & aqua, & comenatu, et rebus omnibus abundabant; & si minus terra successerat, mari sibi subsidium breui per Dragutem missum iri sperabant. hoc Vega, & Auria ex transfugis cognorant; & ne, si uerum id esset, illis ex sententia succederet, dispositis idoneis locis custodiae causa triremibus, uigilabant. Illi interim, quod in muris quassatum, aut deiectum erat, reficiebant, urbemque in dies, latiore ducta fossa, caeterisque munitionibus auctis munitiorem reddebant, alacriterque omnes laborabant, seque mutuo potius ad extrema omnia non famem modo, sitimque, sed etiam mortem ipsam, quam honestissimam existimabant, tolerandam, quam urbe hostibus cedendum cum cohortabantur, tum confirmabant: ut si uinere cum honestas

te non possent (si forte subsidio non uenirentur) nullam prorsus salutem cum turpitudine quærerent. Cum omnes igitur hanc stabilem, firmamque haberent sententiam, in eandem deducere oppidanos magnificis uerbis, & pollicitationibus nitebantur: cum ostenderent, ualidum à Dragute comparatum cum omni rerum copia subsidium propediem à mari illuc uenturum: quo non modò hostibus resistere, eosque à mœnibus summouere; uerum etiam in illorum opera, & stationes erumpere, castraque ipsa expugnare, omneis denique delere facile possent. Huc accedebat meritorum magnitudo, quæ in ipsos à Dragute obfidem in tanto discrimine seruata profectura dicebant: quòd si nihil aliud spectare uelint, debere tamen communis religionis, diuinique cultus rationem habere, quem, si se Christianis dederent, quamprimum labefactari uiderent: pro quo tuendo, atque amplifi-

quando nemo non mortem oppetere deberet. his adhortationibus incitati oppidani communem cum ijs fortunam sustinere conabantur: & concordissimi omnes in defendenda ab hostibus urbe excubabant: & Mahometanæ sectæ tuendæ causa mortem obire, urbis excidium, atq; omnia extrema, si necessitas cogeret, ferre malle, quàm Christianis deditionem facere. Delecta igitur iuventus in magna supra portam turri cum sclopettis ad illius tutelam, & urbis custodiam posita, ita in perniciem nostrorum militum docta, atq; intentata erat, ut, cum nemo ne digitum quidem temerè apertum à repentino hostium ictu immunem haberet, & res ipsa aliquando nonnullos ultro, citroq; apertos currere postularet, quoscunq; animadvertere contingebat, aut è medio tolleret, aut grauiter vulneraret: quos inter, præter complures nostrorum militum, celeberrimus ædificiorum, et operum

Cæsaris architectus, & machinator optimus Ferramolius nomine, genere Italus, Bergomi natus, cum tectum cuniculum peragituraret, glandis ictu illi in caput secundum frontem inflicto non paruo Vegæ, & reliquorum ducum, mœrore interijt: quanquam haberet Hispani generis alios, & ædificiorum, & machinarum peritos, & mirum profecto erat, ut barbari aliquando incautos milites nostros decipiebant: etenim cum illos sibi cauere, dum penè neminem uidebant, suspicarentur, simulato inter se strepitu nonnulli in muro se ostendebant, reliqui instructis cum Sclopettis qui intenti erant, ut primum nostros eo motu excitos, allectosque, atque alios ad extantes in muro barbaros cernendum euocantes perspiciebant, prius ferè quàm oculos miseri sustulissent, certis ictibus prosternebant. Neque id ducum accidebat incuria, aut negligentia: qui edixerant, capitale illi fore, si

quis absq; imperio assignatum locum relinqueret, seq; manifesto periculo, quod ab hoste impendebat, temere objceret, sed potius animi impotentia, qua pleriq; mortalium, ad interditam, & ante oculos positam perniciem appetitione nimia inflammamur, & precipites trahimur. Attamen proposita utrinq;, & à ducibus, & ab hoste poena cautiores posthac nostri fuere, & ad præscriptum facere omnia studuere: & ne impune barbari illud ferrent, operibus ad illorum exitium institutis maturè perficiendis omnem diligentiam adhibuere. Inter cætera quæ ad oppugnandam summa vi urbem à nostris præparabantur, initum fuit consilium in mari à parte orientis commoliendi machinam: cuius conficiendæ (ut causa pateat) est, quòd rem paulo altius repetamus. Cum Ioannes Vega animaduerneret, quàm magno negotio, ac difficultate mœnia à terræ parte concuterentur:

(ea enim latitudine , ac structura , ut diximus firmata erant , ut penè innumerabilibus tormentorum ictibus uix exigua eorum pars deiici posset) cogitare coepit , an à parte maris , quæ in orientem uergit , aliquid moliri possent , quò facilius moenia , quæ minus ualida esse cognouerant , subuerterentur : sed quoniam loca penè omnia urbi proxima uadosa erant , nec per ea triremibus , aut alijs nauibus ita illi appropinquare licebat , ut commodè murus ex ipsis feriri posset , factò enim eius rei periculo omnes ferè pilæ tormentis æneis in murum directæ urbem transuolabant , triremesq; ipsæ uehementer atterebantur ; nam duæ ex ipsis una Garsia , altera Cicala non mediocrem iacturam fecerant , non uidebat , quomodo eius rei compos fieret. Quamobrem modò in eam cogitationem ueniebat , ut putaret aliquam eorum uadorum partem magna saxorum , terræ , materiaq; lignæ in-

iecta ui obstruendam esse ; atq; ità exaggeran-
dam , ut mare inde excluderetur : ibiq; com-
modius tormenta ænea collocarentur : modò
inibant consilium alicuius machinæ in modum
pontis supra firmissima tigna ad aquæ altituz-
tudinem dimensa , ac defixa construendæ :
Sed cum nihil inter duces constitueretur (ete-
nim quid optimum factu esset non discerneba-
tur) Garsia cui celeses sunt , & animi , &
ingenij motus , atq; ad excogitandum acuti ;
quiq; ad labores , & ad uigilias natus esse ui-
detur , cum classis suæ nautis , & gubernas-
toribus continuò rem cõmunicauit , eaq; cum
ijs diligenter expensa , cum inter eos conue-
nisset , qua ratione , quod quærebatur fieri
posset , etenim illis in mentem uenit illius ma-
chinæ , quæ in pulcherrimo Messanæ portu
Iudicræ naualis pugnæ spectandæ causa eius
instituto constructa fuerat , atq; in ea conuis-
uium magnificè , splendideq; ornatum , & à

principibus eius urbis uiris, primarysque fœminis concelebratum, ipse de conficienda supra duas triremes machina, ad ducum consilium retulit: quam tametsi Auria, & reliqui ferè omnes rem haud factu facilem, & prorsus incertam existimarunt: Vega tamen ab ijs dissentiens, inuentum ut optimum, ac pulcherrimum comprobauit: & ut maturè perficeretur, operam dedit: nam quæ ad instituendam; conficiendamque eam machinam expetebantur; necessariaque uisa sunt, quamprimum conquiri, atque expediri iussit: & Garsiam ad excogitatum opus peragendum calfecit. Institutæ autem machinæ eam fuisse rationem comperimus. Triremes duæ demptis armamentis, magnis, ualidisque duabus trabibus coniungebantur: quas inter, quantum utriusque iunctura distabat, duo magna nauigia immittebantur: ut cum illa coniuncta operi firmitus illud redderent; tum etiam, ne tormen-

torum

torum impetu altius, quàm usus posceret, in aquam descenderet, sustentarent: & ob eandem causam quamplurima undiq; dolia firmis funibus machinæ connectebantur: quæ cum essent inania, leuitate sua illam sustinerent, nec ulla ui mergi sinerent. Hæc materia iniecta contexebatur, ac magnis tignis, tabulisq; constrata, magnæ, ac stabilis plateæ formam, unde illi uulgò nomen inditum non ab re existimamus, in summo præbebat. In ea decem maxima tormenta disponebantur, munimentumq; ijs à fronte pedum duodeuiginti in altitudinem: duodecim uerò in latitudinem ex nauium uelis, rudentibus, & tritis linteis constructum est; ut eo ab hostiũ tormentis tuta, liberius illis calamitatem infligerent. in sinistro machinæ latere, quod urbis partem spectabat, aliud munimentum non ita altum, sed totidem latum pedes ædificatum, atq; in utroq; locis æquè distantibus al-

terna spatia pro tormentorum magnitudine, modoque, pluteis tamen super impositis, relicta erant, per quæ liberè tormenta displode-
rentur, suisque explosionibus hostium mœnia disturbarent. Dum nostri in ea fabricanda machina, reliquisque inchoatis operibus absol-
uendis noctu, interdiuque laborant, ut ad An-
tonij Auricæ, & Marci Centurionis reditum
omni vi barbaros aggredierentur, Christiani
nominis octo numero, qui Dragutis capti-
vi fuerant, ac remis addicti, fractis catenis
speculatoria nauicula ex Lotophagiti pridie
nonas sextileis aufugerant, cursumque ad nos-
tra castra direxerant, quo ad octauum idus per-
uenere. Erat inter eos uir nomine Manuel
Genuæ ortus: qui in Cicalæ triremi ab ipso
Dragute cum illius filio superioribus mensibus
capta, ratiocinator fuerat, uir quidem &
boni ingenij, & iudicij, qui quod antea &
coniectatum primò, & renuntiatum postea

de Dragute fuerat, confirmavit: is enim Vegæ, Auricæq; narrauit, Dragutem ex Meninge ad decimum tertium Cal. sext. cum septem biremibus, & quatuor cælocibus, quibus mille & ducentos partim Turcas, partimq; Afros ad pugnandum omneis idoneos, imposuerat, abisse eo nimirum consilio, atq; animo, ut Aphrodisio succurreret, & opportunam opem ferret: postero die Taphræ portum tenuisse; atq; ex eo oppido, & antea Tacapis, & alijs finitimis ad duo millia Afrorum præter quos ex pagis, locisq; urbi Aphrodisio proximis collegerat, coegisse; ac pridie eius diei, qui in Diui Iacobi honorem ab omnibus Christi fidelibus celebratur, ad montem, qui oliueto imminet (ubi pugnatum fuisse supra memorauimus) peruenisse. diem illum non sine ratione, aiebat, obseruasse, quòd ex ijs, qui à Christiana religione descierant, cognorat, postridie summo mane

nostros urbem oppugnaturus esse. Erat illi animus à tergo nostros dum urbem ipsi aggredierentur inuadere, ut repentina eruptione ab oppidanis facta circumuentos undiq; nostros iure suo cederent, atq; internicioni darent. Sed cum aliter, atq; ipse edoctus fuerat, euenisset, & nostros ad proxima uenisse loca lignandi causa comperisset, belli fortunam tentare cum ijs uoluit: ut si ibi paucos nostros opprimeret, uictor ad castra oppugnanda quamprimum aduolaret: exploratū habens oppidanos eruptionem facturos, secumq; uictoria usuros esse. Sed quoniam ex eo certamine non uictus modò discessit, sed etiam magna suorum cæde fusus, ac fugatus fuit, eadem nocte ab Afrorum auxilijs non destitutus solū, uerum etiam profligatus (quod omnes asserebant) fugienti similis ad naues ijsdē itineribus reuersus fuit: quas nulla interposita mora cōscēdit, Meningemq; insulā recto cursu

repetijt. Maximam illum tristitiã præseferentem illò noctu peruenisse: ex eodem Manuele, eiusq; socijs cognitum est, etiam Turcas iure iurando testatos esse, non paruum ex suis numerum, multos ex Afris quoq; in prælio cecidisse: & ad centum quinquaginta ex utrisq; uulneribus affectos; & credere certe multis partibus plures fuisse: quòd dicerent, tot glandes archibusijs à Christianis in se emissas, ut totã ferè planitiem ijs coopertam uidisse iurarent: quòd si conferti, ut nostri, iniissent prælium, non dubium erat, quin ad unũ omnes eodie cæsi à nostris essent. Testabatur id quoq; Manuel, Turcas dicere, Christianos, qui ad Oliuetum profecti fuerant, quinq; millium numerum excedere, & se duodeuiginti ex ijs occidisse: atq; unum inter eos, qui equo uehebatur principum omnium amplissimum, quem Sicilia Proregem fuisse affirmabant; præter eos, quibus uulnera inflixerant, quos penè

innumeros fuisse censebant. præterea iactare, se ad nostra peruenisse castra, ac statutis in uallo signis, inde facile coniectasse, decem millium hominum exercitum nostrum esse. Addebat insuper, Dragutem Iudæos quosdam, & Afros, qui in ea insula credere ipsi pecuniam soliti fuerant, ambire, prehensare, etiam, atque etiam rogare, ut denuo sibi pecunias, quibus classem instruere, ac de commeatu, reliquisque rebus prouidere posset, mutuas darent: ut piraticam de more facere, ac prædari, & inde contractum antea æs alienum, & quod nouum contraheret, dissoluerent ipsis posset: sed illos nullis ipsius precibus antehac adductos, ut quicquam darent: etenim uereri uidebantur, ne totum amitterent, cum ita profligatum, & perditum, atque omni destitutum auxilio uiderent: & se credere nihil prorsus eum ab illis extorturum: nec si extorqueret, tantum tritici, quod ad naus

ticum parrem, in dimidiatam classem conficiendum, satis esset, tota insula inuenturum esse. Illud præterea cognitum ex eodem fuit, ipsum Dragutem cum duce quodam, cui Querqueo nomen erat, egisse, ut Rhodum sua causa ad Salam eius insulæ præfectum proficisceretur; ac suo nomine illum rogaret, ut secum coire societatem uellet, & Siculum quendam Acanum nomine, Milis natum, quem Christi religione iampridem relicta apud se habebat, illū monuisse, ne illud cogitaret, neque ullo pacto illuc accederet: propterea quòd ille nullam unquam absque Turcarum regis uenia cum ipso societatem iniret; sed potius exigua, quæ ipsi supererat, classe, ipsum continuo spoliaret: quod inuito rege suo piraticam faceret; & illius uerbis factum esse, ut sententiam mutaret, ac biremem cum speculatoria nauicula Cosyram uersus mittere statueret; ut per eas exploraret, Siciliam ne, an aliam

partem triremes, quæ aberant, petissent: quòd uehementer timebat, ne Lotophagitis oppugnandæ causa, ad exercitum, reliquasq; copias, quæ ad bellum gerendum expetuntur, comparandas, profectæ essent. Interim dum illæ redirent, ibi manere decreuisse, ut rem frumentariam, si posset, expediret: seq; inde mari quamprimum committeret, illud præterea nuntiauit, illi sexdecim tantum nauigia superesse; quòd cæteri socij coniunctio- nem cum eo diremerant: tum quòd malè ab eo tractabantur: tum etiam, quòd reliquorum piratarum, prædonumq; morem nequaquam seruaret, & inde non modò lucrum nullum ab ijs fieret, sed omnes fame potius necarentur: quanquam ipsi quoq; idem contingere testabantur. Hæc nobis adscribenda, nec ullo pacto prætermittenda censuimus: quoniam re à nostris præclarissimè cum Turcis gestam cū certiorè, præclarioremq; faciunt; tū prosperū

eius diei euentum diuinæ primū in suos milites benignitati; deinde Vegæ auctoritati, reiꝑ; militaris scientiæ, qua acies instructa, & præliū cōmissum fuit, acceptum referendum declarāt explicatius, quanꝑ; incredibilis militum uirtus eo prælio enituit, immortalēq; gloriam adp̄ta est. Antonius igitur Auria cum nusquam circum Africam Dragutem inuenisset, præceptorum Vegæ, Auriaēq; memor, Siciliam inde adijt, atq; uniuersam penè circuit. Ex arcibus quicquid sulphurei pulueris, pilularumq; tormentariarum erat, assumens, Messanæ, Panormiꝑ; præter puluerē, pilasq; & commeatum, reliquasq; copias, quæ classi, & exercitui in multos dies satis erant, munera ad Proregem illarū ciuitatū nomine perferēda suscepit, sic enim præclaræ illæ urbes, Siculiꝑ; omnes Ioannem Vegam admirari, ac diligere fatentur, propter iustitiam, innumerasq; alias uirtutes, quibus illum præditū esse

ubiq; prædicât, ut summo pere, & colant & uenerentur, & si quibuscunq; rebus possint, illi semper placere studeant: nunquam tamē sibi ipsi satisfacere uideantur. Et in hoc bello aduersus Turcas, Afrosq; suscepto, sic illum cunctis rebus ad gerendum bellum necessarijs iuuerunt, ut illius testimonio si delissimi Cæsari; ipsius uerò studiosissimi iudicati, & habiti iure sint. Lætus igitur Antonius, quòd se Proregi, Principiq; Auriæ satisfacturum putabat, cum prouincialium liberalitate, & Ferdinandi præsidis cura, summaq;, & procuratorum Cæsaris, & magistratum diligentia secum ferret, quo bellum ex sententia confectum iri credebat (imposuerat etiam in classem, militum centuriam, ex Hispanis, græcisq;, & Italis ultro nomina dantibus, ut in Africam transmitterentur, euestigiò cōfectam) Hispanos præterea circiter ducentos quos Ioannes Gusmanus, Ferdinandi Vegæ

Præsidis mandato ex arcium præsidijs conscripserat, leni uento Panormo soluit. sed antequam Drepanum perueniret, cœlo nubibus quamprimum obducto, magnaq; in mari tempestate orta, res permira quidem certe accidit; quæ si antiquorum memoria accidisset, quibus res è cœlo tactæ magnum aliquod malum, iacturamq; portendere credebantur, maximum omnibus non præsentibus modò, sed etiam absentibus timorem incussisset. nos autem qui Christum, ueramq; Dei pietatem colimus, non ostentis, aut prodigijs terremur, nec ullum in omine pondus esse, nec rebus eiusmodi fidẽ ullam habendam censemus: sed quicquid accidit, ut ab auctore Deo profectum semper boni consulimus. Nec est, quã obrem eius instituti nos pœniteat, ut ex ea re quæ Antonio contigit, perspicere potest: etenim cum cœlum tonitruis contremere, crebraq; flamma inter nubes coruscaret, et illarũ

conflictu expressus ardor se emitteret, malus tantummodo unius triremis Principis Auriae, quam in sua classe habebat, fulmine ictus deflagrauit: & si tres remiges, qui prope erant, exanimati sunt; cæteri tamen, quãquam territi admodum fuere: nullum tamen incommodum, aut detrimentum accepere: & quod maximam cunãtis admirabilitatem fecit, pulvis sulphureus, cuius tota ferè triremis plena erat, intactus quidem, & illæsus à cœlesti flamma permansit. Quod superstitiosi illi ueteres in malam partem accepissent, nos in bonam accepimus: & Dei erga nos benignitatem agnouimus; qui suorum curam gerens, nauem & illos à tanto discrimine tutos præstitit; & puluerem, quo hostes perdedi erant, magno omnium stupore serua-uit. Euentu igitur lætus Auria (nam maris tranquillitas non multo post redijt) Drepanũ cursu tenuit; ubi reparata triremi Africam

uersus nauigauit : quò altero post die magna omnium lætitia peruenit : Vegæ præsertim, qui certam eius belli propediem conficiendi sp̄e accepit : cum uideret, multo plus illum ex Sicilia, quàm ipse optauerat, attulisse, ac nõ minore cura, & diligentia, quàm prudentia, & auctoritate datum negotium confecisse. Quare illum summis laudibus ad cælum tulit. Siculos quoq; uehementer commendauit, seq; de ijs benemerituum sponndit. Illis propè diebus Aluarus Vega cum magna militum bene instrutorum manu ad oliuetum lignandi causa (ut plerunq; iussu patris solebat) profectus fuit. Præibat Matthæus græcus ille, qui centuriæ græcorum præerat, cum duobus tantum socijs excurrens, ut proxima loca exploraret. Itaq; dum ligna cædebantur, nostriq; milites constiterant, ut si quid accideret, suis subsidio esse possent : illi longius, quàm par erat, speculando euagati,

in Afros equites circiter uiginti inciderunt, à quibus circumuenti, Mattheus cum altero, quòd non ualidis equis uehebantur, trucidatus fuit. Andreas græcus itidem, & dux illius centuriæ, quam Antonius Auria ex Sicilia transportarat, qui cum illis præcurrerat, cum meliorem haberet equum, ex hostiũ manibus elapsus ad nostros se recepit: & quid socijs euenisset, Aluaro nuntiauit: qui illorum casum grauatè admodum tulit, Matthei præcipue, quem ob animi integritatem, singularemq; uirtutem sæpenumero perspetam mirificè diligebat. Prorex etiam, & quicumq; eum nouerant, ob eandem causam illius uicem doluere. Aluarus postquam ligna à suis cæsa, atq; in fasces collecta perspexit, eodem ordine, quo profectus fuerat, reuersus est; suosq; nullo præterea accepto detrimento ad castra reduxit. Accidit aliàs, quod Iordanus Ursinus, quem Florentinarum triz

remium præfectum diximus, nostros itidem lignandi causa oliuetū petentes subsequutus fuit: equo ipse Africano uectus, à quatuor Florentinis equitibus comitabatur. cum nostri postea cæsis lignis ad castra reuerterentur, substitit paulum cum suo comitatu Iordanus, ut auem, quam in arbore uicæ proxima considerare perspexerat, paruo tormento, quo ob certos ictus magna cum laude utebatur, percussam deiceret. Dum totus igitur feriendæ uolucris intentus esset, Afer quidam agilitate corporis, atq; uirtute clarus, qui albo equo sed uersicolore iuba, caudaq; uehebatur, secumq; octo equites, & triginta pedites semper habebat, ex insidijs egressus (quod sæpe numero fecerat, nec unquam ipsius conatus successu caruerat) tanta Ursinum nil tale cogitantem celeritate inuadit, ut prius lancea brachium illi transuerberet, præcipitemq; ex equo trahat, quàm tormentum ille in hostem

de flectere, aut ipsi à comitibus subsidio ueniri possit. Quamobrem grauer uulneratus Vrsinus, & equo priuatus in castra relatus est. Afer autem uictor, & equo auctus incolumis abiit, ac nostros ut sibi melius præcauerent admonuit. Postero die quàm Matthæus ille græcus occideretur sub prandij tempus Marcus Centurio, quem ad Ferdinandum Gonsagam à Vega, Auriâq; missum commemorauimus, redyt, totumq; exercitum lætitia affecit. duces præsertim, atq; in primis Vegam: qui illius aduentu in spe capiendæ Aphrodisij confirmatus est. nam præter nonnullam sulphurei pulueris, pilarumq; tormentariarum, & comatus uim mille & quinquaginta aduexit milites; Hispanos omnes; strenuos quidem uiros, iam inde à pueritia in studijs bellicis uersatos: qui cum armati, & instructi prætensis signis, & uexillis in trimibus apparerent, spectantibus nō milites;

sed

sed duces omnes uidebantur : & qui non in bellum progredierentur , sed uictores ex bello ouantium modo reuerterentur . Quare illorum tam læto aduentu nostrorum animos , opesq; creuisse : hostium uerò supra modum decreuisse , iure optimo existimatum . Qua in re Ferdinandi Gonsagæ integer erga Cæsarem , Vegamq; cognitus est animus ; & summa , quam in illis mittendis adhibuit , perspecta diligentia : maximamq; inde laudem ab omnibus tulit , à Vega præcipuè , qui dum se illi gratissimum declarare (ut re uera est) exoptabat , illius præclaras atq; innumerabiles magni , candidiq; animi dotes cum in sermone quotidiano : tum publico , & crebris ad Cæsarem missis literis celebrabat , illustrioresq; faciebat .

N

HORATII NUCVLAE

INTERAMNATIS

COMMENTARIVM

RIORVM

DE BELLO APHRODISIANSI

SIENSI

LIBER QVARTVS

A VCTIS igitur ex sententia copijs nostris, fabricatisq; machinis, & aggeribus ad passus ducentos propius urbem iactis, & in ijs æneis tormentis collocatis, cum abundè ijs utendi gratia suppeditata cuncta essent, nec commeatus, nec ulla alia res nostris deesset, iam de oppugnanda summa vi urbe cogitabatur. sed ut prosperè res succederet, ac facilius conficeretur; quemadmodum à mari, sic alibi à terra urbis mœnia

quate re nostri decreuerunt : ut cum tripartitò eam inuadere consilium esset , diductæ hostium manus infirmiores ad resistendum fierent . Itaq; & turris ingens ad octanguli formam in muri angulo ad orientem extructa , & quæ illi coniuncta pars muri erat , uiginti modò , modò pluribus tormentis æneis maximis pulsari cœpta . Et quanquam nullum in eo opere faciendo tempus intermissum , diuq; pulsata ea pars fuit ; tamen præter opinionem principio euenit : nam cum turris illa , murusq; multo munitior , ac renuntiatum antea fuerat , inuentus esset ; magna pulueris , pilarumq; uis consumpta est : deiecta tamen non modica pars utriusq; fuit , quæ gradum nostris ad subeundum præbere poterat : atq; id causæ fuisse , quòd eam partem hostes relinquerent ; nec nisi coacti , aut magna allecti mercede illuc accederent , creditum fuit . præsertim quòd Afer quidam à

Granata Beticæ ciuitate oriundus, quem Christiani in uinculis intus detenti ad Vegã miserant, magnum turcarum, & oppidanorum timorem esse nuntiauit, & eò illius turris defensionem penitus omisam, & uno tantum die uiginti turcas in ea parte constitisse, ijsq; singulis Halim illorum præfectum quinq; aureo; ut tueri eam uellent, numerari iussisse. ex eodem quoq; cognitum est, magnam commeatus inopiam omnibus esse, sed oppidanis maiorem: cum illi lupinis tantum, Turcæ autem pane hordeaceo uescerentur. etiam plumbum ad sclopettorum glandes conficiendas illis deesse: quod etsi uerum esse comper tum fuit, cum paruos lapillos bractea tantum plumbea coopertos in milites nostros emitterent: tamen cætera omnia, quæ dixerat, falsa erant. Ab eodem nuntio edoctus Vega fuit, æquè eam muri partem, quæ iam inde ab initio quassabatur, atq; eam, quæ postea

pulsari cœpta, quæ quidem foris deiectæ, ac disturbatæ uidebantur, integras adhuc intus, atq; altas constare: latis, profundisq; fossis, atq; alijs munitionibus ualidas esse: hoc quoq; uerum erat, sed, quæ sequuntur, nihil prorsus ueritatis habere, cognitum fuit: asseuerabat enim ob magnum occisorum numerum superstites turcas uix ad eas modò partes tuendas sufficere. quòd si aliunde præterea oppidum inuaderetur, haud erat dubium, quin euestigio caperetur. Quamobrem eius negotij bene conficiendi spes in eo potissimum reposita erat, ut machina illa supra triremes constructa, & iam perfecta (ut diximus) ad constitutum in mari locum (nam ut hostes fallerentur, in statione, ubi tota classis erat, ædificata fuit) ageretur: ut de improviso prostratis ab ea parte mœnibus, qua non bene firmum oppidum esse constabat, quòd murus penè tenuis, nullaq; ducta fossa, aut

agger ad eius firmitatem iactus esset, repentinò oppressi malo hostes deuincerentur. Iam de agenda urbem uersus machina cogitabatur: etiam Vega decreuerat, ut cum milites à tribus partibus urbem aggredierentur, aggressionis die triremes omnes, & naues actuarie, quæ aderant, illam circumuallerent; schalisq; muro admotis uel ascensum simularent: uel re ipsa in muros euadere (si qua offerretur occasio) niterentur: idq; à principe per nuntium petierat, & sperabat fore, ut in suam uoluntatem illum adduceret, cum Comes Philippinus Auria ab illo missus, ad ipsum in tabernaculum uenit; ut ei uerbis illius nonnulla exponeret. Fortè tunc Alfonso Coua, quem Cæsar in Ludouici Peresij demortui locum, ut arci Gulettæ præesset, nuper suffecerat: & ea in castra, ut prius quàm illuc accederet, cum ipso Vega, Auriaq; nonnulla communicaret, ex Germania

miserat; coràm aderat: Aderant etiam & Cicala, & Baltasar Brauus Ordinis diui Iacobi miles, egregij quidem, ac non paruae auctoritatis uiri. Hos Vega, ne discederent, rogauit: propterea quòd sibi in optatis erat, ut tum eorum, quæ à Comite Philippino exponerentur: tum eorum, quæ ipse ad ea responderet, testes essent: dicebat enim accis disse non semel, & iterum, quòd aliud sibi Princeps per internuntium significarat, ac dixerat; aliud tamen postea factum fuerat: & ad Philippinum conuersus, ut Auricæ mandata coràm illis exponeret, rogauit. Eius orationis duo capita fuere, unum quòd Andreas diceret, cum Garsia se de ratione, atq; ordine inuadēdi Aphrodisij locutum esse, eumq; sibi respondisse, ad ipsum continuò se uenturum, ac re cum ipso communicata aggressioris consilium, rationemq; ex sententia illius ineundam esse. Alterum quòd cum

uideret, classem commeatus indigere, ac nonnullos praefectos panem nauticum à se poscere, decreuerat (modò per ipsum liceret) uiginti triremes eam ob causam Neapolim mittere. Ad ea Prorex, dudum Garsia (inquit) huc se contulit, nobiscumq; congressus est: & si de uarijs, ut fit, rebus locuti sumus, de ista tamen, ut locupletissimus hic testis est, eundem Alfonsum digito monstrans, qui tunc quoq; praesens adfuerat, ne uerbum quidem nobiscum fecit: sed rumorem iam pridem in castris esse, summopere Garsiam desiderare, ut ijs duntaxat copijs, quas ipse Neapoli aduexerat, Aphrodisium oppugnaretur: quod sibi consentaneum nequaquam uideri; etenim cum duabus, aut tribus partibus impetus fieri in urbem posset, & in illis non pauci desiderarentur, & pleriq; omnes iam defessi essent, se maiore militum numero ad eam prouinciam opus esse censere; eosq;

(quod Deo acceptum referebat) non deesse; qui æquè armis instructi essent, & nulla alia in re illis concederent. Quamobrem non secum præcauendi facultas esset commissurum, ut quicquam in præsentia fieret, ex quo res in discrimen adduci posset, & quemadmodum nonnullas antehac indignitates contra suam existimationem Cæsaris causa perpeßus fuerat; ut illius potius, quàm sui rationem haberet, sic multo melius, ac diligentius posthac se eiusdem Cæsaris rem, negotiumq; acturum esse; si magno cum dignitatis suæ splendore, illud agendi daretur occasio: nec passurum ullo se pacto esse, ut ob iniustas quasdam causas, ac rationes, quas explicare non è re esse dixit, in existimatione Cæsaris, cuius seruandæ, atq; amplificandæ rationem haberi uolebat, detrimentum acciperetur: ac se, ut id ex sententia eueniret, omni cura, opera, & diligentia prouisurum: cū Princeps ipse

neq; auctoritatem, neq; fidem, nec maiorem dignitatem haberet, nec plura, aut maiora Cæsari officia hoc in bello præstitisset. Quòd autem diceret, se Neapolim uiginti triremes commeatus gratia missurum: ad id liberè se non eius sententiæ esse respondit, ut cum urbs propediem oppugnanda esset, tempore tam necessario pars classis abesset: præsertim quòd à Cæsare mandatum habebant (eo enim nomine nuper Alfonsus in castra uenerat) omni adhibita diligentia laborarent, ut Draguztes ipse in nostram potestatem redigeretur: quod non uidebat, quo nam id pacto fieri posset, si illud consilium ualeret: nec se Cæsaris imperium negligendum censere, mirari præterea se uehementer uirum prudentissimum, qualis Princeps habebatur, in posterum non prospexisse, nec classi, ut par fuisset, de rebus necessarijs opportunè prouidisse. sed persuadere sibi non posse, eam esse

illi inopiam, ut tantisper saltem dum tentarent, an Aphrodisium capi posset, non sustentaretur classis: præsertim quòd multis ante diebus illum rogarat, ut quæ classi maxime ad uictum necessaria duceret, maturè inquirenda curaret: ut ipse, ne quid earum rerum exercitui deesset, multo ante prospexerat: Quòd sicunde tamen uictus esset petendus, Drepanum potius, ubi compertum habebat, magnam uim panis nautici illius mandato quotidie confici, quo breuior, faciliorq; cursus esset, quàm Neapolim, unde reditum non tempestiuum præuidebat, triremes mitteret. sed rem meliore statu esse, quòd aliquè ipse frumenti numerum in horreis habebat: quod eo pretio, si mercari uelit; quo Cæsaris procuratoribus illud indicatum antea in Sicilia fuerat, addiceret: ex quo remigibus, nautisq; quotidianus uictus præberi posset. Cumq; ad id Philippinus respondisset, non

posse remiges, nautasq; triticea farina uesci:
Prorex non sine stomacho, si qui Aphrodisij
per nos obsidentur, ad summam redacti ino-
piam tandiu Dragutis piratæ immanis, bar-
barisq; gratia hordeo duntaxat uescuntur,
miror uehementer, quid sit, quod pessi-
mè secum agi putent, qui maxima, & penè
innumerabilia quotidie à Cæsare Imperato-
re Optimo, maximo, liberalissimo benefi-
cia accipiunt, si illius & (quod magis mirã-
dum est) dei causa, optima moliti tritici fa-
rina uescantur. Hic Prorex tacuit: Philippi-
nus autem ad Auriam reuersus est; eiq; ordi-
ne, quæ à Prorege dicta fuerant, cuncta nar-
rauit. Voluit Vega, eximios illos uiros earum
rerum testes esse, ut siquid Auriæ consilio,
factisq; præter opinionem accideret, non sibi,
sed illi claro eorum testimonio ascriberetur.
quanquam ad se potissimum spectare existi-
mans, curare diligenter, ne quid res Cæsa-

ris detrimenti caperet, tamdiu summa uti potestate solus decreuit, quo ad negotium plenè, cumulateq; perficeretur. Itaq; qui semper antehac modestiæ ac ætatis ratione ductus maximum Principi honorẽ habuerat, etenim secum unà passus fuerat, componere edicta composita, nomine Cæsaris edicere, atq; alias res complures quasi pro iure suo facere; quæ omnia ipsum tantummodo, qui summe rerum terra præerat iussu Cæsaris, decebant, & illius causa nequid damni faceret, æquo animo de suo iure decesserat, non solùm terra, sed etiam mari solus in omneis eo temporis spatio imperium tenuit: nec tesseram modò solus dedit; edicta composuit, edixitq; atq; alia militiæ munera suo tantum iussu obiri mandauit: uerùm etiam edicto sanxit, ne qua nauis actuaria, ex ea statione iniussu suo discederet: & qui non paruit nemine prohibente pœnas dedit. Vbi per Philippinum

Andreas Auria Vegæ animum cognouit, il-
 lius integritatem considerans, & loquendi
 libertatem, atq; constantiam; statim illi si-
 gnificandum censuit, se haud iniquo animo
 ea modò per Philippinum exponi iussisse: sed
 potius, ut consilio cum eo de ijs rebus commu-
 nicato, quid ipse optimum factu duxisset, exe-
 queretur: nec debere ipsum, res aliorsum,
 atq; dictæ fuerant, accipere: se Cæsaris rē,
 dignitatemq; auctam uelle: neq; aliud quicq;
 æquè iampridem studere. Quamobrem se ad
 omnia, quæ facienda existimaret, ipsi præ-
 stò fore. Communi igitur consilio decretum
 est, ut pro pane nautico classi petendo qua-
 tuordecim triremes in Siciliam extemplo mit-
 terentur: de ratione autem aggrediendi ur-
 bem, quoniam cognitum est, Auriam à ple-
 risq; ducibus incitatum censere haud diutius
 immorandum; sed anteq; à mari tormentis
 æneis uerberaretur, oppidum inuadendum

esse, id Vega rei militaris peritus cum ita per-
riculosum uideret, ut, si ex illorum sententia
Aphrodisium oppugnaretur, de re Cæsaris,
atq; exercitu, & Christiana republica actū
foret: pernicioso illorum post habito consilio,
suum, quod optimum perspiciebat, ualere,
atq; omnia ad suum duntaxat præscriptum
fieri uoluit. Is certè rerum status erat, ut nō
milites modò, qui partim temere, & prædæ
cupiditate moti, partim ut belli laboribus, in-
commodisq; liberarentur, sed Centuriones,
Tribuniq; ad unum omnes summopere cupe-
rent, eiusq; sententiæ essent, ut nulla alia op-
pugnandi oppidi mora fieret: Garsia in pri-
mis, qui ad aditum nostris in urbem faciendū,
quibus nihil unquam fuerat inuium, affirma-
bat satis esse, quod muri deiectum tormentis
esset; eosq; tunc alacres, fortiq; esse animo;
quòd si differretur aggressio, fieri posset, ut
illum remitterent, atq; è fortibus ignaui fie-

rent : sed iure in alia omnia prorexiat ; cū uideret , utranque murorum uerberationem uel nullum prorsus aditum , uel admodum difficilem præbituram : & certe eius rei facilis erat coniectura , cum mœnia ab interiore urbis parte integra adhuc manerent ; & non solum hostes muniendi , sed quod ex ijs euersum tormentis fuerat , reparandi spatium habuissent ; ac strenuè id effecisse , & sibi illos non defuisse , constabat. huc addebat , quod urbis pomærium nunquā per nostros capi , aut ullo pacto ab hostibus extorqueri potuerat , in quo barbarus ille quidem , sed strenuus dux , & in trepidus Halis cum delecta barbarorū manu uersabatur ; ut nostros in eam partem irrumpentes à lateribus aggredieretur. Quam obrem minimè tempestiuas militum uoces , rumoresq̃ , & ducum sententias Vega paruis pendens , tantisper negotium differendum putauit (quod inuitis ferè omnibus effecit) dum

mœnia à parte maris tormentis in mächina collocatis disturbarentur; oppidumq; nudarent: ut & tripartitò illud inuaderetur, id quod sæpissimè dixerat, & eò diductæ hostiũ manus uiribus debiliores fierent. Nec id præter opinionem euenit: nam cum hostes nõ putarent tantum à mari periculum impendere, robur militum in urbis fronte iam inde ab initio collocarant; nec ullam inde partem, cum postea opus fuisset, deduxerant. Quare factum est, ut nostri uictoria potirentur. Sed ne Garsia, reliquorumq; ducum non aliquam habere rationem uideretur, quanq; tripartitò (ut diximus) urbem adoriri, treisq; acies instruere ad peragendam rem constituit: tas men quæ centuriæ ex ijs, qui Neapoli accersiti fuerant, quibus tantum Garsia in oppidum irruere in animo habuerat, in prima acie, quæ ue in altera, & tertia locandæ essent, illius arbitrio reliquit. Itaq; anteq;

dies aggressionis adesset, ut omnia suo tempore à nostris fierent, quibus copijs instruendæ acies; quæ centuriæ in subsidijs ponendæ; quæue in castris ad ipsorum custodiam relinquendæ essent, perscripsit. eam fuisse rationem, & ordinem comperimus. In prima acie, quâ uolebat primâ urbis partem, quæ principio tormentis æneis diu pulsata, & disturbata partim fuit, adoriri, tum militum, qui Neapoli uenerant, partem, quam Garsia deligeret: tum quibus Franciscus Amator, & Gaspar Gusmanus strenui duces præfecti fuerant; locari mandauit: Hæc octingentorum militum, & quinquaginta explebat numerum: huic nullum præcipuum ducem præficiendum censuit, cum in illorum centurionum uirtute, peritiaq; rei bellicæ multum confideret. Alteram aciem in urbem irrupturam, quâ turris pars octanguli formam habentis, muriq; illi comissi secundo loco decem circiter dies quassata

tandem corruit, Aluari Vegæ Præfecti Prætorij, & Tribuni militum cohorte; & altera eorundem militum, quos Garsia classe aduexerat, parte firmari uoluit: hos ij, quibus Antonius Morenus, & Morerola uiri diu in bello uersati præerant, sequi iuebantur: hæc acies mille, & quinquaginta habebat milites: His Ferdinandus Toletus præesse iussus. Tertia, quæ à parte maris aggressura urbem erat, nongentis, & quinquaginta constabat militibus; quorum uni parti, præterquod erat tribunus militum, uniuersæque aciei imperabat, Ferdinandus Lupus præerat: alteram Hieronymus Manricus, & cui nomen Solitius erat, magna cum gloria ducebant: reliqui ex eorum erant numero, qui Neapoli profecti fuerant. Iussit præterea Hierosolymitanæ religionis militibus non minus genere, quàm factis præclaris optionem dari harum quamlibet eligendi, in qua con-

sisterent, unaq; in oppidum irruerent: hi cum
classis militibus quadringenti erant, Bernar-
dumq; Chimeranum strenuum uirum habebant
ducem. Ad tormentorum æneorum custo-
diam, & ut præstò forent, si quid accideret,
Ferdinandus Sylua Vegæ sororis filius bonæ
indolis, & magnæ spei adolescens, & Pe-
trus Acunea, et Rodoricus Paganus cum suis
ordinibus relinquerentur. Post hos, qui mi-
liticæ sacramento non tenebantur, extraq; or-
dinem militabant, constare, & ad illorum
exemplar cuncta facere, atq; eundem ordinem
seruare iussit. Hi tunc ad trecentos erant,
cum antea plures fuissent, Siculi ferè omnes,
atq; ijs Constantinus Saccanus Iacobi Saccan-
ni filius Mamertinus imperabat, à Iacobino
illo Saccano originem trahens, cuius & An-
saldi Paçtj, & Nicolai Camulicæ nobilium
Mamertinorum pijs lachrimis motus, consis-
lysq; persuasus Comes Rogerius Hunfredi

Normandi filius præclara indole iuuenis ,
& in pacis , belliq; artibus admirabilis , ac
non parua auctoritate cum sex instructis
triremibus è Mileto Brutiorum oppido ad=
ductus , tum industria , opera , diligentia ,
atq; urbis potentia adiutus non Messanam
modò , sed etiam uniuersam Siciliam à super=
bo Maurorum dominatu fuis , profligatisq;
quinq; immaniſſimis eorum ducibus , quorum
princeps Raxis appellabatur , ad ſempiter=
nam diuini nominis , ſuiq; , & Mamertino=
rum gloriam liberauit . In caſtrorum præſi=
dio Ioannem Guſmanum , ac Bernardum So=
lerium cum ſuis militibus , & Græcorum cen=
turia relinqui mandauit , ijsq; filium Aluarum
præſeſſe ; quem monuit , ut quinquaginta pez=
dites in aggere extra caſtra iac̄to collocaret :
ijsq; duos , quibus tormentorum cura manda=
ta erat , adiungeret , atq; eos omnes in illius ,
& turrium cuſtodia uigilare iuberet . Illud

in primis illi præcepit, diligentissimè caueret, ne ad arma conclamaretur; sed si quid forte accideret, nuntium continuo ad se mitteret, ex quo quicquid id esset, quamprimum intelligeret, & pro re ipsa, & tempore provideret. Hos bono esse animo iussit, ac certam spem habere, ipsis si oppidum expugnaretur, prædæ partem non defuturam. Inuadendæ urbis signum tuba militibus dari placuit, ac speculatoriam nauiculam ad littus adesse, quæ & tubæ sonitum perciperet, & Principem Auriam de tempore certiore miferet: ut ipse quoque oppidum triremibus circumfusis inuaderet, oppidanosque propugnationis, ac defensionis gratia distineret. quod quidem suo tempore Princeps fecit, victoriamque ex hostibus partem non minus prudenter pro parte sua, quam diligenter adiuuit. Hoc idem Carolus Sfortia cum summi Pontificis Iulij. III. militibus, hoc idem fecit Iordaz

nus Vrsinus cum ijs, quos à Cosmo Florentinorum Principe cum classe acceperat, & Astor Ballionius, & Antimus Sabellus, cæteriq; Itali nobilitate præstantes, qui cum rerum Cæsaris studiosissimi sint, se ultrò ad id bellum contulerunt, seq; in eo Itala uirtute, splendoreq; dignos præstiterunt. Non sine ratione accidit permirum multis Vegam ausum esse his paucis copijs tantam prouinciã suscipere atq; oppidum egregiè natura, & opere, & ualido munitum præsidio inuadere: & certè putabant fore, ut re infecta discederet. At ipse non militum multitudine, sed uirtute fretus, non dubiam uictoriæ spem acceperat: quantum enim illi ualere, non modò fando audierat, sed ipse etiam expertus persæpe fuerat: etenim cum Legatus abhinc quinquenium Romæ esset, ut Paulo, III. Pont. Max. Cæsaris mandata exponeret, in Galliã inde Cisalpinam Alfonso Daualo Vastli

marchione, qui ibi imperium tunc iussu Cæsaris obtinebat, ægrotante, eiusdem Cæsaris mandato proficisci iussus, iisdem militibus ea edidit facinora, ut afflictis imperij rebus opportunam opem ferret: ibi enim Gallos hostes sempiternos uexauit, multos occidit, cepit, dissipauit, multa castella, & munita oppida improviso aduentu suo expugnauit, Cæsaris rem penè collapsam restituit. ibi etiam & paucis ante annis Pompeiopoli in Hispania citeriore cum illius regionis Prorex esset, impetumq; Gallorum, & conatus semel, & iterum perfregisset, hos milites, quorum pars ibi aderat, & eorum uirtutem nouit: uiderat enim utrobique eos ad nutum mouentis intentos esse, signa sequi, ordines seruare, quod imperabatur, omneis audire, obsistere, circumire, discurrere, in cornu mutare pugnam, non secus, ac duces callere; humi cubare, in ediam pati, frigus, caloremq;

æquè ferre, uigilare, omnia deniq; militiæ munia strenuè semper obire. nec in Gallia cisalpina, & in Hispania solùm, sed etiam paucis ante diebus in pugna aperto campo aduersus Dragutem in ipsos irruentem commissa, illorum uirtutem, & rei militaris scientiam agnouit; in qua uix septingenti milites quatuor millium impetum sustinuerunt, mox, quòd tam audacter restitissent, cum creuissent animi, magna illorum cæde uictores fuere, in fugamq; illos uertere. Et non modò hic hostes uicti, sed etiam qui eruptione ex urbe facta castra nostra oppugnabant, temerarij ausus pœnas dedere. His igitur pugnacissimis copijs confisus Vega Aphrodisio urbe omnium munitissima breui potiendi certam spem cepit: & tantæ rei magna cum omnium admiratione compos fuit. Nunq; interea tormenta ænea à terræ parte muros, turresq; quassare desierant, ut cum

putarent hostes illac tantum nostros impetum
 in urbem facturos, se ibi duntaxat ad resistē-
 dum pararent; & profectò ita eam partem,
 altis, latisq; ductis fossis, stipitibusq; à sum-
 mo præacutis, ac dimidiatis hastis ferro mu-
 nitis in illas defixis; etiam ferreis hamis per
 spatia intermissa dissatis, & tormentis, &
 ignibus artificio confectis (quemadmodum su-
 pra demonstraui) munierant, ut nisi à
 parte maris urbem capi posse præuisum fuis-
 set, machinaq; illa ad mœnia deijcienda exco-
 gitata, nullis unq; uiribus uictoriæ compotes
 nostri fuissent. Ex quo quanta sit ingenij uis,
 decusq; facile perspicitur: quod tamen si in re-
 bus ferè omnibus præstare uiribus animad-
 uertimus; tamen illius excellentia in rebus
 bellicis maximè nitet: cum plerunq; uidea-
 mus, magis solertia ducis, quàm exercitus
 uiribus res magnas geri: & apud auctores
 tum Græcos, tum Latinos legamus, olim sæ-

penumero illustribus Imperatorum ingenijs
maximos exercitus modicis copijs fusos, atq;
internicioni datos. Prudentia igitur, & sin-
gulari Vegæ ingenio, atq; industria, & ma-
gna Garsix solertia prouisum est, ut, quod uir-
rium præstantia non poterat, ingenij acumine
uinceretur. Machina igitur, in qua posita
spes erat euertendæ urbis, pridiequàm ipsa
oppugnaretur, ante lucem ab hominibus eius
rei peritis agi cæpta, atq; ad delectum antea
in mari locum, qui ab urbe passus circiter dus-
centos & ~~quinquaginta~~ distabat, perducta:
& inde oppidum magna oppidanorum iactus
ra pulsari, ac quassari cœptum. præsertim
quòd tribus alijs maioribus tormentis, quæ in
paruo, humiliq; promontorio in mare procur-
renti statuta erant, eadem muri pars, quan-
quàm non directè, uerberabatur; damnumq;
maximum faciebat. Præerat æneis machinæ
tormentis machinator optimus, & cui fres

quens illorum, & magnus erat usus Andronicus Spinoſa nomine; cui poſtquam tormentorum, & machinarum cura in Africa mandata eſt, magna ad rem peragendam, bellumq; conficiendum eſt facta progreſſio. Hic murum tanto impetu à mari quater illis cœpit, ut, quoniam non ea firmitudo eius erat, quæ anterioris fuerat, liquido appareret, breui magnam illius partem euerſum iri. Opidani ubi uiderunt ab ea ſe parte peti, quam nunquam putarent, quam ob mare potius ualidam, quàm ob mœnia exiſtimarant, nullisq; munimentis (cum nihil inde timerent) ſtabilierant, inopinato percuſi malo, quid agerent, prorsus neſciebant. Cum autem poſtea ſe collegiſſent, latam, profundamq; ducere fossam à parte interiore parabant. quod tantisper illis permiſſum fuit, dum murus tormentis quaſſatus euerteretur: quod quidem infirmitate murorum, et crebris tormen-

torum ictibus non magno admodum negotio fiebat: à quibus ità uexebantur, ut ab ea parte nemo posset consistere. Relinquebatur igitur, ut, quoniam nec munire, nec si quid deiectum esset, reparare ictuum crebritate possent, se uicissim cohortarentur, ac confirmarent, ut euersis muris nostros irrum-pentes uel aditu prohiberent, uel fortiter pug-nando mortem occumberent: cum longè præ-stare existimarent, cum gloria mori, quàm seruitutem, atq; alia indigna ob hoste pati. Magnum igitur agmen cogunt, atq; in eo loco instructum stare iubent, unde prostratis mœnibus ad nostrorum irruentium impetum excipiendum concurrere quamprimùm possēt. Prouident etiam, ut medio foro aliud peditum agmen armatum, atq; instructum in subsidijs staret: ut si forte primi nostrorum impetu pellerentur, ibi recentes defessis succedendo redintegrare prælium, ac restituere rem

prouirili tentarent. his nonnullos equites addunt, qui ordines pugnantium nostrorum perturbarent, & obuios plerosq; obtererent. quicumq; ferre arma possent, armari iubent; quibus tela, ensesq; deessent, ut lapidibus, fustibusq; pugnarent, hortabantur. monebant præterea mulieres, ut non luctui, inerbibusq; querelis, & lachrimis, quibus nihil profecturæ essent, se dederent: sed ipsæ quoq; è superiore ædium parte saxa, trabesq; in hostes deijcerent, & quoquomodo possent, aduersus illos præliarentur; à quibus, si uictores essent, urbeq; potirentur, in miseram seruitutem trahendæ cum paruulis natis erant. Dum oppidani se mutuò cohortantes ità ad urbis defensionem obstinatis animis præparant; Turcæ, qui in turribus, & propugnaculis erant, postq; animaduertunt, se à parte maris tormentis peti, quàm maxima possunt uinuntur, ac laborant uehementer, ut tora

menta & ipsi ænea aduersus nostros in muro
constituant, & uim ui propulsent: nec irri-
tus eorum fit labor: nam & tormenta in mu-
ro collocant, & illorum explosionibus machi-
nam nostram percutere uicissim incipiunt,
& partem incendunt. Quod quidem ubi nos-
tri perspiciunt, magno, & inopinato per-
culsi metu miserunt, qui suo nomine roga-
rent Auriam, ut si machinam, & qui in ea
erant, saluos uellet, inde illam amoueri iube-
ret. Itaq; Auria nullum eorum precibus relin-
quens locum misit quamprimum, qui illud
peragerent, atq; illorum uoluntati cumulatè
satisfacerent. Sed Deus opt. max. qui ea sa-
pientia cuncta gubernat, regitq; ut huma-
næ mentis coniectura capere nequeat, ut illud
perficeretur; nequaquã permisit: altera enim
triremium tormentorum ictibus, atq; explo-
sionibus ita limoso uado hæserat, ut nulla in-
de ui remoueri, aut auelli posset. Vbi eius

rei fama ad Proregem Vegam, ac Garsiam;
qui mandatam sibi eam curam non inuitus
susceperat, peruenit; communicato inter se
consilio Oriolæ strenuo militi diu, multumq;
in rebus bellicis uersato, tunc ordines haud im-
meritò ducenti, negotium dederunt, ut cum
centum delectis militibus machinæ præesset;
& qui in ea erant, metu territos confirma-
ret; & qui tormentorum curam gerebant,
illis omni prorsus amoto metu in hostes uti ius-
beret. Hic non recusauit imperium, sed ea
lege suscepturum se negotium professus est,
idq; à Prorege multis precibus contendit, ut
cum oppidum inuadendum esset, relicta ipse
machina cum reliquis ad illius oppugnationē,
& impetum in illud faciendum ueniret; non
paruo dedecori sibi fore existimans, si dum
aly cum hostibus manus consererent, tunc
ipse in machina tanq; imbellis commoraretur.
Quod mandatum huic fuit, maximo studio,
summaq;

summaq; diligentia executus est: territis enim eo malo hominibus æque, qui tormentis præerant, & qui ad machinæ defensionem uersabantur, ex eius latebris, in quas se abdidderant, manu extractis, atq; in summa machina positus, ut, quod in rem esse animaduerteret, illos officio suo fungi cogeret; & igne, qui corrumpere opus cœperat, diligenter extincto, fortè euenit, ut hostilium tormentorum ictu machinæ influcto, quo materiæ frustula quamplurima disiecta, ac dissipata multis corporis ipsius partibus infixæ sunt, grauiter uulneraretur: nec diutius ibi persistere posset. Quamobrem necessitate coactus datum negotium, quod diligentissime curabat, Vegæ non solum permissu, sed etiam mandato omisit, & ut acceptis uulneribus mederetur, operam dedit. Quare placuit, ut Centurio, cui Solitius nomen erat, fortis item miles, & rei militaris admodum peritus, qui

in bello aduersus desciscentes Germanos ab-
hinc triēnium per Cæsarem gesto, Henricum
Saxonum Ducem cepit, captiuumq; duxit,
Oriolæ succederet: qui negotium eadem, qua
ille conditione libenter suscepit; seq; ea opi-
nionē; quam de eo duces ceperant, dignum
præbuit; urbemq; illam disturbatis mœnibus
patefecit: quâ nostris postea irruptio in illam
fuit. Vega, qui ex progressu tormentorum in
quassandis, euertendisq; mœnibus eo die fa-
cto coniecturam fecerat, postridie eius diei
oppugnari urbem posse, Centuriones, præ-
fectos, Tribunos militum, aliosq; principes
in exercitu uiros paulo post meridiem aduoca-
uit, atq; ex ijs quæsiuit, quo tempore inua-
dendum oppidum censerent. Et si omnes ferè
ad unum ob bonam muri partem euersam
putabant eo ipso die exercitum admouendū,
ut uel quâ dirutus, uel quâ lababat murus in
urbem irrumperet; Vega tamen in sua per-

sistens sententia, in posterum diem differendam oppugnationem existimauit: quod rem faciliorem, ac tutiorem fore arbitrabatur, si maior pars deiecta urbem nudaret, patientioremq; aditum aggredientibus nostris daret: quippe parua ea dilatione iacturam prorsus nullam, festinatione autem magnam ipse fieri posse cernebat, primum enim, quod reliquum diei erat, uix ad deducendum è castris militem, atq; instruendum satis esse putabat: deinde interueniente nocte ueritus Barbarorum insidias, quibus compertum habebat maximè Afros ualere, tantam rem geri, fortunæq; arbitrio committi uolebat: cum illi locorum periti, nostri autem ignari prorsus essent. Quamobrem ne quid committeret, cuius frustra postea magna existimationis iactura pœniteret, ijs præceptis egregios illos uiros missos fecit, ut postridie ante lucem milites, qui inuasuri urbem erant, ad tormenta

ænea, quibus adhuc à terræ parte murus, turrisq; feriebatur, in æquum locum deducerentur, ibi ad præscriptum, quod pridie ipse dederat, instruerentur. se in tempus illuc affuturum, ac quid factò opus esset, maturè prouisurum esse. Eodem die uesperis consilium de inuadendæ urbis ordine, ac tempore initum Andræ Auricæ impertijt: quod ille uehementer probauit, & ut ea res faustè, feliciter, prospereq; Cæsari, ac reipub. Christianæ eueniret, precatus est. Eadem nocte non prius somnum cepit, quàm dispositas custodias uiseret, castra circumiret, aggeres, & tormenta perspiceret, omnia diligentissimè exploraret; ac specularetur. Postero die cum benè mane surrexisset, suo usus instituto rei diuinæ, quam rite fieri iusserat, supplex interfuit, in qua suam, & exercitus, & Christiani nominis salutem, etiam Cæsaris existimationem Deo Opt. Max. com=

mendauit; & prosperum rerum euentum ad sempiternam illius gloriam efficaciter precatus est: mox continuo ad motum conscendit equum, & castrorum munitiones, aggeres, stationes, dispositasq; in ijs militum custodias, ac tormenta perspexit: & quod in ijs prospiciendum; prouidendumq; fuit, maturè, & quam diligentissimè prouidit: deinde ad tormenta superiora, quibus iam inde à principio urbis moenia pulsabantur, se contulit. iuxta ea tabernaculum eo die poni iusserat, & primum omnium, ut se haberent, & quid operis in deiiciendo effecissent, perspexit: deinde ad inferiora tormenta euestigio aduolauit; & quid ibi ager uellet, praefectos edocuit: inde ad exercitum urbem aggressurum, qui proximè erat, processit: quem ad praescriptum, quod ipse dederat, instructum inuenit; atque omnes aduentu suo laetitia extulit: cum

illum alacrem conspicerent, atq; ex uultu eius interrito certam uictoriæ spem augurarentur. inde ad mare Bucaro, Alfonso Coua, & Hierosolymitanæ classis præfecto, alysq; ducibus, & claris uiris comitantibus, peruenit: ac quid à parte maris à tormentis in machina collocatis perfectum esset, non sine maxima uoluptate contemplatus est; animaduertit enim tantum muri deiectum, ac solo æquatum esse, præterq; quòd tantundem diu quassatum ruinam minabatur, ut cum uideret ad magnas copias excipiendas patere aditum, opportunum iam inuadendæ urbis tempus existimaret. Quamobrem ad tabernaculum cum ijs reuersus uoluit milites, ut firmiores essent, cibum capere: idq; ut facerent, pronuntiare duces iubet. Ipse quoq; stans nullo ferè apparatu cibum cum Principibus illis uiris cepit. paulo post castra, aggeres, munitionesq; omnes, & tormenta equo

uectus reuifit; inſtructosq; milites recognofcit, mox ſuperiora repetens tormenta, quibus eorum curam antea mandarat, diligenter mouit, ut cum primum miles dato ſigno ad aggreſſiendū oppidū concurreret, & oppidani, turcæq; tormenta iā quietura exiſtimantes ſe defendēdæ urbis cauſa in ruinis murorū oſtenderent, tunc illos tormentorum diſploſionibus incautos ferirent: & ut ex ſententia res eueniret, peritos eius rei uiros ijs præpoſuit, ijsq; duodecim milites ex ijs, qui extra ordinem militabant in ſingula tormenta aſſignauit, ut mutari illa, & inſtrui prout ratio, uſusq; poſtularet, illorum auxilio, atq; ope commodius poſſent: militibus ad illorum cuſtodiam, præſidiumq; antea præpoſitis, quibus Ferdinandus Sylua, Petrus Acunea, & Paganus præerant, ad inferiora tranſire iuſſis. Ipſe interim tabernaculum ingreſſus munimentum corporis ſumpſit, & ad inſtructas acies præ-

cessit. Sed ante quàm aggrediendi signum daret, suas partes esse duxit aliquid ad cohortandos milites dicere: potius ut magnorum Ducum morem seruaret, quàm quòd ueteranos illos, strenuosq; milites summo pugnandi desiderio inuadendi signum expectantes oratione egere existimaret, & apud eos in hanc ferè sententiam locutus est. Comper tum habeo milites uirtutem uestram tot bellis à Cæsare gestis perspectam, tantam esse, ut nihil arduum uobis, aut difficile, aut inuiuum iure optimo arbitrer: & propterea ausus sum tantam prouinciam uobiscum capere, haud dubiam spem habens uobis paucis, at strenuis, at fortibus, at belli gloria præclaris uiris me munitissimam hanc urbem expugnaturum; tantæq; uictoriæ compotem futurum esse. Quamobrem non hic uirtutis uestræ laudes, non præmia ab ipso Cæsare uobis accepta, non quæ fortiter pugnando me-

ruiſtis ornamenta commemorabo : cum exploratum nobis ſit , uos non illis magis , quàm ingenij bonitate , & ſtrenuè agendi conſuetudine ad uirtutem excitari . Sed dicam , & quidem paucis , quæ commoda Chriſtianæ Reip. hac parta per nos uictoria ſint futura : quantum decus ad Cæſaris imperium , quod propagari maxime uolumus , & ſtudemus , acceſſurum ſit ; quàm gratum denique , quàmq; acceptum Deo Opt. Max. habendum , quòd firmiſſima ueræ pietatis , diuiniq; cultus fundamenta per nos hac in prouincia iacta ſint . Meminiſtis enim milites his proximis annis ita hoc mare inferum prædonibus refertum , ut præter negotiatores quamplurimos , qui nauibus , mercibusq; , & uita ſpoliati ſunt , multæ Italiæ Vrbes , multaq; prouinciæ Siciliae , Sardiniae , Balearium , cæterarumq; inſularum maritima loca capta , ac miſerè direpta ſint , & Cæſaris classiſſis pa-

rum proficeret, cum hoc potissimum, atq; alia Africæ oppida illi haberent, quo se tuto recipiebant. Expugnata igitur hac urbe, & è Dragutis illorum principis, sed crudelis tyranni manibus extorta, iam uestra uirtute liberari Italiam, explicari Siciliam undiq; periculis cinctam, & quicquid in infero mari omnibus piratarum iniurijs maximè obnoxium in optimum restitui statum uidetis: receptu enim illis per nos sublato, uel liberum hoc mare relinquant, oportet, uel non magno admodum negotio captiui nostris classibus omnes ducantur; atq; in miseram seruitutem redigantur. Hac uictoria parta milites, tantoq; propugnaculo uestra industria expugnato, facile Cæsar totius Africæ imperium obtinebit; tantamq; ditionis suæ, uel potius nostræ propagationem uirtuti tantum uestræ acceptam referet. Hac capta Vrbe milites, coloniaq; Christianorum illò deducta, & pro

fanis Mahometis œdibus Christiano ritu consecratis, atq; unius, & trini Dei cultui dedicatis, quantum Cæsariani imperij fines proferentur, tantum Christiana religio, ue-
raq; pietas augebitur. Ex quo non humana uos modò, sed cœlestia illa, quæ non humanæ capit coniectura mentis, manent præmia. Non est milites, quòd incommoda hic commemorem, quæ cunctis futura essent, si hinc re infecta (quod Deus auertat) discederemus: propterea quòd uirtute uestra confisi non nisi certam uictoriam animo complectimur. ex qua, præterquàm quod nomen uestrum commendabitur immortalitati, maximis etiam diuitijs, & fortunis, quibus Aphrodisium refer-
tum est, locupletissimi omnes fietis. Hæc locutus incitatis antea sua sponte militibus, deinde uehementer oratione inflammatis, signũ continuò dedit: qui maximè alacres Christi seruatoris nostri, diuinq; Iacobi inuocato nos

mine (ut Hispani milites prælium ineuntes
semper facere consueuerunt) urbem uersus
quadrato agmine contendunt . Iam prima
& altera acies à terræ parte inuasuræ urbē
ad pomerium, murumq; anteriorem tormens
tis stratum peruenerant, subireq; parabant;
ut utraque præscriptum alterius muri locum
peteret, eaq; in urbem irrueret; cum turcæ,
qui in portæ statione uersabantur (quorum
fortissimus Halis princeps erat) à quo, cum
inuadendi tempus instare uideret, ad Maho
metis sectam tuendam, ad Draguti magno
duci, liberaliq; fidem seruandam, ad opinio
nem, existimationemq; uirtute antehac par
tam retinendam oratione cohortati, inflam
mati q; fuerant, in duas partes diuisi, à dex
tra, leuaq; nostros aditu prohibere conantur;
cumq; nostri contra obniterentur, ibi acriter
utrinque pugnatum; multiq; utrinque, sed
ex illis plures ceciderunt. In ea pugna

Halis illorum præfectus fortiter pugnans mortem occubuit; & , quod ipse euentuum prædixerat , urbem scilicet , dum ipse uiueret , non capiendam , euenit : Tandem hinc , & illinc turcæ ad portam usque ualidis munitionibus ab ipsis firmatam reiecti sunt , nostriq; ad loca , quæ petebant , perueniunt , summaq; ui aggrediuntur . Sed prima acies quanquam in eam muri , turrisq; partem , quæ principio non uerberata solùm , sed etiam foris deiecta (quam ueterem milites uerberationem appellabant) audacter euasit : tamen propter muri altitudinem , fossas , & stipites in terram defixos , & taleas ferreis hamis infixas , aliasq; munitiones , quibus eam partem firmatam ostendimus , ingredi haudquaquam potuit . Ibi Gaspar Gussmanus , qui unà cum Amatore , eiusq; signifero , cui Richelmus nomen erat , alysq; paucis irruere tentauit , glandis ictu alterum

penè brachium amisit, Richelmus autem uir strenuus, fortisq; cecidit, cæteri omnes reiecti sunt. Altera acies, quæ in alteram partem secundo loco pulsari cœptam, quam diuersam à superiore nouam nuncupabant, impetum fecerat, turrim, quam partim euersam tormentis diximus, nonnullis turcis, & opidanis, qui eam defendebant, trucidatis, quamprimum cepit. sed à posteriore eius turris parte hostes, quæ erat transitus in murum, quem mare abluit, disturbarunt; ut si forte nostri ea turri potirentur, eà in commissum illi murum transeundi, atq; inde in urbem ingrediendi potestas auferretur: posuerant tamen longissimum, sed angustum in ea parte tignum, quæ ipsi ad illius loci defensionem transibant: atq; id magno fune eo nomine colligarant, ut cum nostri illac irrumperent, facilè illud in urbem eo adminiculo subtraherent. sed impetu nostrorum militũ

ita oppressi sunt, ut illius auferendi facultas
ipsis prorsus eriperetur; & eà circiter quin=
quaginta ex nostris ingredrentur: quorum
pleriq; diui Ioannis Hierosolymitani milites
erant: sed primus omnium Ferdinandus To=
letus Trib. militum animi præstantia, cor=
porisq; robore uir insignis. reliqui omnes con=
uersis signis tertiam secuti sunt aciem: quæ
quanq; Ferdinandum Lupum tribunum suum
uix ex aggeribus egressa, quòd Sclopetti ictu
sauciatus fuerat, amisit: tamen nihil eo re=
morata, nec quòd per medios fluctus sibi ad
oppidum perueniendum erat, aquam auda=
cter ingressa, à qua propter uada, & in=
æquabilem locorum uarietatem hic ab hume=
ris, illic à pectore, alibi à summis tantum fœ=
noribus extabat, omneis difficultates supera=
uit: ac per muri ruinas machinæ tormentis de=
iecti, hostibus prius, qui illuc ut nostros
aditu prohiberent, concurrerant, magno

facto impetu reiectis irruit. Sed inter eas mu-
 ri ruinas, & urbis tecta paruo distantia in-
 teruallo instructi oppidani constiterant, qui
 & repulsos suos redire in prælium iussere,
 & impetum nostrorum eo excepere animo,
 ut cum in una uirtute omnem salutis spem con-
 sistere arbitrarentur, pro nudata mœnibus
 patria corpora opponerent, ac fortissime præ-
 liarentur: ut nostri intelligerent, reque ipsa
 experirentur sibi cum fortibus uiris negotium
 habendum: quorum nemo nec pedem refere-
 bat, nec nisi cum uita telum relinquebat: ete-
 nim cum hinc spes, illinc desperatio animos
 irritaret, nostri omni ui capere, illi defende-
 re urbem nitebantur: & quo acrius, &
 magis confertim pugnabatur, eò plures saus-
 ciabantur. sed iusta belli suscepti causa, &
 Cæsaris, Vegæque felicitas, & summa militum
 nostrorum uirtus tandem effecit, ut nos-
 tri superiores essent. præsertim quòd milites,
 quos

quos ad inferiora tormenta in subsidijs positos supra memorauimus, iussi à Prorege duce Garsia certantibus nostris auxilio proficisci opportunè illuc peruenere, suoq; aduentu nostris animum auxere. attamen non prius ibi finis pugnadi fuit, quàm omnes ferè barbari, qui se irrūpentibus nostris opposuerant, internicioni darentur; ità obstinatis animis pugna uere. sed non pauci ex nostris quoq; desiderati; quamplurimi uulnerati sunt. Tunc nostri, ut uictoria uterentur, diuisi sunt: plerique enim à læua parte uicum, qui ad forum ducit ingressi hi è turribus sclopettorum, & corneorum arcuum ictibus uexabantur, uulneraq; multi accipiebant: præterq; quòd oppidani ys passim resistebant, atq; ita obstinate, ut liquidò appareret, captæ ab hostibus patriæ eos superstites esse nolle: nam audacter hi falcatis ensibus, illi hastis; nonnulli, cum tela non haberent, lapidibus præ-

liabantur ; cæciq; furore in enses , telaq; nostrorum militum irruebant , & uictoriam remorari pro uirili quisque parte nitebantur. in eo uico Ferdinandus Toletus Trib. militum grauius uulneratus paucis post diebus interiit. Melchior Sumarraga Centurio interfectus fuit. utebantur tamen nostri uictoria obuios oppidanos passim cædentes . Interea ex ijs , qui à dextra parte præter murum , quâ nostris aditus patuit , progredi cœperunt , nonnulli per scalam , quam muro admotam inuenere , ad hostes in eo ad nostros prætergradientes paruis tormentis , lapidibusq; infestandos positos subire conabantur : ut uel captiuos illos ducerent , uel inde ui summouerent : qui quidem tametsi in murum euasere , atq; inde hostium fugam fecere : deinde illos captiuos duxere : tamen non prius id assecuti sunt , quàm acriter cum ijs præliati essent. sed qui primus omnium per eam scalam

in murum euasit, pulchriq; illius facinoris au-
ctor fuit, Petri Acunæ Centurionis Signi-
fer erat iuuenis strenuus, manuq; promptus,
cui Bartholomæus Peresius sumelsus nomen
est, qui tametsi in subsidijs ad inferiora tor-
menta cum cæteris relictus fuerat, ut illis in
hostes in muro eminentes explosis continuo
prægressos milites nostros, urbemq; à parte
maris aggressos consequerentur, uictoriamq;
pro parte sua adiuuarent: tamen ubi is cum
reliquis duce Garsia ad nostros fortiter cum
hostibus dimicantis peruenit, & in illis pro-
fligandis, cædendisq; strenuam operam na-
uauit, ad dextram conuersus, cum ab oppi-
danis in summis mœnibus uersantibus, lapis
desq; & tela missilia in nostros confertos
haud frustra iacientibus maximum ijs detri-
mentum afferrî uideret, cohortatus ad ascen-
sum nostros, qui se iam ab imminente pericu-
lo subducere cœperant, cum diceret uictoriam

in manu esse, infesto signo quòd nigri coloris erat, paucis sequentibus subire tentavit, & ad resistentes hostes, atq; deicere ipsum conantes audacter, ac fortiter pugnando peruenit, & quod maximè cupiebat, ut inde hostes reiceret, assecutus est; primusq; ab ea parte uexillo in mœnibus constituto circumfusis triremibus capti à nostris oppidi signum dedit, atq; Andream Auriam, reliquosq; earum præfectos ad parandam ex hostibus uictoriam incitauit: qui non missis modò actuarijs nauibus, scaphisq; cum ijs militibus, quos ex Italia aduexerant, sed etiam ipsi cum ijs profecti, quanquam illorum pleriq; in oppugnatione urbis erant, bonam strenuamq; operam uincētibus nostris præstiterūt. Sed ut ad signiferum redeamus, cum oppidani tantam illius, & paucorum audaciam, uirtutemq; admirati crederent reliquos in murum euasuros, præsertim quòd signifer tanq; explorata,

certaq; uictoria illos ad sequendum uocabat, terga statim uertunt, & fuga salutis suae consulere student: sed postea à nostris insequentibus nō longè à portu, naualibusq; capiuntur: Quæ quidem à nonnullis militibus nostris oppugnabantur, & ab aliquot oppidanis cum foeminis amplius quinquaginta lapidibus defendebantur, & eiusdem signiferi interuentu deditioe statim facta in nostrorum potestatem uenere, & omnes ferè, qui ibi inuenti sunt, captiui ducti. Nec in ea parte solum, sed in omnibus urbis uicis, locisq; uehementissimè ab omnibus certatum: etiam à mulieribus, quæ è fenestris, locisq; superioribus ædium saxa in nostros conijciebant; & quoquo modo poterant, aduersabantur. Cū iam ad Mahometis ædem uictores milites nostri peruenissent, negotiumq; iam confectum esse putarent; ecce subito è foro illi proximo non parua oppidanorum, & nonnullorum

turcarum bene instructa acies, atq; equitum
quanq; paucorum alis firmata uelut in pa-
tenti campo pugnatura in nostros impetum
fecit, & ita praelium redintegrauit; ut cum
illi recentes, nostri autem defessi essent, ma-
ximum ijs terrorem inijcerent. Sed nostris
ubiq; uincere assuetis cum obuersaretur ante
oculos ingens dedecus, quod admissuri essent,
si pedem referre uiderentur, praesertim tota
penè iam capta urbe, euestigiò omnes se colli-
gunt, & alius alium cohortando irruentium
hostium in se impetum excipiunt; atq; acerrimè
cum ijs praeliantur. cum utriq; alteros
pellere niterentur, diu anceps certamen
fuit. tandem nostris, quòd fortius, quàm
putarant, restitere, creuerunt animi: &
barbari, quòd defessos integri non expu-
lere, se iam uictos censuerunt: praeliabanz-
tur tamen; sed nostri ui, atq; impressione in
illos facta irrepidanteis iam exturbant, funz-

dunt, fugantq; & fusos, ac fugatos perse-
quuntur; cum pauci ex nostris, multi ex illis
cæsi, sauciatiq; fuissent. Ex fugientibus ma-
gnus numerus captus; reliqui ad munitas
turres confugerunt: sed paulo post nostris
oppugnantibus se dediderunt. Tunc om-
nes ad prædam uersi captam Urbem diri-
piunt. Illud summa admiratione dignum
fuit, quod & si nostri Vrbe iam potie-
bantur; Turcæ tamen, & Afri mer-
cede conducti, qui cum ijs in turribus ad
castra spectantibus uersabantur, sagittas
arcubus, & glandes sclopettis adhuc in
nostros mittebant, displodebantq;: nec pu-
gnæ finem fecere; quousq; uniuersam Vr-
bem in Christianorum potestatem redactam
uidere. Tunc, cum se nihil proficere animad-
uerterent, per Scyriffum, quem aduocarant,
Vegæ nuntiant ipsi dedere se uelle. Ad eos
Vega primo Bucarum Tunetis regis filium

misit; qui illos suo nomine in deditio-
 nem acciperet: sed ad eum pauci egressi sunt; credo,
 quòd cum Afer esset, paruam illi fidem habe-
 bant: Deinde Alfonsus Coua illò profectus,
 cum insigne, quod illius ordinis milites ferre
 solent, illis signum, quòd à Vega in deditio-
 nem acciperentur, dedisset, omnes ad eum
 descenderunt; qui circiter ducenti, & uigin-
 ti erant; atq; ad Vegam perducti sunt: qui
 tunc equo uectus in tanta rerum felicitate non
 sui, pietatisq; Christianæ oblitus nauabat
 operam, ut saucij quamdiligentissime curaren-
 tur. Illud summæ humanitatis, pietatisq; signum
 fuit, & factum certè Christiano Principe
 dignum: nam cum inter cæteros, qui graui-
 ter uulnerati fuerant, religionis Hierosoly-
 mitanæ militem sub muro iacentem animadu-
 uertisset, honestum quidem iuuenem, genere,
 factisq; præclarum Vilioam nomine, qui eo
 die fortissimè dimicarat; nec ibi tunc adesset,

qui illum ad hospitales ædes perferre possent, cum omnes ferè urbis direptioni intèti essent: & si necesse illi erat multa in tempore providere; & propterea ultro, citroq; sursum, ac deorsum currere; nec ob maximos illius regionis æstus, solisq; ardores pedibus ire poterat: tamen ex equo statim desiliit, imponiq; illi uulneratum militem, & ad domum, ubi commodè curari posset, deduci quamprimum iussit. Isa consanguinitate Draguti coniunctus, qui summæ rerum præfuerat, ad turrimq; munitissimam frustra confugerat, in ipsius potestatem, ut ratio postulabat, uenit; & militibus, quibus ille se dediderat, ipse abunde satisfecit: Hunc Antonio Cicalæ dedit eo consilio custodiendum, ut, quoniam eius filius in Dragutis potestate erat, illum ea permutatione recuperaret. cæteros captiuos ferè omneis inter duces, etiam milites, & domesticos, qui urbem non intrarant,

partitus est : ut qui & castrorum , & tormentorum praesidio relictis fuerant , praedae non essent expertes : quae non magna admodum fuit , quod plerique in praelio ceciderant ; multi natando nostrorum manus effugerant ; & ab Azeno primum rege , deinde Asa Gerbino pirata ; postremo ab ipso Dragute urbs direpta penes fuerat . Quarto & septuagesimo die , quam obsidere coeptum , Aphrodisium captum est quarto idus Septembris anno à Virginis partu . M . D . L . Ex nostris in obsidione quamplurimi ; in oppugnatione non admodum multi , sed clari uiri perierunt : qui ordines ducebant , praeter eos , quos commemorauimus , Saiauedra , & Belcazar , tres Morerolae fratres , quorum primus trecentis militibus imperabat ; alter uexillifer erat ; tertius inter milites relatus fuerat . Hic res permira profecto accidit , cum forte ex ijs , qui uexillum in hostem ferebat , tormenti hor-

Stilis ictu cecidisset, frater miles nihil fratris casu deterritus, illo ex demortui manu confestim sumpto audacter progreditur, qui itidem paulo post occiditur. maximus igitur natu frater, cum fratres, atque unum signum colapsum uidet, illud euestigio alta manu tollit, atque itidem in hostes infert: sed sors iniqua, ac crudelis hunc quoque grauiter uulneratum paucis post diebus tollit e medio: tresque fratres fortissimos uiros pro salute Reip. conseruanda, pro Cæsaris regis sui imperio propagando, & Christiana religione augenda fortiter præliantes læto dedit. Signiferi præterea septem ictibus hostium interiere: quos inter Sedegnus diui Ioannis miles, & Aluari Vegæ uexillifer strenuus: cum præfenti animo uexillum in muro statuisset, grauissimè uulneratus fuit, & non multo interiecto tempore migravit e uita. ex cæteris Hierosolymitanis militibus amplius uiginti in

ea oppugnatione desiderati; multi ex prælio sauciati abierunt: quorum plerique diem postea suum obiere. Posteaquam Prorex ut mortui sepulturæ darentur, & qui sauciati fuerant, omni adhibita diligentia curarentur, prouidit, urbem iam captam, ac direptam ingressus est; & illius munitiones non sine maxima admiratione perspicuens, tunc denuo gratias Clementissimo Deo ingentes tum egit, tum habuit, atque uehementius soli illi tantam uictoriam acceptam retulit: nam ita eam urbem munitam inuenit, ut nisi ea temporis oportunitate fuisset capta; quemadmodum nunquam antea, sic nec unquam postea fuisset capienda: etenim si hostes muniendi, fossæque tantum ab interiore urbis parte, quæ à mari nouissimè quassari, atque inuadi cœpta, ducendæ spatium habuissent, non erat, quamobrem nostri uictoriam assequendi spem acciperent: propterea quòd Vegæ munitior uisa est,

quàm ut ulla hominum industria, aut ullo
quanuis magno exercitu illam fuisset expu-
gnandam putaret. Quamobrem dum nihil
laudis, nec uigilantiæ, industriæq; suæ, nec
militum labori, uirtutiq; tribuendum censet;
sed ad Deum tantummodo auctorem immen-
sam tanti negotij confecti gloriam refert, se
talem esse ostendit, ut omnes ipsius curas,
cogitationes, singulasq; actiones, & ope-
ra ille assiduè dirigat, ac summa cum laude
perficiat. Quare iure optimo in primis cu-
rauit, ut Christiani quamplurimi, qui an-
tea in seruitutem per Barbaros abstracti te-
tro adhuc carcere coercebantur, in libertatem
assererentur: etenim misit continuò, qui car-
ceris ualuas effringerent, miseraq; seruitute
illos liberarent. Erant ibi inter cæteros pueri
complures: erant mulieres, & nonnulli sacer-
dotes; quos omneis non solum emitti, sed etiam
ad suos intactos, & incolumes remitti uoluit.

magnum autem carceris uectem, claustrumq;
ad se afferri mandauit: iam cogitans urbis à
se captæ spolia ad Pontificem Dei in terris
Vicarium Romam mittere; atq; ea per illum
diuino nomini consecrare: ut qui uictoriam
concesserat, uictoriæ spolijs in templo suspen-
sis frueretur. Itaq; & signa hostibus per uim
adempta, corneos turcarum arcus, sagittasq;
& falcatos enses; Leones præterea, ac per
pulchros Equos in eam rem secerni iussit; ut
suo postea tempore perficeret, quod omnibus
Christianis Principibus, qui uictoriam ex
Christi hostibus consequerentur, maximo fo-
ret documento. Curauit præterea, ut propa-
na Mahometis ædes, quæ ibi perpulchra erat,
in Christianæ religionis usum conuerteretur;
ibiq; Christiano ritu res diuina quotidie fieret.
Itaq; ab idoneis sacerdotibus, quos apud
se habebat, consecrata: diuiq; Ioannis no-
men illi ipsius permisit, atq; iussu inditum

fuit, non ea tantum causa, quòd Ioannes illi prænomen esset; sed etiam, quòd Afri diuum Ioannem uehementer colere, atq; uenerari uidentur: ut ea re forte allecti Christianum dogma sectari inducerent animum; & Christianorum in numerum adscriberentur. Prouidit insuper, quibus locis militum custodiae disponderentur, uigiliaeq; fierent: ut loca mœnium ruinis exaggerata purgarentur, ac partes, quæ disturbatae tormentis fuerant, quoquomodo possent, repararentur: ut, si qua externa uis, quod fieri poterat, orta esset, ea facile reprimi posset. quanquam ijs munitionibus, ut tunc erant, ita confidebat, præsertim tali præsidio firmatis, ut totius Orientis opes, uiresq; non formidaret. Cæpit etiam, quoniam magna laxitas urbis erat, de ea minuenda cogitare: ut & munitior illa fieret, & militum manu non admodum magna custodiri posset: ex illius enim collis, in

quo castra communierant, propinquitate, ab hostibus, qui eum locum tenerent, multis affici incommodis poterat: quæ ut deuitanda essent, si usu ueniret, ueteres urbis munitiones, domosque, & priuata ædificia ad ædē usque, quæ media ferè urbe est, disturbanda, & inde nouis mœnibus, turribusque & propugnaculis illam muniendam censuit. Et si re ad consilium relata, erant nonnulli, qui in alia omnia discedebant, quòd existimarent Carolum Cæsarem compendij loco maximum nouis illis munitiõibus sumptum facturum: tamen edocti illi sunt, multo plus in stipendia militum, quibus tantus Urbis ambitus defendendus esset; quàm in noua illa mœnia, propugnaculaque impensum iri. Quamobrem Præto nobili architecto, quem suæ assentiri sententiæ perspiciebat; cuius etiam opera in ædificijs construendis, ac locis, urbibusque muniendis assiduè utitur, negotium dedit, ut

eius

eius formam exprimeret, eamq; rectè ad ar-
 chitecturæ leges expressam ad Cæsarem ipse
 mittendam curaret: ut ex ea ille quale ædifi-
 cium futurum esset, cognosceret, & quod
 fieri uellet, posthac mandaret. Formam igi-
 tur futuræ munitiois urbis ex sententiâ ex-
 pressam, & illius captæ nuntium ad Cæsare
 in Germaniam per Ioannem Osorium Quin-
 nionium affinem suum perferendum curauit.
 Huic quoq; ad sūmum Pont. Iulium eius nomi-
 nis Tertium dedit literas: quibus illum de ex-
 pugnato itidem Aphrodisio certiorē faciebat:
 putabat enim (nec decipiebatur) illum æquè
 atq; ipsū Cæsarem eo nuntio lætaturum: cum
 exploratū haberet, tantæ integritatis, & san-
 ctimonie uirum esse, ut Cæsaris dignitatem,
 opesq;, quas ad publicā omniū utilitatē para-
 tas, atq; expositas animaduertit, augeri; chri-
 stianam autē remp. quam ipse omni cura, atq;
 uigilantia cum illo gerit, & saluam studet,

omni metu, & solitudine liberari uelit: quod expugnato hoc oppido, atq; ex immanium barbarorum manibus extorto, contingere uideat. Misit etiam, qui Prouinciæ Siciliae eam uictoriam significaret: quoniam ea re bene gesta cum nulla alia præclarior actum est: Et nuntio tam iucundo, tamq; omnibus expectato tantam ipsa lætitiã præsetulit, ut in singulis eius urbibus, oppidis, pagis, locisq; per supplicationes confestim decretas, solenniaq; sacrificia rite facta immortalis Deo gratiæ innumerabiles actæ; ac per ignes triuijs, quatriuijsq; & areis, & compitis editos, & funalia innumera in summis turribus, domibusq; undiq; collocata, & accensa nihil iucundius uniuersæ prouinciæ accidere potuisse declaratum sit. Non est hic silentio prætereundum, quòd post eius urbis expugnationem Vega permisit Auriam, ut antea solitus fuerat magna secum potestate uti,

ut ostenderet se tantisper summæ rerum solum præesse uoluisse, dum rei bene gerendæ facultas; quam adesse cernebat, non impediretur: nam tametsi multum Auricæ semper tribuit, cumq; æquè, ac patrem habere studeat: tamen cum ipse rei militaris peritus, uideret, dum negotij conficiendi tempus esset, illum à se pessimo publico dissentire, noluit committere, ut illius magis, quàm Cæsaris rationem haberet: & cum primum id quod cogitabat, summa cum laude executus est, suoq; in Cæsarem, & Christianam Rempub. officio satisfecit; summum imperium, quod sibi iustis de causis præsentis animo sumpserat, comiter, humaneq; deposuit; uel uerius commune sibi, ut antea, cum ipso Principe esse uoluit. Illud quoq; haud nobis omittendum putauimus, quod tum ad Vegæ in rebus bellicis felicitatem demonstrandam, tum ad eam uictoriam facilius obtinendam

pertinere arbitrati sumus: is enim perpulsam in castris habebat ceruam cicurem quidem, ac tractatu facilem: quæ aggressio nis die ut primum heri uocem, & tubæ signū audiuit, ante instructos, armatosq; milites nostros oppidum uersus oppugnandi gratia cōtendentes, magnis saltibus petere urbem cœpit: ac non armorum sonitu, non militum uocibus, non ascensu per muri ruinas difficili remorata; non tormentorum æneorum bombis, non parata in muris ad defendendum turcarum, oppidanorumq; armatorum multitudine deterrita, urbem intrepida antequam nostri ad mœnia peruenirent, ingressa est, certamq; omnibus uictoriæ spem dedit: etenim cum primum milites nostri ceruam animal natura ignauum, nulla timoris significatione facta, sed summa potius cum audacia in oppidum introiuisse perspexerunt; & si ipsi fortes per se aut potiri oppido, aut fortis

ter pugnando pulchrè mori omnes decreuerant; tamen ceruæ exemplo alacriores, fortioresq; facti, uictoriam ex hostibus euerfa, expugnataq; urbe adepti sunt. Itaq; non modo milites, qui se dignos tanto duce usquequaq; eo in bello præstiterunt, sed etiam rationis expertia, timidaq; animalia naturæ suæ prorsus oblita magni, inuictiq; animi exemplū præbuere. Quod quidem Ducis Vegæ felicitati duntaxat adscribendū censemus: nā cū nihil eorum, quæ ad solertissimum, atq; optimū quenq; Imperatorem spectant, ullo loco prætermittat, omnia etiam, quæ fieri nō posse uidentur, quam felicissime illi eueniunt. Quāob rē pulchrè dicebat græcus ille Chabrias male se ceruorū exercitū duce leone, quàm leonū duce ceruo: cum ille milites ferè omnes in sui ducis naturam, moresq; formare se niti, atq; ipsorum fortunam cū duce uel stare, uel cadere nō ignoraret. Quod autē ad ceruam attinet,

etiam egregius ille dux Sertorius albam ceruam per asperos Lusitaniæ colles secum trahebat, à qua admoneri se, quæ aut agenda, aut uitanda essent, simulata religione prædicabat; militesq; non inuitos ad omnia militaria munia obeunda habebat. quanquam sunt, qui dicant illum re uera ceruam rerum gerendarum indicem habuisse: & sollicitum aliquando, ac tristem fuisse, quòd ceruam; cum nusquam appareret, amissam crediderat: qua postea demum conspecta, magnæ spei plenum suos in aciem eduxisset. Sed quam Vega nec ob superstitionem, nec aliã ob causã in castris habebat, nisi quòd dono illi ex Sicilia à suauissima Isabella filia missa fuerat, non illius unquam auctoritatem, quæ nulla re simulata amplissima per se semper extitit, apud milites auxit; & felicitis illius certaminis causa fuit: quo munitissimum illud oppidum captum est; quod Cæsari imperium

propagavit; otium, ac securitatem Reipub.
 Christianæ peperit; ipsum autem Vegam
 tantæ uictoriæ compotem æternitate donauit.
 Quid autem denique ceruæ illi contigisset,
 scire nunquam potuimus: & si fuerunt non-
 nulli, qui illam à barbaris uulneribus statim
 confossam dicerent; tamen ex ipso Vega co-
 gnouimus diligentissimè ipsius mandato post
 expugnatum oppidum conquisitam, ac nusq̃
 inuentam fuisse.

R iij

HORATII NUCVLAE

INTERAMNATIS

COMMENTAR

RIORVM

DE BELLO APHRODIS

SIENSI

LIBER QVINTVS

C APTO Aphrodisio tantus non finitimis modò barbaris, sed uniuersæ etiam Libyæ populis terror iniectus, ut ferè omnes exanimarentur; ac de se prorsus actū esse cogitarent: propterea quòd ex eductis urna sortibus, quibus maximam fidem barbari adhibent, uaticinationibus, & coniectorum, aruspicumq; responsis sibi persuaferant, totam Africam in Christianorum potestatem uenturam, cum primum id oppidum ab ijs

expugnatum uiderent, quod nunquam ipsi futurum crediderant, presertim quod se à maioribus suis accepisse dicerent, illud à summis, egregijsque Ducibus magnis exercitibus instructis frustra semper tentatum; & cæteris omissis memoria repetebant Alfonso Aragonum Neapolitanorum Regem post uictoriam illam apud Meningem Tunetano Rege superato, atque uectigali facto partem, inisse consilium obsidendi, capiendique Aphrodisium: sed diligenter eius urbis situ, mœnibus, propugnaculisque perspectis de oppidi tam egregie muniti expugnatione desperasse; ac nonnullis tantum, quas ibi deprehenderat, incensis nauibus re infecta Neapolim reuersum esse. Quamobrem maturè factum est, ut multi ex captiuis posthabito, abiuratoque Mahomete, ac secta eius prorsus relicta in Christianorum numerum per sacerdotes nostros rite adscribebantur. Est adhuc in Proregis familia seruus

Aphrodisy natus, qui sacris Mahometanæ sectæ initiatus illorum curam cum alijs sacerdotibus in Aphrodisiensi æde aliquandiu gesserat. Mox cum quorundam turcarum instigatione ommissa sacrorum cura piraticam faceret, ac prope Siciliam nauigaret, orta subito tempestate in littus non longe à Lilybeo fracta naui cum socijs eiectus in potestatem Hispani Ducis barbati nomine, cui tutela eius tractus mandata fuerat, peruenit, missusq; ab illo Proregi dono fuit. Hunc ego dum Aphrodisium à nostris oppugnabatur, meminisse iocose principio dicere, se cum id oppidum caperetur in Christianum dogma transire uelle: putabat enim nunq; futurum, ut ea nostri uictoria potirentur. cum autem postea animaduertit oppidum captum, ac direptum à nostris esse, illud iam in religionem uertens, quod per iocum antea pollicitus fuerat, re ipsa postea haud inuitus præstitit, atq; inter

Christianos referri quamprimum uoluit. Itaq; qui Halis antehac omnibus appellabatur, Christiano statim ritu Ioannis nomen libenter subiit, & nunc Christianam pietatem cum plerisq; conseruis ipsius exemplum secutis, castè, & religiosè colit. sed ut ad propositum redeamus, eodem tēpore Ioannes Vega, cui iampridem in optatis erat, ut aduersus Dragutem ad insulam Meningem classe nauigaretur; atq; una æstate duo magna facinora Deo, hominibusq; gratissima fierent: misit continuò, qui Principem Auriam alloqueretur suo nomine, ut relictis nonnullis trimibus, quibus iuuantibus reparari oppidū, & de rebus illi necessarijs prouideri posset; etiam parte exercitus, cuius præsidio ab omni hostium uirtutum esset; reliqua classe ad eam insulam contenderet; tum ut Dragutem penitus deleret: tum ut illam insulam Cæsaris imperio subijceret; tum etiam tributum ex

fœdere olim cum Vgone Moncada Siciliae Pro-
rege iusto debitum pendere cogeret : quod quis-
dem nec illius insulae praefecti ; nec illius op-
pida, populiq; seruarant. Eodem officio fun-
ctus est Alfonsus Coua missus à Cæsare
ad Vegam, Auriamq; (ut supra demonstra-
uimus) ut de rebus ad id bellum maxime spe-
ctantibus cum ijs ageret ; inde ad arcem Gu-
lettam, ut ei praesset ; quòd ab illo in demor-
tui Ludouici Peresij locum suffectus fuerat,
navigaret. Sed Auria cum non idoneum na-
uigandi tempus excusaret, nonnullasq; alias
rationes, quæ in utramq; partem intelligi po-
terant, afferret, profectioe supersedit, quo-
usq; serui quidam græci fractis catenis ex Lo-
tophagite aufugerant, Aphrodisiumq; ad Ioã-
nem Vegam, ipsumq; Auriã peruenerant : à
quibus de Dragute, ac de omni illius insulae
statu cognitum fuit. Illi enim nuntiarunt : Otho-
manum ex re cognomento Cæcum, quòd Tur-

earum rebus impensè faueret, ipsumq; Dragutem omnibus sibi officijs conciliaret, ab altero eius insulæ Præfecto interfectum fuisse; atq; eius habitatoribus interdictum, nequis turcas grauissimis constitutis pœnis exciperet, nèue ulla re alia subleuaret: ac Dragutem ea re uehementer cōmotum suas quamprimum sarcinas collegisse, seq; in naues cum uxoribus, filijs, totaq; familia recepisse, locumq; hybernis idoneum circumspectare, nec ullū ubi tutò esse posset, adhuc habere. quanq; fuerunt qui dicerēt illum ad Cercinam insulam classe appulisse, atq; in ea hybernare constituisse. Tunc Princeps cum uiginti triremibus illò proficisci iniuit consilium. quod cum ex illius nuntio ad id ipsum misso Prorex cognouisset, se ea re uehementer lætari significauit: sed quòd uehementius lætatus esset, si maiore apparatu, & uiribus illò contenderent. se tamen cum eo nauigaturum, periculiq; & laboris partem sus

biturum esse. Itaq; decimo quinto cal. Octob.
abierunt, sed contrarijs uentorum Orienta-
lium flatibus uix tertio post die ad Taphrā,
quæ à Lotophagite circiter sexaginta millia
passuum distat, peruentum. Et si ijdem uēs-
ti mari tumefcente spirabant, triremiumq;
nostrarum cursum remorabantur: tamen de-
siderio, quo tenebantur, contra nitentes nun-
quam intermisso remigandi labore ad uiginti
inde passuum millia contenderunt: cum parū
à Cercina, in quam se recepisse Dragutem
cognouerant, iam abessent. Ibi cum eosdem
uentos spirare; & aqua classem iam carere
cœpisse animaduertent, nec in toto eo litto-
re illius hauriendæ facultatem inesse, misit
Princeps, qui Proregi diceret in rem esse,
ut Aphrodisium extemplo repeteretur, si
classem, & qui in ea erant, saluos uellent.
Ad quod Vega se eius consilio, quem rerum
naualium longo usu peritum sciebat, acquie-

turum respondit. Itaq; ob eas ipsas causas, quas memorauimus, classis ad Aphrodisium quinto post die, quam inde discesserat, maximo omnium mœrore, atq; ægritudine reuersa est, Vegæ præcipuè, cum assequi nō potuisset, quod tantopere concupierat, ut scilicet, ad Meningem insulam perueniret, manusq; cum Dragute, quem perditum omnino uolebat, consereret; quanquam ibi ex afris etiam comperitum est illum ex ea insula à præfecto pulsum cum tredecim minoribus nauigijs adhuc errare, nullamq; sedem ubi in hybernis esset, certam habere. Reuersus igitur Aphrodisium Vega mille, & quingentorum militum ueteranorum præsidio illud firmavit, filiumq; Aluarum ei præesse uoluit, dum Cæsar quid agendum esset, per literas significaret. Etsi uirtutem adolescentis filij, ac diligentiam expertus pro explorato habebat illum summa cum laude tantum onus sustenturum: tas

men paterno in filium amore coactus, atque
 officio, uel potius pietate in Cæsarem, illum
 quid ad urbis munitionem faciendum; ut se
 cum militibus gerere; ut erga Numidas fini-
 timosque populos habere deberet, ac qua uti
 uigilantia, diligentissime præmonuit. quod
 autem ad rem frumentariam, cæterasque res,
 quæ ad usus uitæ necessarios illic expeteban-
 tur, attineret, dixit sibi illud curæ fore, qui
 ex Sicilia, ad quam redire iam parabat, eas
 illò transuehendas curaret: & ut id commo-
 dè fieri posset, nullisque piratarum incursibus
 interdiceretur, egit cum Auria, ut cum Sicu-
 lis triremibus, quas ea causa in Drepani por-
 tu in hybernis esse statuerat, sex alias ipse
 ex omni numero lectas relinqueret; quòd sex-
 decim longarum nauium classem ad prædo-
 rum frenandam audaciam satis esse censebat:
 id quod Auria se facturum pollicitus fuit:
 quòd uidebat ad res Africæ stabilendas
 illud

illud maximè necessarium. Compositis, ac constitutis adhunc modum Africæ rebus, omnes iam de profectioe cogitabant. Vega in primis; ut prouinciam, quam Cæsari, sibiq; hoc in bello fidelissimam cognorat, reuisceret, seq; illi quàm gratissimum in rebus omnibus declararet: ut charissimos liberos, quos in luctu, & squalore ob matris obitum reliquerat; quosq; postea ob periculosum bellum, diuturnamq; absentiam maximè sollicitos habuerat, consolaretur; iucundoq; aspectu suo lætitia efferret: ut coràm Ferdinandum maximum natu filium, quem Siciliae abiens præfecerat, ob bene administratam prouinciam, ob incredibilem, qua de rebus ad id bellum necessarijs per regios procuratores, Quæstorumq; & magistratus prouiderat; curam, Studium, diligentiam laudaret; suoq; præconio ad res in posterum gerendas alacriorem redderet: ut illum, ad quem potissimum hos

norum, ampliꝫ patrimonij ueniebat hæreditas, communicatione tantæ gloriæ nuper de Afris partæ ad magnorum etiam factorum imitationem incitaret. Nec ea opinione pater, felix inquam pater deceptus esset, si crudelis mors tantæ felicitati non inuidisset: tale enim iam inde à puero specimen sui dederat, ut nemo non existimaret, illum maioribus suis rerum gestarum gloria præclaris maximo ornamento futurum, patri præcipuè, ad cuius maximè exemplar Iustitiam diligere, pietatem colere, cuncta summo studio, summaꝫ diligentia gerere obnixè studebat: & in prouinciæ Siciliæ administratione, cui ipsius patris iussu, ut diximus, & Cæsaris auctoritate præerat, ita se gerebat, reddens unicuiꝫ quod suum erat, tranquillitati omnium studens, ab internis, externisꝫ periculis summa uigilantia illam conseruans, ut Prorex pater haud abesse uideretur. Quam

obrem factum est, ut cum tantæ uirtutis, prudentiæq; fama, quæ in obscuro esse non poterat, ad Cæsaris, eiusq; filij Hispaniarum Principis aures perueniret, atq; ipsi ex eius literis de Siciliae prouinciæ statu, de rebus, quæ in Africa gerebantur ad se perscriptis cognouissent, illum quouis magistratu, atq; imperio dignum esse; ambo illum per diplomata ad idipsum duntaxat missa summis laudibus ad coelum ferrent; seq; de eo benemerituros pollicerentur. Felicem certè Vegam tanta uictoria ex Afris parta; feliciorẽ tamen filio, si eum ijs fungi honoribus perspexisset, quibus ille ab ijs haud indignus habitus est, qui amplissimos habere & solent, & possunt. Sed sic se habent res humanæ, ut nulla in ijs solida felicitas, aut perenne gaudium esse possit. Nec temere id, casuq;, sed diuino credas accidere consilio: Deus enim opt. max. cuius sapientia, nutuq; fiunt,

ac reguntur cuncta, tristia eam ob causam
lætis, funera triumphis miscet, ut, cum uidea
mus nihil hic esse non uarium, mortale,
& caducum, non his fluxis spem nostram,
sed in cœlestibus illis bonis collocemus, quæ
stabilia, & æterna sunt, nulliq; temporum
permutationi obnoxia. Et si propè innumera
bilia sunt antiquorum exempla, quibus mo-
nemur, ne rebus prosperis efferamur, ac
quibus uiuere institutis, & rationibus debea-
mus, abundè docemur: tamen Ioannis Ve-
gæ, & Ferdinandi eius filij exemplum,
cum magis nos moueant, quæ uidemus; quàm
quæ audimus, nobis documento esse potest;
ut quæ cogitamus ipsi, & facimus, cuncta
ad immortalis Dei consilium referamus, &
ad diuinam eius legem seruandam cum om-
neis cogitationes nostras, tum opera confera-
mus: illud enim inde sequetur, ut, cum non hu-
manæ laudis parandæ (quæ tamen recte facta

semper comitatur) sed officij potius facien-
di causa laboremus, nec rebus prosperè eue-
nientibus efferamur, nec aduersis perfringa-
mur. Siquis poterat honestis, sanctisq; co-
gitationibus, & rerum gestarum magnitudi-
ne, splendoreq; gloriari, paucos certè existi-
mo (ne nullos omnino dicam) qui cum Ioanne
Vega sint conferendi: is enim cum prouinciã
Siciliam suscepisset à Cæsare administran-
dam, atq; eam omni scelerum, uitiorumq;
genere ita pollutam, & perditam offen-
disset, ut nullum uirtuti, nullum honestis
actionibus locum esse animaduerneret; illam
singulari sua prudentia, summaq; iustitia
in eum uiuendi statum restituerat, ut, cum
æquo iure ubique uiueretur, nulliq; ferè in to-
ta prouincia iniuria fieret, ipsum non ut
Proregem cuncti diligerent, & obseruarent,
sed tanquam parentem uenerarentur, ac
celerent. Quid hac per Deum immortalem

felicitate præstantius? tamen, ne per eam sibi ipsi aliquid asumeret, ecce tibi infestissima mors, charissima illum (prò dolor) ac sanctissima coniuge cunctis decorata uirtutibus orbauit: tantamq; ob restitutam in optimum statum prouinciam adeptam felicitatem in luctum, squaloremq; commutauit. Mox non ea iactura retardatus, quo minus uniuersam Rempub. prædonibus quotidie uexatam, atq; afflictam iuaret; Cæsaris regis sui imperium augeret, & Christianam religionem (quantum in se esset) extolleret, in Africam traiecit: ubi cum immensos labores, & maxima incommoda, quæ strenuis ducibus bellum affert, passus esset, ingentia pericula subyisset, tandem conserata cum ferocissimis hostibus manu uictoriam reportasset, atq; expugnata munitissima urbe totam ferè Africam in Cæsaris potestatem redegit, dignus ab omnibus Africani cognomine habitus

esset, ecce iterum inuida, atq; tantæ felicis-
tati, & gloriæ inimica mors tanti facinoris
auctori Vegæ, quietis publicæ fundatori,
Christianæ pietatis amplificatori, Ferdinan-
dum filium summa spe, altaq; indole adoles-
centem, bonorum, paternæq; gloriæ hære-
dem, Siciliae præsidem iustissimum, dictis, fa-
ctisq; præclarum, summis à Cæsare, Phi-
lippoq; eius filio affectum laudibus, ademit:
tantamq; patris uictoriam atq; immensam ex
immanibus hostibus partam gloriam tristem,
funestamq; reddidit: etenim paucis ante die-
bus, quàm pater Aphrodisium oppugnaret,
in grauissimum ille incidit morbum: quo ita
uexari, ac conflitari cæpit, ut toto corpo-
re contremisceret; nec noctu, nec interdiu
requiesceret; nullaq; medicorum ope, qui
peritissimi totius prouinciæ coacti sunt, leua-
ri posset. Quamobrem facilis erat coniectus-
ra, illud haud diutius uiuere posse: præsertim

cum ipsi medici omnem eius salutis spem abiecerissent: morbi enim grauitas tanta erat, ut aestu, febrique continua iactaretur; uix ullum oculis somnum uideret, nullum iam solidum cibum ore caperet, ac paulatim tabesceret. Augebat etiam uim morbi sollicitudo non parua, qua praeterea afficiebatur; cum uideret prouinciae administrationem infirma sua uacillitudine intermitteri: quanquam Ioannes Osorius, Sylua illi consanguinitate coniunctus uir multi studij, & iudicij, & rerum gerendarum usus admodum peritus ita dum ille aegrotauit, ipsius nomine res totius Siciliae una cum Regio consultore Arduino, magistratu, regisque procuratoribus administrauit, ut nec Proregem abesse, nec Praesidem eius filium aegrotare prouincia sentiret. Voluisset tamen Ferdinandus, ut quemadmodum a patre in Africam abeunte prouinciam administrandam susceperat, sic uictori illi ex Africa re-

deunti optimè illam per se administratam restitueret. Sed cum tandem uideret id sibi per infirmitatem ualetudinis non licere, & id, & morbi sæuitiam ut à bonorum omnium auctore Deo profectam haud iniquo sibi animo ferendam putauit. Itaque cuncta iam boni consulens se ad bene moriendum parabat: quæq; à religiosis uiris, qui coram aderant, præcipiebantur, non inuitus audiens exequebatur. quanquam iam inde à puero ita sapienter, purèq; uitam instituit, ut ex laudabilibus eius uitæ institutis, sanctisq; actionibus uero Christi milite dignis (quæ omnia præmaturæ mortis argumenta sunt) pro explorato haberi posset, illum ad senilem ætatem non peruenturum; cum in ipsa pueritia, sapientia, pietate, sanctimonia, cæterisq; animi dotibus, laudatissimis, atq; omni uirtutum genere ornatis senibus ille præstaret. Quare

fiebat, ut quibus uel Deum, uel homines se
 offendisse credebat, persæpe sacerdoti confite-
 teretur; ueniamq; peteret: & tunc maximè
 quòd mortem instare animaduvertebat, non
 modò eorum, quæ Christianum militem de-
 cent, nihil prætermisit, sed in ea incommoda,
 ægraq; ualetudine se ijs non semel, & ite-
 rum communiuit. Nuntiatum per Ioannem
 Osorium Syluam patri fuerat illum ægrotare,
 sed non ita grauem morbum esse. Itaq; cū
 ille putaret filium ea tentari ualetudine;
 qua ab ineunte ætate solitus fuerat; sperabat
 fore, ut ea breuiter emergeret. Quamobrem
 expugnato à se Aphrodisio iucundissimum
 tantæ uictoriæ nuntium continuò ad ægrotan-
 tem filium deferri uoluit: ut lætitia, quam ex
 eo caperet, ægritudine, morboq; leuaretur.
 Sed illum medici non solita modò ualetudine
 tentari, uerum etiam undecim alijs morborū
 generibus cruciari dicebant. Et ita tunc labo

rabat, ut tametsi eo nuntio recreari uisus est, ac non parua affici lætitia; & quid ageret pater, fraterq; Aluarus, & quonam modo tam munita urbs capta esset, percontatus est; tamen tot malis defessus, atq; uehementer conflictatus illa perfrui lætitia non posset. Quod autem potuit, præ sapientia, qua præditus erat, immortales summo Deo gratias egit, quòd Christianis uictoriam concessisset, reiq; magis necessariorum consulisset; præstare existimans publicæ omnium utilitati, quàm saluti, & incolumitati suæ prospèctum esse. Etiam dixit non semel, aut iterum, sibi mortem, non ob suam certè, sed patris causam acerbam putare: cuius incredibilem in se amorem non ignorans, illum molestissimè suum casum laturum arbitrabatur. Superuixit tamen, & tertio post nuntium, & nono post gloriosam patris uictoriã die summo domesticorum, urbis, & totius

Siciliæ mœrore interijt : Isabellæ sororis præcipuè , cui dolor , quem ex charissimæ matris obitu ceperat , qui aliqua ex parte leniri uidebatur , hac fratris morte renouatus est , atq; ita auctus , ut nisi (qua in Deum pietate est) in eam cogitationem uenisset , ut , quæ mortali- bus accidunt , diuino cuncta accidere numi- ne arbitraretur , doloris magnitudinem nulla perferre ratione potuisset . præsertim quòd pater , fraterq; Aluarus aberant ; quos tam- etsi crudeleis hostes domuisse , glorio- samq; ex ys uictoriam consecutos sciebat ; non tamen sine magno periculo , uitæq; discrimine illos abesse censebat . Sed ita tamen dolebat , ut quod à Deo profectum existimabat , non in bonam partem accipe- re , ac dolori penitus succumbere nefas duce- ret . præcipuè quòd in ea fratris ualetudine , patrisq; & alterius fratris absentia , siue sacrificia penè innumerabilia quotidie facta ;

precesq; ad Deum fusas; seu diligentiam, quam in illo curando dies, noctesq; adhibuit, consideres, nullum quidem, quod non paruam consolationem afferebat, pietissimæ filiae, atq; amantissimæ sororis officium prætermisit. Magistratus, & principes ciuitatis atrati omnes ad Regiam conuenerunt; tum ut funus efferrent, ac merito honore celebrarent; tum Suerum fratrem eius minimum optimæ indolis, & summæ spei puerum; cæterosq; consanguineos, & domesticos luctu omneis & squalore obsitos consolarentur. qui maximam licet tristitiam præseferabant, quòd uniuersam prouinciam in tanti, tamq; iusti, atq; omni uirtutis genere ornati præsidis casu magnam fecisse iacturam perspiciebant: ea tamen re magis commouebantur, quòd incredibilem lætitiã ex deuictis nuper hostibus à Christiana Repub. susceptam, in grauissimũ

conuersam luctum cernebant; & tam egregiam patris uictoriam immatura filij morte labefactatam, funestamq; redditam. Illorum igitur, & domesticorum humeris moestissima ciuitate ferè tota insequente ad diuæ Citæ templum funus ductum, ibiq; sacrificijs, & pulcherrima de meritis eius laudibus habita oratione celebratum, arcaq; sericis uestibus cooperta conditum iuxta maximam templi aram ad læuam è regione matris locatum fuit. Harum rerum ignarus pater iam classè conscenderat, ut ad Siciliam rediret; cum sexdecim illæ triremes, quas commeatus causa triduo antequàm Aphrodisium inuaderetur, ad Siciliam per Auriam missas diximus, apparuere; optatæ quidem diu à nostris. in ijs ueniebat tristis nuntius de Ferdinandi Vegæ præsidis morte, qui totam classem magna affecit tristitia multis de causis; patris Vegæ præsertim, cuius uicem maximè omnes

dolebant : cum uiderent , magnam uictoriæ partæ lætitiã luctum tam grauem consecutum esse . Sed Vega , qui nec rebus prosperis multum extollitur , cum eas ad Deum auctorem semper referat ; nec frangitur aduersis , cum exploratum illi sit homines ea lege nasci , ut omnibus Fortunæ telis expositã uitam habeamus : etsi non potuit non commoueri tanta filij iactura : tamen ita dolere uisus est , ut magnam animi æquitatem præferret ; ut Princeps Auria , Antoniusq; , & Garsia cum cæteris classis ducibus , qui ad eum consolandum in prætoriam triremem Siculam , qua ille uehebatur , transierant , uehementer mirarentur illius pectus tali prudentia , ac sapientia munitum esse : nam præterquàm quòd ueræ se religionis , Christianæq; pietatis cultorem declarauit , ferens æquo animo , quod à Deo profectum existimabat , fertur etiã imitatus Paulum Aemiliũ ,

cuius penè haud dissimilem se esse animaduertebat : Ille enim duos filios alterum quarto antequàm de Macedonibus triumpharet, die; alterum tertio post triumphum amisit. Hic uerò antequàm in Africam ad oppugnandum Aphrodisium traiceret, charissima, atq; omnibus ornata uirtutibus coniuge orbatus est; post autem eius urbis uictoriam maximum natu filium perdidit : & ut ille quòd publicæ felicitati nihil aduersi accidisset filiorum mortem æquo animo tulit; sic Vega Cæsaris imperio, & publica utilitate aucta domesticum luctum magno animi robore sustinuit. Etenim non ea re in terram egressus est; nec quicquã quotidianæ suæ consuetudinis prætermisit. Etiam non oblitus moris Veganae familiæ, in qua instituto maiorum filius paternam hæreditatem aditurus uel Ferdinandus, uel Ioannes uocari debet : ita tamen ut uel Ferdinandus Ioanni, uel Ioannes Ferdinando

patri

patri succedat. Ferdinando Siciliæ præside
maximo natu filio nuper uita defuncto, cum
ad Aluarum ueniret hæreditas, uoluit ipse
præscripti, institutiq; maiorum seruandi cau-
sa, ut is prænomen immutaret, Ferdinan-
dusq; uocaretur: ut sibi Ioanni Ferdinandus,
deinceps filius cui Ioanni nomen sit, illius hæ-
reditatem adeat. Itaq; qui Aluarus antea
uocabatur, Ioannis patris instituto Ferdinan-
dus ab omnibus in præsentia dicitur: qui in
omnibus negotijs uel ipsi datis, uel ab ipso
susceptis ita se gerit, ut cum usque quaque se
Ioanne patre haud indignum præbeat, illius
successione dignissimus ab omnibus censea-
tur. Coegit me, ut ad hæc commemoranda,
forsan præter legem historiæ descenderem,
non magis amor, quo nobilem hanc fami-
liam complector, quam ut hunc morem de mu-
tandi in hac domo prænominis ratione comme-
morarem, quodq; in demortui illius iuuenis

laudem iure dicenda censueram non prætere-
 mitterem. Maturabat igitur Prorex, & cæ-
 teri omnes, ut statutum antea fuerat, pro-
 uinciam Siciliam repetere, sed cum uenti,
 qui ab occasu æstiuo spirabant, aduersaren-
 tur; quanq̃ ad paruas insulas, quas à cuni-
 culis nomen adeptas diximus, parum inde
 distantes cursum direxerant, ut, si fieri pos-
 set, faciliorem inde cursum tenerent: tamen
 eadem nocte coacti sunt ad eundem locum, unde
 discesserant, reuerti. Et cum in sententia
 permanerent, in anchoris expectabant, si
 forte uentus leniretur, nauigandiq̃ potestas
 fieret: sed ille non modò non leniebatur, ues-
 rùm increbescebat potius, alyq̃ contrarij
 oriebantur flatus; per quos ex Aphrodisij
 statione egredi nequaquam licebat. Cæpit
 paulo post mare tumescere, cœlum obduci nu-
 bibus; crebri inter eas ignes coruscare, atq̃
 omnia, quæ cernebantur maximam tempesta-

tem portendere, maximumq; mortis periculum intentare. Quare Andreas, Antoniusq; Auria, & Garsia, & Berengarius caeteriq; duces, & nauae rerum nauticarum scientiae admodum periti uehementer commoti sunt: Et quoniam discedendi spe omnes ferè triremes coniunctae erant, modicumq; inter eas spatium relictum fuerat; & ea re maximum ijs discrimen, ac periculum impendebat, coeperunt Praefecti omnes, ducesq; triremes quisque suas, iusto interuallo disiungere, ac distingere: ne propter uehementem, quae illis ante oculos obuersabatur, tempestatem propinquitate attererentur. sed quod parabant, seduloq; obnitebantur, perficere non poterant; nam tanta undiq; uentorum uis cum maxima imbrum, ac nimborum effusione subito exorta est, ut ne imperari quidem posset, quod agendum erat, nedum funes colligendi, triremesq; impellendi facultas esset.

Quamobrem breui euenit, ut aliæ proras,
 nonnullæ remos, pleræque omnia ferè amitte-
 rent armamenta. Prætoria triremis sicula,
 qua Prorex ipse uehebatur, scapha ui æstus
 priuata est; parumq; abfuit, quin à naue
 oneraria, quæ paulo ante cum commeatu è
 Sicilia cum triremibus uenerat, opprimere-
 tur; ea enim cum tempestatis magnitudinem
 perfractis funibus perferre non possit, littus
 ipsum prætensis uelis commeatus seruandi
 causa, quæ triremis ipsa prætoria cum non-
 nullis alijs contra tempestatem obnitebatur,
 petebat. sed Algæ herbæ supernatantium fo-
 liorum copia, in quam forte incidit, ueniens
 illius impetum retardauit; atq; in trire-
 mem, qua Antonius Auria uehebatur, de-
 torsit. sed illius mandato statim nauæ funè
 anchorariū, cui nauis adhæserat, inciderunt;
 eoq; factò illam incolumem præstiterunt.
 Nauis autem & uenturum ui, & maris

impetu ad littus peruenit, & quod potissimum exoptabat, ut commeatus, panisq; nauticus seruaretur, affecuta est. Omnes interim, qui in classe uersabantur, laborabant uehementer, & uix resistere magnitudini tempestatis poterant; quæ eò iam creuerat, ut cum nulla penè salutis iam spes esset, omnes ferè ad uota facienda conuerterentur: nam præterquam, quòd pleræque triremes amissis armamentis, prorisq;, & nonnullæ puppibus, malisq; regi non poterant; undiq; fluctibus, qui montium instar habebant, petebantur; atq; ijs repletæ penè summergebantur. cum interim tonitrua, fulgura, & nimbi mixti grandine cum laborantium nautarum, & remigum corpora infestarent; tum mentes etiã uehementissimè deterrerent. Quatuor perpetuos dies hoc tanto malo uexati sunt: in quo Præfectorum prudentia, animusq; maximè enituit. Ibi Princeps, ibi Antonius Auricæ,

ibi Garsias, & Berengarius quàm rerum
nauticarum periti, qua animi præstantia
essent, ostendere: nam tametsi tempesta
ita uehemens erat, ut certum minari naufras
gium uideretur; tamen quicquid agendum in
tanto periculo existimabant, sic intrepidè,
ac maturè prouidebant, ut, cum nuncupatis
uotis se ex tantis malis emersuros esse spem
acciperent; tamen ad mortem, si necessitas
cogeret, fatoq; datum esset, æquo se animo
paratos, significarent. Quarè factum est,
ut cum nullum, nec agendi, nec alijs imperã
di tempus prætermitterent, triremes omneis
licet attritas, & mutilatas incolumes deniq;
seruarent. Prorex ipse quanquàm nauticas
rerum scientiam nunquam professus fue
rat, licet non paruum earum haberet usum;
tamen intrepido animo nonnullos nautas,
qui animum penitus abiecerant, illum reuoc
are, ac certam euadendi spem capere, &

munia quæque sua uerbis, minisq; obire ius-
bebat; cuius tanta fuit auctoritas, ut, cum
turpe illi esse putarent, amplissimi uiri in eas-
dem (ut aiunt) nauis uersantis consilijs, præ-
ceptisq; non parere, omni prorsus amoto me-
tu nauium incolumitati obnixè manibus, per-
dibusq; prouiderent. tres tamen onerariæ na-
ues naufragium fecere. quanquam magna
pars rerum, quibus oneratae fuerant, Pro-
regis diligentia, studioq;, ut postea patebit,
seruata fuit. Potuisset Vega initio tempesta-
tis, & postea sæpenumero in terram descen-
dere, seq; tanta molestia, periculoq; libera-
re: tamen ut in commune consulere, exem-
ploq; suo cæteros in officio contineret, ne si
incompositi (quod aliter fieri non poterat)
egrederentur, aliquid detrimenti ab incurfan-
tibus Numidis, cæterisq; barbaris accipe-
rent; nunquam uoluit: quando sibi uir ma-
gnanimus salutis aliorum potius, quàm suæ

rationem habendam censuit. Quarto tamen post die cum perspiceret magnum nostrorum militum, & aliorum numerum alios natando, alios scaphis, parvisq; nauigijs, quæ forte nacti fuerant; alios fractis tabulis inhaerentes, quas casus attulerat, nullo ordine in littus euadere; eadem causa, qua retentus in classe fuerat, ne scilicet quicquam detrimenti nostri caperent, atq; à barbaris infestarentur, in terram egredi conatus est. Et si tunc ex pedibus (podagra enim sæpenumero torquetur) maximè laborabat; & sæuiente adhuc tempestate à speculatoria nauicula nõ sine maximo periculo, & labore solus exceptus; tamen sui prorsus oblitus illorum salutis interuentu suo consuluit; atq; ut id commodius, tutiusq; facere posset, oculis circumspiciens accliuem in littore perspexit locum, quem aqua pluuia, cum assidue pluisset, munitum reddiderat; nam à terræ parte magnā

habebat alluuiem, qua barbarorum incursus reprimebantur: à lateribus uetustis quibusdam parietibus; à fronte uerò mari muniebatur. quibus rebus fiebat, ut nostri illò confugere ab eo iussi, ibiq; collocati nullo ipsi ab hostibus afficerentur incommodo, & hominibus, nauibusq; ui tempestatis in eam partem eiectis succurrerent, atq; auxilium opportunum ferrent. Hoc exemplo uenit in mentem alterius facinoris memoratu digni, quo summa huius uiri integritas, singularisq; uirtus enituit: Nemo est enim, qui nesciat, naufragium illud, nunc decimus ferè annus agitur, à Cæsare factum; dum ille in Africam ad oppugnandam Cæsariam Aenobarbi archipiratæ tyrannide occupatam potentissima classe, magnoq; exercitu traiecit: in qua onerariæ naues quamplurimæ; actuariæ penè innumerabiles, triremes ferè omnes maxima tempestate attritæ sunt. Ad id bellum Ioannes

Vega magno apparatu, comitatuq; secutus
Cæsarem, ut semper in omnibus expeditioni-
bus bellicis est solitus, magna, ualidaq; nauis
uehebatur; secumq; complureis genere, fa-
ctisq; præclaros habebat uiros. Cumq; acci-
disset, ut nauis ui tempestatibus solutis aliqua
parte compagibus rimas ageret, fluctusq;
in se reciperet; omnes, qui in eadem nauis
erant, cum præsens periculum, discrimenq;
perspicerent, illi persuadere studebant, ut,
cum omnium non posset, saluti saltem suc-
consuleret; etenim speculatoria aderat nauis-
cula, quæ illum, & tres, aut ad summum
quatuor alios excipere parata erat. tamen
cum ipse uideret eam haud capere omnes
posse; egredi noluit; statuens uel illos secum
seruare incolumes; uel cum ijs facere naufra-
gium. sed unum ex ijs ea nauicula ad Cæsa-
rem misit, ut sibi, & ijs, qui secum in na-
uis erant, opportunè consuleret. quod quidem

matuře Cæsar fecit : etenim misit nauigia ,
quibus omnes quanquam non sine magno ne-
gotio excepti ; & inde in proximam nauem ,
quæ integra erat , translati , è manifesto pe-
riculo erepti sunt . Qua in re illud quoq; ad-
modum memorabile fuit , quòd ultimus om-
nium è quassata , soluta , perfractaq; nauis
egressus est ; quæ statim ab æstu disiecta in
partes , & dissipata fuit : Ex quo facili asse-
qui coniectura possumus bonos uiros pietate
scilicet , & charitate insignes optimo , cle-
mentissimoq; Deo magnæ curæ esse : à quo
Ioannes Vega cum egregijs illis uiris ab immi-
nenti periculo seruatus est . Egressus igitur
(ut unde digressi sumus , reuertamur) in
terram Vega dedit quamprimum operam ,
ut fuga barbarorum facta milites incolumes
seruaret ; fractarumq; nauium res quàm dili-
gentissime reciperet , atq; eas in primis , quæ
uictis hostibus detractæ fuerāt , quas ad Iulium

Pont. Max. Christi in terris Vicarium mittere constituerat. Idq; ex animi sententia assecutus est. Andreas autem Auria, Antonius, cæteri q; duces sedata tempestate omnem adhibuerunt diligentiam, ut quassatas, attritasq; triremes reficerent, quod quidem, ut facilius consequi possent, easdem paruas insulas, quas non multum ab Aphrodisio abesse diximus, ijs petierunt. Etenim iuxta eas magis fida classibus statio habebatur; & aliqua in ijs materia inerat, qua illæ aliqua ex parte reparari possent. Dum classium præfecti in ijs reficiendis tempus conterunt, Vega Aphrodisij munitiones perspicit; & an quicquam in ijs denuo providendum sit, diligenter animaduertit, sed miratur uehementer quicquid deiectum antea in oppugnatione urbis fuerat, Ferdinandi Vegæ filij, quem ualido præsidio, ut supra demonstrauius, abiens urbi præfecerat, opera, atq; industria repa-

tatum penè esse : custodiasq; militum ita dispositas , ac cætera omnia , quæ ad tuendam , muniendamq; urbem faciebant , sic diligenter prouisa , ut ex ijs coniecturam faceret pater , eius oppidi tutelam optimè filio commissam esse , seq; in utranq; aurem , ut aiunt , dormire posse . Refectis igitur , instructisq; denuo (ut fieri potuit) longis nauibus , ut primum nauigandi facultas data est , Prorex ipse , & Princeps Auria cum cæteris ducibus ea usi sunt : breuiq; secundo spirante austro Drepanum omnes incolumes delati .

Nobilis Messana , Syracusæ , Catina , cæteraq; prouinciæ Siciliae ciuitates ad unam omnes , ut Proregis sui reditu , cui quòd in optimo statu sint , acceptum referunt , uehementer gauisæ sunt , sic etiam uoluissent longa illum pompa triumphantem excipere , excitatisq; in uicis publicis , quâ deducendus erat , omnis generis arcubus , illius res præclarissimè ges

Stas cum pictis in ijs imaginibus; tum Statuis collocatis exprimere; seq; illi quoquomodo possent, haud ingratos demonstrare: tamen certiores factæ eiusmodi honores illi nequaquæ cordi esse; cum eo animo semper fuerit, ut malit Cæsaris, Christianiq; nominis hostes uincere, uictoriamq; reportare, quàm de ijs ad antiquorum Romanorum exemplar triumphum agere, eo præcipuè tempore cum ob charissimæ uxoris, & immaturam, recentemq; filij mortem adhuc in luctu, & squalore esset, eius generis honores sibi omittendos putarunt; præsertim quòd compertum omnes habebant non tunc illum prouinciam, iurisdictionemq; lustraturum, neq; ad se peruenturum esse. Panormus tamen cum putaret, eò Proregem, unde discesserat, reuersurum; ut incredibilis lætitiæ, quam ob tantam uictoriam, ipsiusq; reditum ceperat, præsentis illi fidem faceret, triumphaleis arcus,

quã illum transiturum censuerat, constitui;
Statuasq; complureis fabrefieri, atq; in ijs col-
locari mandarãt. Quas inter, ut cæteras
(ne longum faciam) omittamus, una Scipio-
nis Aemiliani erat, qui uictorem Vegam res-
deuntem excipere, eumq; quartum African-
num pulchro carmine appellare uidebatur.
Scipioni auo, qui Carthaginem uectigalem
fecerat, primum: sibi uero, qui funditus des-
lerat, secundum: Cæsari Carolo .V. Ro-
manorum Imperatori, qui Tunetis regnum ex
Aenobarbi immanis archipiratæ manibus ex-
torserat, regi q; Azeno restituerat, tertium;
Ioanni autem Vegæ Siciliae Proregi, qui nus-
per Aphrodisium natura, & opere munis-
tissimum, ualidoq; turcarum præsidio firmas-
tum, modicis copijs expugnauit, totamq; eã
regionem, quæ proprie Africa dicitur, Cæs-
aris imperio subiecit, quartum illud cognos-
men tribuens. Eius ciuitatis animum laudas-

uit Vega mirifice, sed Drepani ipse commo-
 rari statuit, ut Africae rebus, quas dum Dra-
 gutes uel uiueret, uel liber esset, haud negli-
 gendas putabat, opportunius inde loci pro-
 pinquitate consulere: compertum enim ha-
 bebat, illum parta à se uictoria ita angere,
 ut nec noctu, nec interdiu quiesceret, dum uel
 amissam urbem reciperet, uel ipsi saltem ali-
 quod detrimentum afferret. Quamobrem non
 modò illius conatus Vega reprimere, sed etiã
 illum è medio tollere, aut in seruitutem redi-
 gere summa ope studebat. Quocirca antequã
 Cæsarianæ classis præfectus Andreas Ge-
 nuam hybernandi causa repeteret, non im-
 memor ipse mandati Cæsaris, quod (qua in
 regem suum pietate est præditus) digeri, ac
 maximè confici exoptabat, ut scilicet Dra-
 gutes omni adhibita diligentia perquireretur,
 ac morte, si fieri posset, afficeretur; egit
 cum illo diligenter, ut ad id ipsum in Drepani

portu

portu lectas ex omni numero quatuordecim triremes relinqueret; ea re enim accidere posse significabat, ut uel breui immanissimus ille prædo in Cæsaris potestatem ueniret; uel ab inferendis Christiano nomini iniurijs deterre retur, liberumq; hoc mare inferum, atq; tutum relinqueret. Et cum proximè Alfonsus Coua ad arcem Gulettam, cui, ut diximus, præfutura erat, nauigaturus esset; non duabus tantū triremibus, ut cōstitutū fuerat, efficiendū id esse censebat, sed iusta potius classe; qua nostri, qui in ea prouincia uersabatur, tutiores redderentur; fœdere autem nobiscum iuncti in officio continerentur. Ad hæc Auria respondit sibi perquàm molestum accidere, quòd grauiore ætate esset, quàm ut diu Cæsaris cōmodo, honoriq; inseruire posset; se nihilominus tamen in eo, quod usui, decoriq; futurum Cæsari existimaret, uitam profundere paratum esse. Sed quod Prorex suadebat,

nequaquam tunc fieri posset; omnemque diligentiam, & operam irritam fore: primum, quod exclusus tempore Dragutes, in hybernis potius esset, quam maris sæuitiæ, quod minimè tempestiuum per totam hyemem, cuius uis iam maritimos cursus præcluserat, ad nauigandum uidebat, se committere auderet: deinde quod triremes uis superioris tempestatis penè omneis consumptas ad rem bene gerendam prorsus inutiles existimabat: præsertim quod magna commeatus, reliquorumque rerum inopia premebatur. Quamobrem illud se optimum factu censere, ut id negotium in mensem Martium reijceretur; interim daturum se operam, ut suæ triremes resarcirentur: ac cunctis postea necessarijs rebus instructæ ipsi præstò forent; ipsius etiam mandato & Siculam classem interea temporis reparari, instruique posse, ut non alieno, sed suo tempore posthac rei, quam tantopere cupie-

bant, compotes fierent. Quòd si classe ui
tempestatìs attrita, ac penè perdita incerto
cursu, maxima hyeme nauigandum esset,
præterquàmquod Dragutes nullo affici incom
modo posset, uniuersæ classis, & omnium
salus in certum discrimen, periculumq; ueniret.
Ad ea Prorex non me latet (inquit) te
sepænumero Cæsaris causa uitæ periculum
adiisse: etenim locuples ipse eius rei testis
sum. Quòd autem dicas, classem, si illud
fieret, in maximum discrimen uenire posse:
& si rerum naualium non admodum peritus
sum: tamen & ego illud perspicio non sine
periculo fieri posse: sed si Cæsaris animum
consideres, qui tantopere desiderat eius pira
tæ tam nefary perniciem, ut Christiana res
pub. tantis molestijs, incommodisq; quibus
quotidie afficitur, liberetur; in rem esse cer
sebis, uniuersam classem ne dum illius par
em eo nomine in quod uis discrimen obijcere:

etenim Cæsar ipse æstate superiore eius negotij cõficiendi gratia decreuerat magnum equitum, peditumq; exercitum cogere; ut insulæ Lotophagitis, in qua tunc Dragutes inerat, expugnatio tentaretur. Sed quoniam satis constantes afferebantur rumores Dragutem ipsum ante Cæsaris exercitus illuc aduentum ab ea insula profecturum, nulloq; pacto illius impressionem expectaturum esse, de ea inuadenda insula Cæsar mutauit consilium: & ad hominem tam perniciosum opprimendum traxit animum. Itaq; consilio tecum communicato constituit, ut primo quoq; tempore tota ferè classis in duas partes diuideretur: ut tu ipse hinc illum altera, altera autem Bernardinus Mendosa Hispanæ classis præfectus illinc persequeretur, & bellum aduersus Menyngem in aliud tēpus differretur, quod quidem aliqua ex parte ad rem collatum fuit: nam præter Aphrodisij expugnationē toti Chris-

Stianæ reipub. (ut neminem latet) admodum
utilem, Cæsaris classis in hoc Tyrrheno, Ly-
bicoq; mari commoratio, & confecti ultro, ci-
troq; cursus omnem illi nauigationē, portum,
Stationemq; minus tutam, uel potius infestam
reddidere. Cum Cæsar igitur eius archipira-
tæ exitium tantopere cupiat, ut ad eum tan-
tummodo perdendum magnum exercitum con-
scribere, classem diuidere, atq; existimationem
suam in discrimen adducere non dubitaret;
quid est, quamobrem ipse quatuordecim tan-
tum, aut ad summum sexdecim longas naues
maris periculo committere uerearis? hoc præ-
sertim tempore cum fractas illius prædonis
opes, uiresq;, ac damnatam, perditamq; &
existimationem, & auctoritatē uideas? Quòd
autem ad eas sustentādas triremes cōmeatum
tibi deesse obijcias; id tibi cum polliceor, tum
re uera præstabo me Panormi in triginta,
fortasse etiam quadraginta dies & panem

nauticum, & molita cibaria præbiturum. Quòd itidē dicas ita classem tempestate quassatam, ut nihil quicquam per ipsam agi possit; non ita attritam concedimus, ut non is numerus ex ea eligi, cæterisq; refici triremibus facile possit; quo Cæsaris uoluntati mos geratur, & totius Christiani nominis utilitati, ac quieti consulatur. Quamobrem uehementer te rogo ut hoc magnum, operosumq; negotium Cæsaris, & Christianæ reipub. causa suscipias, procures, & conficias: nam quod polliceris te ad mensem Martium nobis præstò fore; istud fortasse uel Cæsaris ad Italiam aduentu, quod futurum esse affirmare non dubitas, uel aliqua re alia, quæ ex alia incidit, impediatur, triremesq; ad aliud peragendum traducentur. Quod si nunc, quod animo agitamus, perficitur, non uenio in dubium, quin utrunque, & aliud quodpiam negotium opportunè peragatur. Et cum Prin

ceps diceret se probè nosse Proregis ànimum, qui nullo pacto quiescere poterat, quousque immanis ille prædo tolleretur è medio: tamen se longo nauigandi usu (etenim se duodequadragenta annos nauigasse affirmabat) edoctū esse, quod Proregi tantopere in optatis erat, tunc fieri haudquaquam posse: et eam ob causam nolle triremes in discrimen obijcere; nec diem suum in barbarorum, sed Christianorum regionibus obire uelle. Quamobrem non esse, cur ea de re posthac amplius ageretur: Vega tamen in sententia permanebat, nec ijs rationibus, quas Princeps collegerat, acquieuit: sed ab illo se penitus dissentire multis illi argumentis significauit. Cum autem se nihil proficere animaduerneret, nam illum ab ea sententia deducere nequaquam poterat, dixit non tamen sine stomacho, illum esse Cæsaris classis præfectum; illiusq; interesse potissimum, quod ipse è Repub. esse

censuerat, maturè exequi; se profectò sat habere, quòd officio (quantum in se fuerat) satisfecerit: rogare eum tamen, ut decretum illud memoria repeteret, quòd in prætoria quadris remi antequàm classis ex Africa discederet, communi omnium ducum consilio, quos Auria ad id ipsum aduocarat, factum fuit: ut scilicet cum triremibus Siculis quatuordecim saltem numerus expleretur; ac Siciliae, Africaeque tuendae causa in Drepani portu relinqueretur. quòd quidem decretum nisi per ipsum seruatum esset, magnam inde rerum perturbationem futuram Prorex affirmabat: propterea quòd Dragutes ipse Aegusam, Cosyram, reliquasque paruas insulas inter utranque prouinciam interiectas, obsidere, omnisque generis naues, quae com mercatu, reliquisque rebus oneratae ad Africam nauigarent, diuexare, ac prædari possent: & propterea tum, qui Cæsaris imperio subditi sunt; tum qui foedere illi conuerti maximis

iniurijs afficere. Si tunc (Prorex addebat) cū
nusq̄; Dragutes appareret, constitutum illud
fuerat, quo prouinciales optata securitate frui
possent; nunc cum ad nos quotidie afferatur
illum in cursu esse; quæq̄; potest detrimenta
cunctis negotiatoribus, & prouincialibus af-
ferre, committendum nobis est, ut illorum tran-
quillitatem, ac salutem contempnamus? præser-
tim quòd non magno admodum negotio fieri
possit, ut iisdem triremibus ulro, citroq̄; cur-
rentibus captiuus ille duceretur; uel saltem
ab infestandis nostris deterreretur. Quòd
si tandem Princeps suam sententiam ualere,
nec eum triremium numerum relinquere
ex decreto uelit, se non posse non molestis-
sime illud ferre; & habita ætatis, dis-
gnitatisq̄;, & status illius ratione cum eo ea-
de re iure optimo exoptulare. Non infir-
ciabatur Princeps decretum in Africa de tri-
remibus in Sicilia relinquendis factum esse;

sed illud ante tēpestatem statutum fuisse asse-
ueravit ; qua ita illas diuexatas , atq; ad unā
omneis attritas confirmabat , ut nisi materia
prius , cæterisq; necessarijs rebus comparatis
reficerentur , nullum Cæsaris mandatum per
eas curari posset ; atq; id ea tantum ratione
perfici posse , ut Genuensis Genuæ ; Neapo-
litana Neapoli ; Sicula autem classis in Siciz-
lia repararetur : & iure iurando affirma-
bat se libentissimè Cæsaris imperata factu-
rum , & Proregi statim morem gesturum
fuisse ; si uideret , quod ille faciendum cen-
suerat , per hyemem sibi licere . Quamobrem
rogauit illum uehementer , ut sibi ea de re fi-
dem haberet , ac putaret se aliud nihil facere
posse , quàm nullis Drepani ex suis relictis
triremibus Genuam quamprimum abire : sed
nauaturum se operam , ut Neapoli hyberna-
ret ; quo per loci propinquitatem , si opus
esset , maturius uenire , Aphrodisyq; rebus

prouidere liceret : quasquidem tantæ curæ sibi esse affirmavit ; ut cum illi propugnaculo suum præesse filium existimaret , totum hoc mare inferum , cum primum uer appeteret , se tota cum classe nauigaturum , ipsumq; Dragutem summa ope insecuturum pelliceretur . Huic Vegæ , Auricæq; sermoni Ambrosius , cui à sancta pace nomen inditum , Lycodiæ Marchio , capitaliumq; uirorum in Sicilia Princeps , ac Petrus Augustinus ratiocinator regius , Cæsarisq; procurator non interfuerunt solum , sed internuntij utriusq; fuerunt : idq; Vega auctore factum , ut siquid inde aduersi Cæsaris rebus , Christianæq; Reipub. eueniret , locupletissimi illi testes essent , per ipsum non stetisse , quominus in commune consuleretur , ac Cæsaris mandatum (quoad eius fieri posset) conficeretur . sed ut ad Siculos redeamus , cum primum rumor per provinciam sparsus fuit Proregem Drepanum

redysse, ibiq; Africae Prouinciae causa hyber-
naturum, omnes Siciliae reguli, Principesq;
ciuitatum magnis itineribus, alij per equos di-
spositos illuc officij causa contendere. Et si
ob immaturam filij mortem, de qua diximus,
qua dolor ex charissimae uxoris obitu captus,
atq; aliqua iam ex parte lenitus, renouatus
fuerat, efficacibus collectis rationibus illum
consolari omnes nixi: tamen uictoriam per
illum ex Afris partam, qua Caesaris impe-
rium auctum; Christianaeq; Reipub. Siciliae
in primis securitati consultum fuit, etiam gra-
tulati sunt; ut commemoratione tantae glo-
riae luctum, doloremq; deponeret, ac res ad-
uersas tam secundis coniunctas haud iniquo
animo ferret: sed sic eum confirmatum inue-
nere, ut omnes planè intelligerent secun-
dam illum fortunam pulcherrimè ferre, ac
non mediocrem ex ea re laudem adipisci; aequè
& aduersam magna cum omnium admiratio-

ne ferre posse. Huc quoq; Franciscus Albertinus uenit à summo Pontifice, Iulio tertio missus, ut eius nomine tantam illi uictoriam, immensamq; gloriam ex ea partam gratularetur; ac nonnullam consolationem ob acerbam filij mortem adhiberet. Qua ex re quantæ Vega existimationis, atq; auctoritatis sit, quanti; ab omnibus iure optimo fiat, liquidò patet: etenim summi Pontifices non nisi ad magnos reges, principesq; præstandi eius officij gratia, domesticos, & familiares suos mittere solent: ad Vegam tamen unum ex ijs, qui intimi illius erant, misit; ei; binas literas & humanitatis, & amoris plenissimas dedit: quarum alteris illi de rebus in Africa præclarè gestis gratulabatur, alteris uerò illum nonnullis collectis rationibus consolari studebat. Earum literarum exemplum hic adscribendum censuimus, ne qui se ad nostrum hoc opusculum legendum contulerint,

earum lectionem aliquando desiderent. Quas obrem nonnullis, quæ potius ad morem, seruata m̄q; memoria nostra consuetudinē, quàm ad purè, latineq; loquendum mihi facere uidebantur, omissis, earum literarum eiusmodi est sententia.

Magna nos fili affecerunt lætitia literæ tuæ; quæ nos de capto, expugnatoq; Aphrodisio certiores fecere: & cum primum eas accepimus, supplicatione decreta ingentes Deo. opt. Max. ob rem tam præclarè gestam, partamq; uictoriam, quam illi acceptam referebamus, gratias egimus: deinde incredibilem: quam ex ea re lætitiā cepimus, apertissimè omnes tulimus. Quarè fit, ut tibi, cuius consilijs, studio, labore, uigilantia tantum bellum confectum est, Christianæq; Reipub. optimè consultum, pro rerum magnitudine, quas gessisti, gratulamur, præsertim quòd præpotentis Dei auxilio, opeq; & inuictissi

mi Cæsaris felicitate futurum speramus, ut
fortissima illa classis uestra, inuictiq; exerci-
tus maiores quotidie progressus facturi sint:
quæq; ipsi præterea cum uniuersa Repub.
exoptamus, nullo ferè negotio consequamur.
sed hæc Albertinus familiaris noster tibi li-
quidius explanabit, quem ob eam causam ad
te mittimus; & nonnullarum rerum, quas
tecum præterea communicari uolumus, ei ad
te mandata dedimus; cui ut fidem habeas,
te uehementer rogamus. Vale viij. idus
Octobris Pontificatus nostri anno primo,
salutis M. D. L. Romæ.

Responderamus mi fili magnæ uoluptatis,
lætitiæq; pleni ad eas literas, quas de capto
nuper Aphrodisio ad nos dederas, cum gra-
uissimum de obitu tui maximi natu filij nun-
tium accepimus: Et cum non possimus pro
nostra summa erga te beneuolentia, quemad-
modum secūdae semper sumus, ita & aduersæ

Fortunæ tuæ non esse participes, ualde eò nuntio tristati sumus: atq; eò maiorem immatura illius adolescentis mors nobis tristitiam, doloremq; attulit, quòd exploratum nobis erat omneis spes tuas in illius præclara indole fuisse repositas. Quamobrem necesse est, te maximo dolore, ac mœrore angere. Verumtamen ita prudentiæ tuæ confidimus, ut cum partes suas patrio mœrore concesseris, Dei uoluntati sis libenter acquieturus: cuius prouidentia, nutuq; fiunt, & reguntur omnia; quiq; proborum hominum consilia, non humanorum sensum impetu, sed recondito suo iudicio, quod nulli mortalium scrutari licet, dirigere consuevit. Nos fili tantam, tamq; grauem iacturam à te nuper factam, cum communem existimemus, molestissimè tecum ferimus; teq; omni, quo possumus officio, consolamur: ac Deum clementissimum uehementer etiam, atq; etiam oramus, ut &

ipse

ipſe te conſolari, & reliquis filiis incolu-
mem, ſoſpitemq; ſeruare; eis uerò diuturnio-
rem uitam pro ſingulari ſua bonitate, & be-
neficentia uelit concedere: ſed hæc quoq; idem
Albertinus familiaris noſter melius, pleni-
uſq; exponet. Vale iiij. idus Octobris.
Albertini aduentu, & ſuaui eius congreſſu
plurimum Vega lætatus eſt; at Pontificis
ipſius literis ſummæ humanitatis, & bene-
uolentiæ plenis admodum recreatus: cum ui-
deret tantum ſibi ab illo tributum eſſe, ut, qui
cum regibus, magnisq; principibus compara-
retur; dignus fuiſſet habitus. Quamobrem
ad eam uoluntatem, quam iampridem in ip-
ſum Pontificem magnis eius meritis, uirtuti-
busq; contulerat; uel ad eam potius pietatem,
quam illi tribuere ſolitus fuerat, magnus cum-
mulus acceſſit: Albertinumq; ipſum leniter,
benigneq; accepit, multisq; magnificis, ac
pretioſis rebus donatum cum his literis

Romam remisit.

Franciscus Albertinus familiaris tuus Drepanum ad nos uenit, tuasque summæ lætitiæ, & suauitatis plenas attulit litteras; quibus nobis uictoriam de Afris partam gratulabare; & incredibilis lætitiæ, quam ipse primum cum tota familia, & curia; deinde uniuersa alma urbs cepit, signisque quamplurimis ostendit, fidem faciebas: nam & solennes supplicationes decretæ; & innumerabiles Deo opt. max. gratiæ actæ; & ex ijs, quæ in summis lætitijs istic fieri solent, non modò nihil prætermisum est; uerum etiam ad ea potius multa alia accessere. subsecuta est deinde literarum tuarum humanitatem, ac lætitiæ facunda, & grata eiusdem Albertini oratio, quæ liquidius quanti me facias, quanto opere mihi omnia ex sententia euenire cupias, declarauit: quæ tametsi iam pridem comperta habeo: tamen denuo per illum signifi-

cata mihi acciderunt quàm gratissima. Quam obrem immortales tibi ob tantæ erga me beneuolentiæ significationem, præstitaq; officia gratias ago, & habeo: præsertim quòd Aphrodisiensem uictoriam, quam mihi per ramanter gratularis, Deo primum bonorum omnium opifici, & auctori: deinde tibi, qui nos summopere & classe, & exercitu, & Pontificiæ facultatis donis in ea paranda adiuuisti, acceptam referri, & uolumus, & optamus. sed hæc melius, liquidiusq; ex eodem Albertino, & nonnulla alia, quæ te scire uolumus, & oportere arbitramur, intelliges: qui te de nostro, & totius prouinciæ statu certiolem faciet. Vale nono cal.

Nouemb. Drepani.

Alteras tuas ab eodem Albertino accepi literas; ex quibus te filij mei casum molestissimè tulisse, & communem eam calamitatem existimasse cognoui: eas enim in me consolando

collegisti, atq; adhibuisti rationes, quibus grauiſſimus quisq; dolor non leuari modò, uerùm etiam penitus tolli poſſet. Ego uerò eo animo iam pridem ſum, ut cum eam, qua nati ſumus, recuſare conditionem non poſſimus, atq; omnibus telis Fortune uitam noſtram expoſitam uideamus, quicquid accidit, ſi non penitus moderatè feram: tamen me ab illa frangi haudquaquam patiar. præſertim quòd memorie proditum eſt quamplurimos tum Græcos, tum latinos idolis ſeruietes, falſæq; religioni deditos & cuncta aduerſa, & obitum filiorum infracto animo tuliſſe: cumq; uideam idem mirificè tibi placere, qui non temere hæc, ſed diuino accidere conſilio efficaciſſimis comprobas rationibus, turpiter facere uideremur, ſi nos ueræ pietatis, religionisq; ſectatores ab ijs, qui falſam ſectabantur, uinceremur, tantiq; Pontificis auctoritati non pareremus. Quamobrem dicere audeo, me

tanta adhibita auctoritate, grauissimam iacturam, quam nuper feci, ita ferre, ut summa tua sapientia, ac prudentia mihi perferendam arbitratur, & immortalis Deo, qui filij casu nec me secundis rebus extolli, nec frangi aduersis patitur, innumerabiles gratias ago; meq; tibi debere tantum fateor, quantum non potero unquam persoluere. Sed hæc quoq; plenius idem tibi Albertinus exponet, & nostram in te uoluntatem planius significabit. Quod reliquum est, supremum Deum precamur, ut pro hoc tam pio in me præstito officio cuncta feliciter, prospereq; tibi euenire permittat. Vale.

Post Albertini profectionem dedit continuo Prorex operam, ut, quod multo ante uictoriam cogitauerat, & post illam partam euestigio constituerat, id scilicet ut hostium deuictorum spolia ad Pontificem Romam mitteret, maturè exequeretur: nam tametsi iam inde

ab initio ad id faciendum sponte sua incitatus fuerat; tamen post tantam Pontificis perspetam humanitatem, uehementissimè ad perficiendum est inflammatus. Itaq; phaleras, aliaq; pretiosa ornamenta multo auro, margaritisq; cooperta, quibus insignes, uelocesq; illius regionis equi complures sternendi, ornandiq; erant; sericas, pictasq; acu uestes, quibus totidem Turcæ uestiendi, & alias, quibus etiam optimi ex eadem prouincia ad uesti canes ornatus causa tegendi; confici; & nonnulla alia, quæ ad ornandum, uehendumq; munus necessaria censuit, apparari quamprimum iussit. præterea falcatos, ac perpulchros enses expoliri, inaurari, sericis, argenteisq; uaginis condi; corneos itidem & uersicolores arcus, quibus Turcæ utebantur, suamq; ijs sæuitiam nostros feriendo exercebant, instrui; & sagittarum fasces ad ijs utendum pictis, ornatisq; pharetris decorari;

adhæc leones iam penè cicures per eum, cui illorum cura mandata erat, quiq; impunè illos pertractabat, bene ali, curariq; mandauit. Sed interea dum hæc illius mandato agebantur, cum in eam ipse cogitationem uenisset, ut putaret, ornatiores æquè, & gratiores Italo Pontifici in Hetruria summo loco è Montia familia nato, uiro doctissimo, rectissimis studijs, atq; artibus prædito futura spolia, tantaq; munera, si, qui ea ad illum perferret, breuem aliquam orationem componeret; qua optimū dantis consilium, animumq; declararet; resq; singulas illi assignans aptè, appositeq; propriam illarum uim quambrevissimè explicaret. Et si multos domi habebat Hispanos genere præclaros uiros, qui forsitan facilius, meliusq; eo munere fungi poterant; idq; ad se deferri omnes ad unum cupiebant; tamen cum Proregi in mentem uenisset me Italum esse, Interamnæ olim Romas

norum coloniæ nunc Pontificiæ potestati, di-
 tioniq; subditæ ortum, præterea diui Petri
 militem, & eò ipsi Pontifici familiarem;
 etiam in humanitatis studijs aliquandiu uer-
 satum, id negotium mihi dandum esse existi-
 mauit: quòd ijs rationibus, quas commemo-
 rauit, me quamgratissimum illi futurum pu-
 tauit. Quamobrem mihi continuo mandauit,
 ut negotium non inuitus susciperem, & ad
 propositum per ipsum argumentum oratio-
 nem conscriberem: qua absoluta, cæterisq;
 rebus, quæ ad ea ornanda, uehendaq; spo-
 lia pertinebant, confectis, ijsq; in nauem ad
 id ipsum comparatam impositis leni spirante
 euro è Drepani portu soluimus, cursumq; ad
 centum cellarum portum direximus. Sed ad-
 uersi uentorum flatus, qui post biduum ab
 occasu æquinoctiali orti sunt, nos magna,
 ac turbulenta tempestate, qua penè naufra-
 gium fecimus, è Tiberis propè hostio ad Ca-

ietam post quartum diem reiecti sumus. Itaq;
mutata itineris ratione, ne iterum maris sæ-
uitiam experiremur, cunctis rebus in terram
expositis, atq; ibi diebus circiter quindecim
equorum potissimum reficiendorum causa,
qui magna fluctuum agitatione, nauisq; mo-
tibus attriti penè fuerant, consumptis, inde
confestim terra Romam petere contendimus.
Cum primum illò peruenimus, & si nõ igna-
rus ipse, quàm nouarum rerum spectandarũ
auida Romana ciuitas esse soleat, earum præ-
cipuè, quæ è longinquis regionibus illuc adue-
niunt, mihi fugiendæ celebritatis causa, com-
morandi locum ad Aesculapij olim, nunc di-
ui Bartholomæi ædem in insula Tyberis ele-
gi: ne aduentus nostri fama per urbem ce-
leriter manaret: uel si tandem (quod aliter
fieri non poterat) ad plerosq; perueniret, ea
longinquitate à multitudine uidendi cupida nõ
uexaremur, tantisper saltè, dũ equi, leonesq;

tempestate primum; deinde itineris labore fessi, refici possent: tamen & rumor statim urbem peruasit, & non plebeiorum modò, sed etiam optimatum, ac patritiorum non parua multitudo conuenit; cum ut equos nuper ex Africa aduectos, quos & perpulchros, & ad currendum uelocissimos se accepisse narrabant; tum ut leones, quòd nonnulli ex ijs rarò, pleriq; autem nunquam id genus ferarum uiderant, perspicerent. Permissimus initio (ne inhumani, & à moribus urbanis alieni uideremur) ut cunctis aduenientibus paterent fores, & unicuique spectandi facultas iure suo esset: quòd quidem magna cum omnium uoluptate fiebat. Non dum primi inde discesserant, cum multis partibus plures ad nos aduolabant, nec homines tantum, sed etiam fœminæ cum plebeicæ quàm plurimæ, tum magno comitatu primariæ: quæ cum non satis haberent, quòd equos,

leones, canes & turcas illos procera statura, atq; ætate integros conspexissent, quo nam uestitu, ornatuq; ad summum Pontificem deducendi essent, percontabantur: nosq; uehementer rogabant, ut ostendere non grauaremur. Quod quidem ijs eam tantum ob causam abnuimus, ut si prius à nemine uiderentur, quàm in publicum prodirent, cuncta cum multo pulchriora apparerent, tum multò gratiora futura essent. quanquam paucis amicis, & ciuibus, & nobis consanguinitate coniunctis uerecundia obstricti ea uidenda præbuimus. sed eò iam res deuenerat, ut cum illi, qui uiderant, alios de equorum pulchritudine, de leonum ui, atq; natura, & canum genere certiores fecissent, maximi statim ex uicis, domibusq; omnibus, etiam ex agris ad ædes, in quibus commorabamur, concursus fierent. Quarè iam nec ad nos concurrentibus obsequi, nec illorum animalium

curam gerere, nec officio nostro satisfacere per tantam frequentiam nobis licebat. Clausimus igitur fores, ædiumque omnibus aditus, sed plerique humiles uestibuli parietes conscendebant, atque uidendi studio in ædes penetrare nitebantur, id quod quanquam non sine molestia nostra fiebat: tamen datum nobis negotium curare, munusque nostrum adornare aliquo commodo poteramus. Quamobrem cunctis ijs animalibus omni adhibita diligentia, curaque refectis, cæterisque rebus ad tantum munus ornandum spectantibus præparatis, ut penitus ea molestia leuaremur, assignatumque nobis à Sicilia Prorege munus conficeremus, quod maximè cupiebamus, per internuntios Pontifici gratos, & claros uiros cum illo egimus (nam exploratum nobis erat de nostro ad urbem aduentu, causaque ei continuo renuntiatum fuisse, multoque ante, quam nostra nauis Caietam appelle-

ret, fama ipsum cognouisse) ut, quod com-
modo eius fieret, quo die ea Aphrodisij spo-
lia, munusq; accepturus esset, haud inuitus
iam constitueret. Placuit igitur Iulio Pontifi-
ci septimum ante idus Februar. diem in eam
rem constitui; quod existimaret, se eo die
à cæteris negotijs, curisq; publicis uacuum fo-
re: & propterea commodum sibi munus nos-
trum accipere, resq; singulas iure suo per-
otium contemplari. Quamobrem quod ego
acturus, dicturusq; eram, meditabar; cun-
ctaq; instruebam, ut ad constitutam diem, tem-
pusq; legationis meæ munus tēpestiuè, & quo
decebat ordine obirem: unoq; tempore Prore-
gi, qui me miserat, & Pontifici, ad quem les-
gatus fueram, morem gererem. Iam tota penè
urbs Pontificis animum nouerat, atq; in maxi-
ma eius rei expectatione erat; statutumq;
diem diligenter obseruabat, cum Pontifex, qui
pridie eius diei mane adhuc in Adriani mole

uersabatur, quo se biduo ante animi, & ludorum, qui eo anni tempore quotannis Romæ fieri solent, spectandorum causa contulerat, mutato consilio per internuntium me monet, ut eo ipso die uesperis in prætorio pontificio cum ipsis Aphrodisij spolijs adessem. se paulo post illuc accessurum, nobisq; operam comode daturum pollicetur: quod postridie senatus ob nonnulla, quæ denuo acciderant, futurus erat; quæq; illum differri, alioq; haberi tempore non paterentur. Id mihi, ne mentiar, molestissimum accidit: propterea quod uidere uidebar me per temporis angustias illius mandatum recte persequi nequaquam posse: tamen quoniam illi parendum nobis, & pro uirili parte satisfaciendum erat, nulla interposita mora amplissimum uirum Rodulphum Pium dictis, factisq; egregium, ac præclarum, Cardinalem Carpenssem summa familiaritate Proregi iampridem coniunctum,

cuius consilio ipsius Vegæ instituto tunc maxime nitebamur, conuenimus; remque ipsam, ut se haberet, patefecimus. Etsi ipse quoque mutationem à Pontifice factam multis nominibus grauatè tulit; tamen quoniam morem illi omnino gerendum esse, nec ulla ratione controueniendum putabat, nobis præcepit, ut omnia ad se transferri quamprimum curaremus: quòd facilius domi suæ apparari, ac suorum auxilio maturius instrui possent. Itaque cunctis rebus, quæ uehendæ erant, in uehicula impositis, atque in illius ædes, quas in Campo Martio perpulchras habet, euestigio translatis; equis insuper, canibusque per loca, uicosque à celebritate, & hominum frequentia disiunctos illò perductis, quàm maxima potuimus diligentia, ac celeritate equos sterni, Afrorumque instituto, cuius admodum per ritus erat Iuuenis, quem mecum ex Sicilia dedita opera aduexeram, eos ornari; Scythas

patrio ipsorum more uestiri: qui leones cas-
 ueis inclusos, quiq; arcam, in qua vexilla,
 falcatiq; enses, atq; arcus cum sagittis in-
 rant; quiq; etiam claustrum, uectemq; carce-
 ris ferrent, conduci, caeteraq; omnia instrui,
 parariq; curauimus: quibus non plenè ex sen-
 tentia, cumulateq;, sed ut per breue tempo-
 ris spatium licuit, perfectis, eo ordine è Cam-
 po Martio recta Vaticanum uersus, ubi iam
 Pontifex nos expectare incipiebat, progredi
 coepimus. Praeibant equi, sed singuli non ma-
 gno inter se disiuncti intervallo, quos singuli
 Scythæ habenis dextera prehensis uix traher-
 bant ferocia, lætitiâq; interdum exultan-
 tes: læua tamen manu sericis uinculis inser-
 ta singulos itidem canes ducebant. Hos qui
 leones ferebant, insequabantur; quibus qui
 arca onerati erant, adiungebantur. Nouissi-
 mi erant, quorum humeris magnus ille uectis
 cum claustro gestabatur. Mox ego equo
 uectus

uectus cum paucis equitibus, qui me inuitum
secuti sunt (nam & diei, temporisq; antea
constituti mutatio facta fuerat; & mihi è Sic
cilia abeunti Prorex mandarat ut uno, aut
ad summum altero comitatus id muneris obire
rem, nullamq; pompam adhiberem) seque
bar, agmenq; claudebam. Ut primum equi,
turcæq;, & à leua parte canes ita strati,
ornatiq; ab ijs, qui in officinis, tabernisq; uer
sabantur; quiq; uliro, citroq; negotiandi
causa properabant, conspecti sunt, quibus
uicus ille, qui è Campo Martio ad pontem
Aelium, molemq; Adriani illi commissam,
& inde ad prætorium pontificium ducit, ad
modum frequens erat, tam rarum illi spe
taculum uehementer admirati sunt, nec
explere animum cernendo poterant: cum
autem Leones in caueis, & arcam, in
qua barbarorum signa, enses, arcusq;
cum sagittis clausos diximus, & claustrum,

uectemq; altera arca pro illorum magnitudine
ferri deinceps animaduertissent, non modò
illorum admiratio, uoluptasq;, quam ex eo
spectaculo capere cœperant, uisis leonibus au-
cta est, sed cum nescirent, quid in arcis illis
conditum esset, maximo sciendi desiderio ca-
piebantur. Itaq; ut aliquandiu rerum, quæ
cernebantur, spectatione lætari; quæq; clau-
sæ in arcis gestabantur, percontando scire
possent, pleriq; relictis rebus omnibus nos in-
sequebantur, tantusq; undiq; in eum uicum,
quæ transibamus, concursus fiebat, ut uix
nobis progrediendi facultas esset: Nec pre-
mebamur solùm multitudine, sed etiam per-
cunctatione obtundebamur; ac tantus sciscitã-
di ardor erat, ut manu prehenso comites
nostros non prius dimitterent, quàm quid in
arcis conditum; quis tanti, tamq; præclari
muneris auctor esset, probè nossent. Ex quo
illud sequebatur, ut munus ipsum summis

laudibus ad cœlum ferrent : Ioanni autem Ve-
gæ Siciliae Proregi tam rari muneris auctori,
quo strenui, fortesq; Principes, quid in uis-
itorijs, quas ex Christianæ religionis hosti-
bus pariunt, acturi sint, monebantur, non
solùm insigne præconium tribuerent, uerum
etiam clarum, magnumq; æternitatis testis-
monium impertirent. Erant inter eos, qui
spectatum concurrerant, quamplurimi ex ijs,
qui antea in diuersorio turcas, equos, leo-
nesq; & canes uiderant, diemq; per ipsum
Pontificem constitutum expectabant; ut quo
ornatu ad illum deducerentur, spectare poss-
sent : cur dici mutatio facta esset, miraban-
tur : sed quòd non eo spectaculo priuati fue-
rant, mirum in modum gaudebant. qui uerò
posterum diem securi obseruabant, seq; spe-
sua frustratos esse postridie cognouere, & si
ex aliorum, qui coràm adfuerant, sermone
animalium, atq; hominum tum habitum,

ornatumq̄; ; tum conseruatum in deducendo ordinem didicere : tamen quòd ydem ipsi non suis oculis spectassent , magno dolore afficiebantur : Hispani præsertim , qui non solum uidere , coramq̄; adesse , sed quòd ab Hispano Principe mittebatur , etiam comitatu , & quo poterant , honore tam insigne munus prosequi uoluissent . At ego Vegæ præcepti , naturæq̄; meæ non oblitus neminem ob eius rei causam accersendum censueram ; nec , si forte diei , temporisq̄; mutatio non facta fuisset , quenq̄; illorum adsciuissem . Eo igitur ordine , comitatuq̄; uel molestia potius in Vaticanum montem , prætoriumq̄; Pontificium peruenimus : iussiq̄; sumus in coniunctam illi porticum excelsam , prælongamq̄; ingredi ; atq; ibi Pontificem expectare ; qua in perpulchras ædes , amenosq̄; hortos pulcherrimè æque instructos est transitus ; quo summi Pontifices cum rebus serijs satisfacere , se cum paucis intimis ,

& familiaribus relaxandi animi gratia conferre solent: qui quidem locus ob hortorum amenitatem, liquidas fontium leniter manantium aquas, antiquarum statuarum pulchritudinem, Laocoontis, Apollinisque præcipuè, mirabilem ædium structuram, dignitatemque, & lætum in campos Vaticanos, præter labentem Tyberim, septemque colles, & uniuersam urbem prospectum, quemadmodum uisu pulcherrimus est, sic inde nomen iure optimo traxit. Huc igitur Pontifex Iulius animi causa accessurus, in eo porticu nostra munera inspecturus, accepturusque erat. Nos ibi institutum antea ordinem immutauimus; arcamque primum uectis, claustrique: deinde signorum, ensium, arcuumque cum sagittis collocauimus; mox canes, leonesque: nouissimi erant equi, turcæque. Ego autem utranque inter arcam constitutus ut primū summum Pontificem cum non paruo domesticorum, et propinquorum cœtu

(quos inter maximæ indolis, & summæ
 spei adolescens erat Cardinalis Montius Inno-
 centius nomine in amplissimum eum ordinem
 nuper adscriptus, & Ioannes Baptista, quo-
 rum hunc Baldouinus Pontificis frater ex Iu-
 lia Mancina uxore primaria fœmina genuer-
 rat, illum superioribus mensibus filium ado-
 ptarat, etiam Ascanius Corneus sororis fis-
 lius) appropinquare uideo, me ad illius pe-
 des confestim abycio, eosq; prostratus ipse de-
 more osculor; sed ab eo statim subleuatus,
 fariq; iussus; cum antea fuisset ab amplissi-
 mis uiris monitus, ne latinam orationem,
 quam antea meditatus fueram, ullo pacto has-
 berem: proptereaquod dicebant Pontificem
 Iulium eius ingenij esse, ut quicquid literis
 mandatum esset, multo libentius ipse perlege-
 ret, quàm alteri recitanti uacuas aures præ-
 beret: cumq; insuper penè iam adueesperasce-
 ret, illorum consilio, præceptoq; obtēperare,

& meum ad Pontificis ingenium accommoda-
re decreui : præsertim quòd compertum ha-
bebam , illum omni liberali doctrina , huma-
nitateq; politissimum , atq; acri, & propè sin-
gulari iudicio præditum ; qui de literatis uir-
ris , non eos audiendo (qua in re plerumq;
errari solet) sed illorum scripta perlegendo
rectum facere iudicium consuevit . Dixi tan-
dem ; composueram Pater sanctissime oratio-
nem admodum breuem , qua laudabile Ioan-
nis Vegæ Siciliae Proregis consilium , egre-
giamq; erga te uoluntatem declararem : eam
libenter hic haberem , si exploratum mihi es-
set te ea re molestiam animo haudquaquam
capturum . ad quod ille in præsentia non opus
est , inquit , sed eius exemplum mihi tradas
uelim ; ut per otium postea perlegam . Ipse
antea consultò descripseram , in manuq; tunc
habebam : uixq; Pontifex sermonem absolue-
rat , cum descriptam orationem porrexi :

quam alacer ipse, lætusq; accepit, manuq;
clausa seruauit. Tunc ego: Itala lingua Pro-
regis mandata exposui, resq; singulas quam-
breuissime potui, explicauit. hilari ipse uultu
me loquentem audiuit, sed hilariori quidem
spolia ipsa, munusq; perspexit. Sed quoniã
in animo habeo illius meæ orationis exem-
plum infra scribere, qua ordo in singulis illis
rebus exhibendis à me seruatus constabit, ne
eadem sæpius repetendo fastidium, ac sa-
tietatem afferam, hoc tantummodo in præ-
sentia dicam Pontificem ita lætum non
spectasse solum, sed etiam, leonibus dun-
taxat exceptis, pertractasse omnia, ut
eius intimi, ac domestici immortalem De-
um contestantes affirmarent, nunquam
illum post summum ab eo initum Pontifica-
tum, uidisse lætiores. Quamobrem
non semel, & iterum stans ipse iussit
equos, canesq;, per Turcas illos ultro,

citroq; deduci, ut transeuntes uideret,
atque illorum specie, uisuq;, & pretio-
so ornatu, quibus expleri non posse uide-
batur, diutius oculos; animumq; pasce-
ret. Etenim præter ea, quæ ego de illo-
rum Equorum, Canumq; natura dixi-
ram; multa quoque ipse ex me quæ-
rebat, an ueloces in cursu essent; pos-
sent ne in ludis, qui proximè edendi es-
sant, currere, palmamq; domum refer-
re; an Canes illi in uenationibus utiles
essent. Ego autem ad singula illius ros-
gata appositè respondere studebam; ac de
equorum, & canum præstantia pro uiris
li parte diserebam. Memini cum ipse ex-
posuisset leones cicures esse, mitesq; in
ipsius ius, potestatemq; uenire, impu-
neq; manibus tractari posse, illum iocosè,
ut putabam, mihi respondere, atque om-
nibus, qui coràm aderant, risum mouere;

id scilicet, illarum ferarum ingenium non se
experiri manibus cupere; sed potius ex alta
specula uelle despicere. Itaque, quem iocatum
credideram, serio superiorem aedium partem
cum Cardinale, quem adoptatum à fratre
demonstrauimus; paucisque domesticis, cum
quibus ipse praereram, conscendit, hostiumque
sera claudi iussit: nec prius è caueis leones
suis catenis educi uoluit, quam ipse in fenestram
illam in porticum uergente locatus esset.
Tunc iuuenis ille, qui eorum alendorum cus-
tam susceperat, apertis statim caueis edu-
xit; securusque non tractabat modò, sed etiam
amplectebatur; alteramque manum in os utri-
usque nullo accepto detrimento immittebat.
Quare ita Pontifex ipse cum toto illo comita-
tu miratus est, ut uix sibi ipsi uidenti fidem
tribueret: tandem me uera de ys locutum fuis-
se perspiceret: at eum, qui confidenter se
illis committebat, belluam potius, quam ho-

minem appellaret : nam tametsi non impro-
 bandus erat, qui tam efferata domuisset ani-
 malia; tamen quoniam usu uenire poterat,
 ut ad pristinam illa feritatem redirent, domi-
 toremq; suum, & alimenta præbentem occis-
 derent; hæc minimè cogitantem iure omnium
 stultissimum existimabat : nec prius ex eo lo-
 co descendit, quàm inclusos in caueis leones
 animaduertit. Nec est illud silentio præter-
 eundum, ex quo quanti spolia illa, munusq;
 faceret, cognosci potuit, cum uexilla, falcas-
 tos enses, corneos arcus, pictasq; sagittas illi
 spectandas, atq; habendas tradidisset, sic
 illis capi uisus est, ut in arcam statim recon-
 di, atq; ea clausa, nequid se inuito subriperet-
 retur, clauem ad se perferri mandaret. Et
 si ex summa lætitia, quam iam inde à prins-
 cipio præsetulit, potuit facile intelligi nostrum
 illi munus perquàm iucundum accidisse, cum
 pretio, rerumq; pondere, tum ipsius auctoris

amplitudine; id tamen ex facunda illius oratione liquidius constitit; qua & muneris claritatem, splendoremq; & summum Vegæ consilium, religiosumq; animum summopere laudavit: deinde quàm pacis, belliq; studijs ualeret; quanti ob immensam ex utrisq; partem gloriam faciendus esset, commemorauit: tantum deniq; illi honorifico sermone tribuit, ut uirum religiosissimum, fortissimum, clarissimum nominaret. Sed ad orationem iam ueniam: cuius me adscripturum exemplum pollicitus fueram.

Consueuere prisci illi Romani Pater Sanctissime hostium deuictorum spolia deorum templis consecrare; ut quibus adiuuantibus uictoriam se adeptos credebant, ijs illam acceptam referrent; seq; ob tantum beneficium haud ingratos declararent. Atq; id laudabile institutum à Romulo huius Urbis conditore acciperunt: qui in bello aduersus Ceninenses

gesto cum Acronem eorum ducem, à quo fuerat prouocatus, interemisset, opima illius spolia Ioui feretrio dedicauit. Horum exemplum Ioannes Vega Siciliae Prorex sibi imitandum censuit, ne uerae ipse religionis, Christianaëq; pietatis cultor tam egregium antiquorum institutum prætermitteret; seq; à falsæ religionis sectatoribus quodammodo uinci pateretur. Is enim superioribus mensibus (ut tibi exploratum est) in Africam cum Cæsaris exercitu traiecit, Aphrodisiumq; Urbem natura loci, & opere munitam, & ualido Turcarum præsidio firmatam expugnauit; atque ex illorum manibus extorsit. Cum tantam igitur uictoriam Deo Opti. Max. acceptam referat, eiusq; uicem tu ipse bono publico in terris geras, qui Christianam Rempub. tot malis oppressam Pontificatus tui initio in libertatem uindicasti; qui ad hanc parandam uictoriam classe, et exercitu,

& donis Pontificiæ facultatis ipsum adiuuisti; sibi faciendum existimauit, ut eorum spoliiorum partem, quæ uictis hostibus detracta sunt, perferendum ad te curaret, ut si quid ex ijs diuino numini sacrandum censeas, id arbitrato tuo facias: cætera in summæ illius erga te beneuolentiæ, uel pietatis potius testimonia habeas: quæ tametsi meritis, & amplitudine tua inferiora sunt: tamen in animum inducas uelim, Siciliae Proregem, quæ summa illius est in te obseruantia, ampliora missurum fuisse, si ampliora hostibus detraxisset.

Est igitur Pater Sanctissime, quòd in primis scias hoc esse claustrum, uetemq; tetri carceris, quo Christiani nominis quamplurimi in seruitutem per barbaros abstracti cludebantur: quos inter pueri erant è matrum complexibus per uim auulsi, honestæ mulieres à suis uiris diuisæ; & nonnulli sacerdotes ab

ipsis propè altaribus erepti : quibus fracto carcere in libertatem assertis uectis, claustrumq; Pontificiæ potestati tuæ iure subijcitur.

Signorum, quæ Aphrodisij capta sunt, partem hic Pater Sanctissime uides. Hæc ex munificentissima supra portam turri cæsis ibi hostibus auulsa sunt : quæ ut hostilia antea moenia exornabant, nunc in illius uictoriæ testimonium in Pontificio hoc Prætorio ad diuini nominis gloriam, & sanctitatis tuæ uoluptatem pendeant.

Hi sunt falcati enses magnorum Ducum, qui Aphrodisio potiti fuerant : ibi fusi Christianorum sanguinis testes erant : hic partæ per Christianos uictoriæ testes sint.

Adsunt et cornei Turcarum arcus, sagittæq; ut quos illi ad Christianorum perniciem contendebant, ij tam perniciosorum hostium arma in tuam potestatem peruenisse testentur.

Libyci adsunt canes Pater Sanctissime aucto-
rum monumentis celebrati; quibus fidelissi-
mis ad custodiendum iure tuo uteris; ex ea
enim terra ueniunt, in qua Masinissa Rex
Numidiae plus ijs, quam hominibus fidei has-
bebat.

Adsunt et feroces Libyae leones; qui ingenia
tae feritatis obliti mites sub Sanctitatis tuae iu-
ra ueniunt.

Adducimus equos Afri more stratos; qui tam-
etsi modo uicti ad te perueniunt, sub tuo tam-
en iure reliquos in studio equos uincunt,
gloriosamque currendo palmam referunt.

Hos totidem Scythae manu trahunt; ut qui in
Africa penè dominabantur, amplitudini tuae
cum ijs seruiant.

Haec qualiacumque sunt Pater Sanctissime Io-
annes Vega Siciliae Prorex uehementer te
orat, ut boni ipse consulas; neue rerum, quas
mittit, tenuitatem, sed animum tibi deditissi-

mum

num metiare, cui longissimam æque, & felicissimam exoptat uitam.

Ex ijs, qui intimi Pontificis erant, Michaelangelo Spatha municipi meo præcipuè, qui ne latum quidè unguè ab eius latere discedebat, postero die cognoui illum orationem meã noctu perlegisse, atq; eam uehementer probasse. Hoc haud falsum fuisse perspexi, cum postea Pontificem & officij causa conuenissem; & ut ueniam redeundi in Siciliam peterem: nam cum primum in eius me conspectum dedi, tua, inquit, oratio ita mihi profectò placuit, ut Proregis causa, tuaq; etiam nostra, in lucem omninò dari uelim: quod ex animo ne ille, uereq; diceret, an ut nostris id auribus daret, docti uideant: Ego quæ illum dixisse scio, meisq; auribus audiuisum scribere ausus: nec mihi uitio dari uelim, quòd de me ea scribam, quæ si ipse prætermitterem, leges scribendæ historiæ minime

seruarem. Quarè ne id quidem omittam purpuratos patres, aulicosq; omneis, eos præcipuè, ad quos seruos dono, Proregisq; literas seorsum pertuleram, ante omneis Pontificem honorificè me tractasse; magnumq; honorem, eius enim fores assiduè mihi patebant, habuisse, non paruo denique numismatum, hinc porta, quam sanctam uocant, quam is de more in Christianæ Reipub. salutem, ueniamq; Romæ anno superiore. M. D. L. quem Christiani Iubilei uocamus, aperuerat; & hinc montibus gentilitijs insignitorum numero me donatum in Siciliam remisisse: cum multa prius largè, & honorificè, se, cum primum daretur occasio, mea causa facturum pollicitus esset. Diplomatis exemplum, quod mihi ad Proregem dederat, est quod sequitur.

Quas nobis de expugnato Aphrodisio exuias misisti, libenti animo accepimus: quasq;

nuntius tuus Horatius Nucula exposuit rationes, quamobrem nobis eas dono potissimum miseris, magna cum uoluptate audiuius. Erunt hæc omnia cum tuæ erga nos fili beneuolentiæ, & pietatis; tum uerò pulcherrimæ de Christiani nominis hostibus uictoriæ monimenta. Horum nos alia diligenter asseruari, alia sacro, & illustri loco ad summi Dei honorem affigi curabimus; ut qui ea spectabunt, commonefiant, ad eas uictorias magnos Principes niti debere, quæ ueram illis, solidamq; gloriam de sacrosanctæ religionis deuictis hostibus pariant. Tibi nos quidem de tam luculentis, tamq; pijs muneribus ingentes habemus gratias, optamus uerò, & præpotentis Dei ope, ac fauore freti speramus non defuturam tibi denuo in alijs etiam huic similibus expeditionibus declarandæ uirtutis facultatem; & noua ex infidelium hostium manubijs Deo, diuisq; dona

consecrandi. Nos interea quibuscunq; rebus poterimus, sedulo operam dabimus, ut & munera ipsa, & alia tua omnia erga nos officia nobis quamgratissima fuisse intelligas. Romæ ad Diui Petri ædem signo piscatoris obsignatum xij. Cal. Martias, salutis. M. D. LI. Pontificatus nostri anno primo. Ex his Pontificis maximi literis, quam iucunda illi de uicti Aphrodisij spolia accidissent, planè constat: & quod per eas pollicebatur se alia ex ijs diligenter asseruanda, alia sacro, & excelso loco ad sempiternam immortalis Dei gloriam affigenda curaturum, quamprimum præstitit: etenim priusq; ipsi ex urbe discederemus, uexilla omnia, quæ pertuleramus, in supero sacelli eius limine, in quo festis, solennibusq; diebus Summus Pontifex cum purpuratis patribus rem diuinam facere solet, quaterna hinc, & hinc cum magno illo carceris uectæ, claustrisq; in medio

positis, affixa perspeximus; totamq; urbem ad ea spectanda fama excitam confluxisse. Observauit Pontifex diē memoratu dignum, quo tam præclara spolia diuino numini consecraret: is enim uniuersæ urbi, signis lætitiæ quamplurimis ubiq; declaratis; festus quidem, & solennis erat, ipsiq; Pontifici Iulio perquam iucundus: etenim Pontificalibus ille amictus uestibus in diui Petri cathedra, selæq;, in cuius honorem à Christiana Repub. idem dies celebratur, mitram auream triplicem, radiantiq; ornatam corona, quod Pontificium insigne est, à Patribus accepit: eaq; est magno omnium applausu, lætitiâq; coronatus: & decreto publico solenni illi diei à corona nomen inditum: is est Martiarum calendarum octauus. ab eo autem, cum Pontifex ipse patrum suffragys creatus fuit, quintus decimus numeratur: qui dies Romæ quasi Dei immortalis festi, solennesq; celebrantur;

incredibilisq; ob tantum Pontificem conceptæ
à senatu, populoq; Romano lætitiæ anniuer-
sarys, statutisq; sacrificijs, epulis, ludisq;
publicis fidem faciunt. Sed mutato summus
Pontifex consilio, ut spolia illa non patritys,
& ciuibus Romanis modò, & incolis, sed
etiam exteris quotidie Romam confluentibus
magis insignia, & notiora essent, illa ad
diui Petri ædem transferenda, atq; eodem or-
dine, quo antea fuerant, in supero unius
ianuæ limine constituenda, atq; affigenda
curauit, iucundissimumq; omnibus spectacu-
lum præbuit. Conspiciuntur igitur in orna-
tissimo loco illo Aphrodisij nuper deuieti spo-
lia, quo magni, religiosiq; memoriæ nostræ,
& posteritatis imperatores præclarum, di-
uinumq; Ioannis Vegæ factum, atq; ad imi-
tandum expositum summa ope prosequi, atq;
imitari contendant, seq; ueros Christi milites
esse similibus argumentis, factisq; declarent.

III PAPA III
IULIUS PAPA III
Ad clarissimum Ioannem Vegam Siciliae

Proregem

Ioannes Vitalis Panormitanus.

Magnus Alexander tumulum cum fortis Achillis

Aspiceret, tales edidit ore sonos.

O te felicem, cui contigit auctor Homerus,

Qui caneret dextrae fortia facta tuae.

Te quoque felicem dicit fortissime Vega

Debellatorem terra Libysa suum.

Quod tibi contigerit diuinus Heratius ille,

Ille tuae scriptor nobilis historiae.

Ingenio cuius uiuit tua fama superstes,

Quam nec liuor edax, nec teret ulla dies.

IULIVS PAPA III.

Motu proprio &c. Cum sicut accepimus,
dilectus filius Horatius Nucula Intes
ramnensis librum de rebus gestis in bello
Aphrodisiensi non sine magnis laboribus,
& uigilijs à se compositum hactenus non im-
pressum imprimendum curare intendat, du-
bi: etq; ne huiusmodi liber ab alijs absq; eius
licentia imprimatur, quod in maximum suum
præiudicium tenderet: Nos propterea eius
indemnitati consulere uolentes motu simili,
& ex certa scientia nostra eidem Horatio,
ne dictus imprimendus liber per decem annos
à quoquam sine ipsius licentia imprimi, aut
uendi, seu uenalis teneri possit, concedimus
& indulgemus. inhibendo omnibus & singu-
lis impressoribus, librarijs, bibliopolis, mer-
catoribus, & alys personis ubicunq; degen-
tibus cuiuscunq; status, gradus, & dignitatis

existat sub excommunicatione latae sententiae; In terris uero sanctae Romanae ecclesiae mediate, uel immediate subiectis, etiam centum ducatorum auri de camera, & amissionis librorum pœnis eidem Horatio applicandis toties quoties contrafactum fuerit ipso facto absq; aliqua declaratione incurrendis, ne dictum imprimendum librum absq; eiusdem Horatij licentia dicto durante decennio imprimere, uendere, seu uenalem habere, uel proponere, nec à latina lingua in uernaculam conuertere ut postea imprimat, aut uendat absq; simili licentia audeat. mandantes etiam uniuersis & singulis uenerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis, Episcopis, eorumq; Vicarijs, & Vicelegatis sedis apostolicæ, & ipsius status Gubernatoribus, ut quoties pro dicti Horatij parte fuerint requisiti, uel eorum aliquis fuerit requisitus eidem Horatio efficacis defensionis præsi-

dio assistentes præmissa ad omnem præfati
Horatij requisitionem contra inobedientes,
& rebelles per censuras ecclesiasticas etiam
sæpius aggravando, & alia iuris remedia
appellatione postposita auctoritate apostolica
exequantur; inuocato etiam ad hoc (si opus
fuerit) auxilio brachij secularis non obstantibus
constitutionibus, & ordinationibus apo-
stolicis, cæterisque contrariis quibuscumque; &
insuper quia difficile esset admodum præfatum
motum proprium ad quælibet loca deferri, uo-
lumus, & eadem auctoritate apostolica de-
cernimus ipsius transumptis, uel exemplis
etiam in ipso libro impressis plenam, & ean-
dem prorsus fidem ubique tam in iudicio, quàm
extra haberi, quæ præsentis originali habere-
tur; & quòd eiusdem præsentis motus pro-
prii sola signatura sufficiat, & ubique fidem
faciat in iudicio, & extra: regula nostra in
contrarium edita non obstante.

Carolus etiam Quintus Romanorum Imperator priuilegium eidem Horatio Nuculae concessit, ut nequis in ipsius Cæsaris Regnis per decennium imprimere, aut uendere aut in uernaculam linguam à latina conuertere ut postea imprimat, aut uendat supra dictum librum ab ipso Horatio de bello Aphrodisiensi compositum sub iisdem pœnis, quæ in motu proprio summi Pontificis continentur.

Item clarissimus Cosmus Medices Florentiæ Dux eodem penè exemplo priuilegium eidem Horatio concessit.

Errata animaduersione digna

sic corrige.

Pag. Ver.

- 19 7 pro uirili nostra parte
- 36 18 Melphensium Princeps,
- 37 14 Petri Toleti
- 48 17 Menynx insula
- 51 4 ipsa sibi met
- 56 8 pro sua uirili parte
- 73 11 traiectus.
- 75 17 caueones
- 77 3 ita se comparat,
- 96 20 Aegusam
- 106 18 ut ipse Vega
- 126 4 clementiamq;
- 174 18 Mylarum
- 214 4 barbariq;
- 215 6 cōponere edicta, cōposita nomine

238 3 & ibi ad præscriptum
316 I fieri posse ;
357 14 ut in arcam
360 4 perferendam

Cætera autem perperam impressa quibus fa-
cile potest animadvertere .

Ⓒ Romæ apud Valerium & Ludoui-
cum Fratres Brixenses .

Anno Domini

M.D.LII.

19215125

3	378
1	310
14	327
4	300

Cetera autem preterea impudenter
cui potest animadvertere.

CC Rome apud Valerium & Ludov.

cum Fratre Braccio.

Anno Domini

M.D.LII.